A BŰNÖS BUDAPEST

A „Budapest Százéves Titkai"
c. könyvsorozat első kötete

ÍRTÁK:
Tábori Kornél
HÍRLAPÍRÓ

Székely Vladimír
RENDŐRFOGALMAZÓ

TUDÁSPOLC KIADÓ
BUDAPEST, 2014

A könyvsorozat eddig megjelent kötetei:
Tábori – Székely: A bűnös Budapest
Tábori – Székely: A tolvajnép titkai
A közeljövőben megjelenik:
Tábori – Székely: A csaló Budapest
Tábori – Székely: Az erkölcstelen Budapest

Szerkesztő: dr. Székely Vladimír
Címlap grafika: Daróczy Márk

Lektorálta: Székely Borbála

ISBN 978-9-6308967-9-5
Tudáspolc Kiadó
Budapest, 2014

Nyomta és kötötte: Belvárosi Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Derecskey László

Felhasznált források:
Tábori Kornél fényképe: MNM Történeti Fényképtár
Székely Vladimír fényképe: Vajda M. Pál
Oktogon fotó: FORTEPAN/Somlai Tibor adományozó
Nemzeti Színház fotó: FORTEPAN/Klösz György adományozó
A kötet nyers szövegét az Országos Széchenyi Könyvtárban
őrzött példány szolgáltatta (A NAP Újságvállalat nyomdája, 1908)

A szerkesztő előszava

Tábori Kornél hírlapíró és Székely Vladimír rendőrfogalmazó az 1900-as évek első évtizedében egy sor, a főváros bűnügyi helyzetével, problémáival foglalkozó könyvet írt. Könyveik autentikus források alapján, első kézből származó információkat felhasználva készültek. Tábori Kornél csavargónak öltözve, napokat, éjszakákat töltött a budapesti alvilágban. Székely Vladimír húsz éven át vezette a rendőri sajtóirodát, bűnesetek ezreit ismerte, vizsgálta, maga is rendszeresen írt ilyen témájú újságcikkeket.

Tábori és Székely több mint 100 éve írott könyvei ma is megérdemlik a figyelmet. Érzékeny egyensúlyt tartanak a szociográfiai hűség és a közönség érdeklődését lekötő olvasmányosság között. Szórakoztató, izgalmas és ugyanakkor tanulságos tartalmuk folytán kiérdemlik a „nem lehet letenni" kitüntető megjelölést. Mondanivalójuk ma is érvényes, hiszen a mai tolvaj-trükkök sokszor nagyon hasonlítanak a 100 év előttiekhez...

A sorozat könyvei az 1900-as évek elején több kiadást értek meg. Húsz évvel ezelőtt egyetlen kötet, *Az erkölcstelen Budapest* került újbóli kiadásra a Fekete Sas Kiadó — Orpheusz Kiadó gondozásában. A Tábori-Székely könyvek iránt ma is nagy az érdeklődés, hiszen az antikváriumok kínálatában többnyire az „előjegyezhető" megjelöléssel találjuk meg őket.

*

Székely Vladimír családja, utódai arra az elhatározásra jutottak, hogy a felmenő iránti megbecsülés, tisztelet és szeretet kifejezéseként a könyvsorozat lehető teljes anyagát új kiadásban megjelenítik; energiát, időt és anyagiakat áldozva megakadályozzák e hasznos írások feledésbe merülését. Külön örömükre szolgál, hogy ezzel

egyben a maga korában híres és sikeres újságíró: Tábori Kornél életművének egy része is új nyilvánosságot kap.

*

A sorozat technikai kialakítását az a szándék vezérelte, hogy e könyvek igényes formában jelenjenek meg. Ezért eltekintettünk az egyszerűbb facsimile kiviteltől, és újból szedtük a könyvek szövegét. Ennek során teljes szöveghűségre törekedtünk, és a száz év előtti helyesíráshoz tartottuk magunkat. Ezért talál az olvasó ma szokatlan formákat, mint *kevésbbé* vagy *amelylyel*. Változtattunk viszont a „hosszú" ékezetes betűk (ú ű í) kezelésében. A korabeli nyomdatechnika ezekre nem volt felkészülve, helyettük az u ü i betűket szedték. Mivel ez a mai olvasó számára zavaró lehetne, az ékezeteket a mai helyesírás szerint írtuk. Az eredeti szövegben egyes szavak ritkított szedéssel kerültek kiemelésre, ezeket a ma szokásos dőlt betűre változtattuk.

A szöveget szükség szerint lábjegyzetekkel is elláttuk.

dr. Székely Vladimír, a (társ)szerző unokája, szerkesztő
Székely Borbála és Veronika, dédunokái

Tábori Kornél
1879 - 1944

Székely Vladimír
1873 - 1958

Tábori Kornél író és hírlapíró. Bűnügyi riporterként kezdte pályafutását. A Pesti Napló rendőri riportereként, majd haditudósítóként szerzett hírnevet. Színes riportjaival tűnt ki, képes riport-könyvei is jelentek meg (Pesti élet stb.). Az orosz-japán háború után bejárta Oroszországot, erről külföldi lapokba írt cikksorozatokat, majd könyvet. Sokat foglalkozott rendőri ügyekkel, Székely Vladimír rendőrfőnökkel együtt népszerű kriminalisztikai könyveket írt. Az I. világháború után mások számára elérhetetlen levéltárakban (pl. rendőri levéltárak) végzett kutatásokat, és érdekes eredményeket tudott felmutatni. A bécsi titkos udvari és állami levéltárban végzett kutatásai alapján közzétette Kossuth Lajos és az 1848-49-es kormány elkobzott iratait és a kémjelentéseket. Ilyenek voltak pl. az osztrák titkosrendőrség feljegyzései a 19. századi magyar mozgalmak alakulásáról. Évekig szerkesztette a Detektív Szemle című kriminalisztikai folyóiratot. Mindkét fia író lett (Pál ill. György, utóbbit George Tabori néven ismerjük.) 1944-ben zsidó származása miatt internálták, Auschwitzban megölték.

Székely Vladimír rendőrfogalmazó csaknem 20 éven át, 1899 és 1919 között volt a rendőri sajtóiroda vezetője. Ennek során sokat tett a rendőrség és a sajtó képviselői tevékenységének összehangolása terén. Maga is rendszeresen írt cikkeket, könyveket. Tábori Kornél szerzőtársával több, szociográfiai ihletésű, népszerű könyvet írt. Ezek sorába tartozik jelen kötet is. Az Uránia tudományos színház számára (társszerzőkkel) írt sokszor játszott ismeretterjesztő darabokat („Rendnek muszáj lenni" 1906, „A babona" 1907, „Razzia" 1911). 1928-ban főkapitány-helyettesként vonult nyugdíjba. Nem hagyott fel az írással, sőt rendszeres rádió előadásokkal is szolgálta a nagyközönség és a rendőrség kapcsolatát.

Bevezető[1]

Budapest, e hirtelen-nőtt nagyváros a XIX. század második felében fejlődött világvárossá, többek között lakossága lélekszámának gyors növekedése által kísérve. E nyilvánvalóan üdvös fejlődés velejárója, hogy a betelepülők hozzák magukkal hagyományaikat, szokásaikat — sajnos a bűnözést illető szokásaikat is. Így azután az immorális viselkedés változatos sokfélesége jelenik meg fővárosunkban. A bűnözés ezen sokfélesége valamint számossága az, ami miatt fővárosunkat sokszor „bűnös Budapest"-ként aposztrofáljuk. Így kapta ez a kötet is „A bűnös Budapest" címet.

Mit akarunk?

Anélkül, hogy a részletekben elvesznénk, lehető teljes képet kívánunk adni a bűnözés formáiról fővárosunkban. Ez sok tanulsággal járhat, ugyanakkor érdekfeszítő olvasmány lehet. Az anyagot több kötetre bontottuk (A csaló Budapest, Az erkölcstelen Budapest, stb.), e sorozat első kötetét tartja kezében az Olvasó. Ez a kötet az alábbiakat tárgyalja:

A játékszenvedelem rabjai
Uzsorások
Zsarolók
Pénzhamisítók
Anarkisták
Gyilkosok
Szezonbűnösök

1 Ez egy a szerkesztő által írott, „apokrif" bevezető

A játékszenvedelem rabjai

Hazárd és hamiskártyások

Nem újság, hogy a társadalom heréi közt a leginkább csapnivalók közé tartoznak azok, — néhány megvénült frázis jön itt, — akiknek eszköze: az ördög bibliája, amelynek lapjait sokan bűvészi ügyességgel forgatják; áldozatai: akik a játék izgalmain át hajszolják Fortuna kegyét, amíg ők is hajszoltakká nem válnak.

Az embernek nincs olyan gyöngéje, amelyet idegen ravaszkodás föl ne használt volna önző és becstelen célra, amelynek nyomában az élősködőknek egész serege ne rajzott volna. A játék pedig — fölösleges fejtegetni — csakugyan gyöngéje az embernek. Akár turf, akár kártya, vagy roulette, akár más a neve. A szórakozás révén végigvisz számtalan izgalom skáláján, majd belevág az ideges, léha időtöltésbe a kapzsiság. S e két elemből kialakul a játékszenvedelem, a mely az alkoholizmusnál is rombolóbb hatású. Tönkretett idegzetek, anyagi romlás, hirtelen tragédiák jelölik a játékszenvedelem hódító útját, amely egyre népesebbé válik közöttünk, akik izgalom nélkül már nem tudunk szórakozni.

A züllésbe, vagy temetőbe vivő úton, amelyen vaktában bukdácsol előre a játékdüh áldozata, ott állnak a játék saját külön banditái. Ami másoknak időtöltés, az nekik ipar, amely művészetté nőhet s amelynek éppenséggel nem alkotóeleme a tisztesség.

Nincs nagyváros, amelyben hasonló figurák ne hemzsegnének. Minden valamire való rendőrség ügyet is vet rájuk, de fokozottan nehéz a helyzete velük szemben.

A hamiskártyás, a sipista kifejlődésében és szereplésé-

ben egyaránt lényegesen eltér a rendes gazembertípustól.

Többnyire az intelligens osztály züllött tagjaiból rovódnak össze, akiknek a legritkább esetben van öszszeköttetésük a gazember-világ többi szereplőivel.

Módfölött kedvelik a becsület látszatát. Tág lelkiismeretük többnyire nem is lát súlyos hibát a szerencse megkorrigálásában. Külsejükkel, föllépésükkel mindenképp bent maradnak a pénzzel és műveltséggel úgyszólván körülhatárolt osztályokban s csak jól ismételt leleplezéssel lehet onnan kiakolbólítani őket.

A három tábor

Éles különbséget kell tennünk a nagyjátékosok, a professzionátusok és a hamisjátékosok között.

Óriási összegeket szánhat játékra az, aki egyébként korrekt férfiú. Vannak aztán olyanok, akiknek számára a kártya, sőt egyéb játék is, valóságos professzió és életcél. Többé-kevésbbé a játéknyereség az exisztenciájuk alapja, de anélkül, hogy hamis-játékosok lennének. Ám mindig nyernek, mert a játék gyakorlott kultiválói ab ovo[2] előnyben vannak a dilettánsok fölött.

Akadnak még — tán sűrűn is — a jobb és a legjobb körökben *banktartók*, akik a szezón alatt fürdőkben, vasutakon egy-egy kis játékbankot állítanak föl, télen pedig magánlakásukon folytatják a mesterséget. Ám ezek még nem hamisjátékosok, s általában csak maguk közt játszanak, a nyilvánosság szigorú kizárásával: olyan helyeken, ahová a rendőrség igen ritkán tud alkalmas pillanatban bejutni. Ami egyébként nem valami nagy szerencsétlenség, mert ha mágnások vagy tőkepénzesek néhány ezres erejéig megkoppasztják egymást, a társadalom rendje végre is nem igen szenved miatta. Kétségtelen azonban, hogy ezeken a helyeken is nem egy családi élet boldogsága omlott össze s nem

2 Kezdettől, eleve (szószerint: a tojástól) (latin)

egy reményteljes élet lelte ott korai romlását.

Külföldön a rendőrség csaknem mindenütt héjaszemmel lesi az elegáns banktartókat. Budapesten alig működnek. A játék előkelőnek vélt művelését klubok, kaszinók veszik át itt. A *commerce*-játék mellett a legképtelenebb hazárdjáték is vígan folyhat társasköreinkben.

Sorra vesszük a kártyások különböző fajtáit: a nagyjátékosokat, a hazárdokat, a professzionátusokat s a közönséges csalókat.

Akik nagyban kártyáznak

A mi balkáni metropolisunkban most valóságos kártyázó járvány dühöng. Soha annyian és annyit nem blattoztak még, mint mostanság. Jóformán minden vasaltnadrágú ember azt hiszi, hogy ismeri a kártya világát és amellett valósággal komikus fogalmak terjedtek el a nagykártyásokról.

Van egy jóemberünk, derék fiatal gróf, aki soha nem kedvelte a léhaságot és komoly munkával tölti az életét. Jelentékeny összegeket áldoz jótékony célokra is, aktív híve számos nemes eszmének, intézménynek, de mindig névtelenül áldoz és intenciója ellen volna, hogy a nevét kiírjuk. Ez az ifjú arisztokrata szociális tanulmányai közepett alaposan meg akarta ismerni a bűn és nyomor világát is. Együtt jártunk szükséglakásokban, az ínség tanyáin, razzián és börtönben. A kalauzolásért viszonzásul sok érdekes adattal szolgált, amelyeknek a birtokában végre tisztább és hívebb képét láttuk az exkluzív mágnásköröknek. A gróf úr fölvilágosításai nyomán mondunk el egyetmást az előkelő kártyásokról.

Nagy játék alig van a Nemzeti Kaszinóban. Csak a mi szemünkben óriási az a *jeu*[3], amelynek egy-két százezer korona a végső differenciája.

3 játék (francia)

Az igazi nagyjátékosok nem itthon vívják a magyar vitézi tornákat. A nizzai Mediterraine-klubban például — amelynek egész sereg magyar tagja van — egyetlen estén nagyobb értékű zsetonok kerülnek a zöld asztalra, mint a Kossuth Lajos utcai palotában egy hónap alatt.

Arról a szórakozásról, ami a Széchenyi-alapította társaskörben folyik, csak kósza pletykák beszélnek a publikumnak.

Nevetséges újságkacsának látta például a viszonyok minden ismerője azt a hírt, amelyet a Potocki-verő Nagy Miklós úr tavalyi veszteségéről bocsátott világgá egy bécsi napilap. A turf és kártya e kitűnő lovagja játszott volna délelőtt kilenc óráig? Az a férfiú, aki nevezetes a legnagyobb kártyás erényről, hogy tudniillik *föl tud kelni.* A kellő pillanatban. És ha veszt, akkor is egy-két óra alatt úszik el a pénze, de félnapos terminusról szó sem lehet. *Andő-makaót* — amiről a fáma szólt — pelyhesállú jogászok, meg a verítékező disznókereskedők játszanak késő reggelig, de nem a mágnáskaszinó routinier-i.

Az arisztokraták klubjában szigorú etikett-törvények szabályozzák még a játékidőt is, amióta egy kínos affér ennek a reformját szükségesnek mutatta.

Aki százezer koronákat veszt, az kaphat revánsot másnap, harmadnap, de a végtelenségig nem nyújtják a viaskodást.

Jakabffy Tódor öngyilkossága, *Babó* Emil volt képviselő leleplezése után — bár az utóbbi az Országos Kaszinóban történt — továbbá a gróf Sz. T. eltitkolt ügyének végeztével egy-egy új reform következett.

Nagyobb játék folyik a bécsi zsoké-klubban és a londoni Únió-körben, ahol a legprímább haute volée[4] találkozik.

Három-négymilliós nyereség nem ritka az említett Mediterraine-klubban, a melynek tagjai havi ezer frankért pazar lakást és élelmezést is kapnak. Azonnal húszezer franknyi

4 felső tízezer (francia)

hitelt nyújt a klub pénztára annak is, aki először tette be a lábát oda, de százezret is szerezhet. Ha másnap be nem váltja a zsetonokat vagy bonokat, hatósági úton nem üldözik, elmehet szépszerével, de aztán soha többé vissza nem juthat.

Megtörtént, hogy a világszerte ismert *Brighton* egy éjszakán négy milliót vesztett s másnap az utolsó fillérig kifizette. Pedig ez az úr hamiskártyás volt. De tudta, hogy ott nyerhet is, amint sehol másutt. Saját yachtján érkezett és távozott — Floridába. Másfél év múlva jött vissza, zsebrevágott két millió frankot s csak aztán derült ki, hogy a tökéletes eleganciájú angol főúr fegyenc volt valaha.

A Mediterraine-ban, a világ legelső gavallérai közt szerezte a vagyonának nagyrészét egy volt pesti fiskális, aki ma nagy versenyistálló gazdája.

Téved, aki azt hiszi, hogy a turfon milliókat lehet szerezni. A híres gavallérok, akikről annyit beszélnek, mind a kártyaasztal mellett jutottak a pénzhez.

Természetes, hogy itt nem gondolunk azokra, akik hatalmas és régi családi, örökölt vagyonnal rendelkeztek. A *Wahrmann* Ernők, a *Königswarter Hermann* bárók, a *Csekonics* Gyula grófok százezrei kevés híján azoknak a gentlemaneknek a birtokába kerültek, akik gyakran éveken át nagy és tekintélyes szerepet visznek Magyarország színe-javának világában; olykor a politikában is, nemcsak a zöld gyepen.

A versenyistálló fenntartása roppant összegbe kerül, s ha egy évben százezer korona tiszta nyereség mutatkozik, az fehér holló számba megy. A versenytéri ring s a lovaregyesületi tagok elkerített helye csak előszobája a kártyateremnek.

A szegény Wahrmann Ernő tragédiája is ott kezdődött. *The very gentleman* volt az utolsó percéig, s amikor a nemzetközi kártyaközpontban öngyilkossá lett, éppen odaérkezett egy előkelő, gazdag magyar úr, cs. és kir. kamarás, aki pár ezer franknyi kölcsönnel megmenthette volna Wahrmann életét. De nem adott egy sous-t se, pedig sok százezer koronát nyert tőle, — részben nem is kártyán, hanem egy nevezetes *turfcsalás révén.*

Az erkölcs rajongóinak vigaszára szolgálhat az a tapasztalás, hogy a nagyjátékosok csaknem kivétel nélkül letörnek. Az öreg axióma, hogy a bűnt előbb-utóbb követi a bűnhődés, beválik itt is. A kártya pedig nem a legeszményibb moralitás szimbóluma. Kétségtelen, hogy gyöngíti a jellemet, léhává és züllővé is teheti az embert.

A nagyjátékosból a tönk szélén — ha nincs lelki ereje a munkára vagy az öngyilkosságra — kibic lesz, aztán pedig *slepper*. A slepper a fölhajtó, aki összehozza a hazárd-, később a hamiskártyásokkal a pénzes áldozatokat.

Ilyenféle kártyás karriert futott meg *Potocki* Henrik gróf (ez nem a Szemere híres partnere), aki sokáig Budapesten élt, mint az öngyilkossá lett *Koritovszki* Konstantin lovag elválaszthatatlan jóbarátja. S Potocki még folt és gáncs nélküli lovag volt a fegyházviselt német származású *Zedlitz* Adalbert grófhoz képest. Ez a néhai gárdatiszt, aki több magyar mágnás közeli rokona volt, harmadfélmillió márkát vesztett el, és négy év alatt eljutott a slepper foglalkozásig. A legzártabb klubokba is eljutott és sokáig szerepet vitt Budapesten. Egy fiatal grófnak három uradalmába került a német arisztokrata ügyessége.

Miután leleplezték, rendőrségi úton, de a legnagyobb diszkrécióval távolították el.

Nők is foglalkoznak a fölhajtással. Ebben a legnagyobb rekordot egy volt képviselő csudaszép felesége teremtette meg. Párisban, Osztendében, Montekarlóban egyaránt ismert, elsőosztályú kokott lett belőle. Mint Cleo de Merode barátnője, ő hozta össze Lipót királyt a hírhedt Brighton-nal, aki póker játékkal több milliót szedett el a gáláns uralkodótól. A szép asszony tavaly Budapesten kezdett grasszálni, ami egy-két gourmandbotrány bekövetkezését jelentette.

Nagyszabású mellbevágás, kártyás fosztogatás mostanság ritkán történik nálunk. Jellemző az a tavalyi eset, amely a Metropole-szállóban érte el a betetőzését. Néhány kártyalovag ott összeveszett az osztozkodásnál. Miután a bokszert és revolvert elvették tőlük, az egyik, — *Lui* báró a nom de guerre[5]-je, — *Krecsányi* Kálmán detektívfőnök elé került. Négyszemközt faggatta Krecsányi:

— Mondja el őszintén M.-ről, mit tud, mert különben jaj lesz magának.

A hamiskártyás cinikus mosolylyal felelte:

— Bizonyítsák, — ha tudják, hogy *link-fiúk* vagyunk. Nem oda Boda[6]! És aztán, ugyan kérem, csak nem gondolja, hogy itt dolgozunk. Kitől is lehetne nyerni ebben a nyomorult országban?

S ebben igaza volt a ravasz Lui bárónak. A nagystílusú *rissz*-eket külföldön csinálják a mi félelmes kártyásaink, a hamisan játszók.

A riporternek, aki mindenféle szenzációs ügyben sok érdekes adatot igyekszik szerezni, a *marhecer*-ek, zsebmetszők körében is épp úgy kell ismerőst fogni, mint a honatyák vagy a mágnások közt. Ilyen intenció vezette könyvünk egyik szerzőjét, amikor Lui báróval megismerkedett.

A derék Lui báróról sok kitűnő históriát mesélnek, de nehéz rábizonyítani valamit, noha a legügyesebb *kiberer*-ek, detektívek, meg vannak róla győződve, hogy a báró a legveszedelmesebb *zsugás*, kártyás, egész Európában. Ő maga így nyilatkozott:

— Remélem, hogy lesz még pár százezer forintom. Akkor valami affért provokálok és ügyesen kvalifikáltatom magamat.

— Hogy-hogy?

— Írásban adják, hogy gentleman vagyok. Na hallja,

5 fedőnév

6 Valószínű célzás Boda Dezső főkapitányra

pénzért mindent lehet. Öt év múlva a Zsoké-klubba is bejuthatok.

Eltitkolt afférek

Az elegáns báró aztán egy párbajhírre emlékeztetett, amely három nappal előbb jelent meg a magyar napilapokban. Egy katonatiszt meg egy bécsi világfi lőttek lyukat a lovassági kaszárnya levegőjébe.

— Ha megtudja ennek a duellumnak[7] az előzményeit, — szólt a báró, — másképpen fog gondolkozni bizonyos gavallérokról. Elmondom és járjon utána, hogy nem egészen úgy történt-e?

Az aranykravátlis Cabaro-szivarból szép karikákat fújt, aztán — mint a *Herczeg* Ferenc legimponálóbb regényhősei — csevegni kezdett.

Elmondta, hogy *Tarczay* Jenő szolgálaton kívüli viszonyban lévő huszárhadnagy, aki az utóbbi időben nagy összegeket nyert a bécsi zsoké-klubban, másfél hónappal ezelőtt hosszú kártyacsatát küzdött végig az Imperiál-szállóban. Rajta kívül ott volt *Mechner* József a fivérével, *Palini* gróf és a *Diener*-fiúk, egy osztrák milliomos gyáros fiai. Mechner vesztett. A készpénze Tarczay zsebébe vándorolt s azonkívül még csaknem százötvenezer korona erejéig úszott. Egyszerre abbahagyta a makaót és németül odaszólt a hadnagynak:

— Nagyon furcsa, hogy már hetedszer *slágert* üt.

Tarczay, akit a partnere addig tegezett, sápadtan fölállott:

— Kérem a *bon*-t a nyereségemről! — szólt. A többit majd elintézzük.

Provokáltatta Mechnert, aki azonban kijelentette, hogy ennek az úrnak nem ad elégtételt.

Jó darab kínos pauza következett. A hadnagy a kato-

---

7 párbaj

nai hatósághoz fordult és följelentette Mechnert, aki tartalékos lovastiszt. Sok lótás-futás után kötelezték Mechnert, hogy verekedjék meg Tarczayval, ami meg is történt. Budapestre jöttek az elintézés céljából.

Széles körben tudtak erről az esetről és valónak mondták — a nevek kivételével. Azokat szándékosan elferdítettük, mert a felek kibékültek és Mechner kijelentette, hogy Tarczayt korrekt férfiúnak tartja, csak izgatottságában tette ezt a különös megjegyzést.

Lui báró azonban megesküdött rá, hogy a hadnagy *volt*-okat vágott, ügyesen paklizott, de túl gyors időközökben.

A kártyacsaták nem mindig végződnek hasonló simasággal. 1907 áprilisában is történt egy olyan küzdelem, amely az egyik szmokingos partner hazaküldésével járt. A hazaküldés pedig tolvajnyelven azt jelenti, hogy valakit eltesznek láb alul.

A gavallérok legtöbb afférja nem kerül a nyilvánosság elé, vagy pedig a legérdekesebb részeit eltitkolják. Ilyen volt a híres *Dungyerszky*-féle ügy is.

A bácskai nábob fia a Fővárosi Orfeum kávéházban találkozott *Sacelláry* képviselővel, akinek *Halász* Béla, a Pesti Hazai Takarékpénztár főtisztviselője mutatta be. A két bajnok tudvalevőleg reggelig viaskodott a Báthory-kávéházban és Dungyerszky vagy százezer koronát vesztett. A match-et folytatták másnap Halásznak a lakásán s Dungyerszky vesztesége csaknem félmillióra szaporodott.

Az apja nem fizetett érte, hanem szanatóriumba vitette azzal, hogy idegbajos. Sacelláry bejelentette az esetet az Országos Kaszinóban és — amire még nem volt példa — kártyabíróságot kért annak az eldöntésére, hogy a vesztes köteles-e fizetni. A bíróság nem mondhatott ítéletet, mert közben a derék öreg Dungyerszky kijelentette, hogy az egész differenciát jótékony célra adja.

Nagyobb pech érte Halász Bélát. Róla azt mesélték, hogy Amerikába kellett szöknie. De utóbb kiderült, hogy

semmiféle inkorrektséget nem követett el. Derék ember, jó pajtás, képzett tisztviselő volt. Komoly szándékkal udvarolt egy szép fiatal teremtésnek, aki azonban nem lehetett az övé. Halász agyafúrt emberek áldozata lett. Kártyázott s a többi közt gyanús játékosok is — akikben persze nem is sejtette a *linkspieler*-t — sokat nyertek tőle. Nyomasztó adósságai bántották, a szívügye is elkeserítette és kivándorolt. De nem igaz az, hogy szöknie kellett volna. Minden ismerőse tudta, hogy Délamerikába, BuenosAyres-be vitorlázik és ambíciós ember létére talán milliókkal fog visszatérni.

Lui báró jól ismeri az igazi gavallérok világát. Ezt így magyarázza meg:

— Hogyne ismernék őket a *link* fiúk, mikor közülök is szereznek finom balekeket! De van még több összekötő kapocs. Az egyik a talján.

— Hogyan?

— Az olaszok a legjobb hamisjátékosok, ők értik a legügyesebb *griff*-eket. Tudok nem egy mágnásról, aki a taljánoktól tanult, mert alaposan ismerni akarta a kártyaművészetet, bár ő maga soha nem játszik hamisan. A legkitűnőbb hamisjátékosok egyike például az angol király, aki sokat tanult budapesti tartózkodása alatt is. De azt persze nem gondolta, hogy kamatoztatja is a kártyatudományát. Csak kunsztokat csinál baráti körben. Összekötő kapocs még *Grimpli* bácsi is.

— Hát az kicsoda?

— Látásból bizonyára ismeri a turfról. Nagyon széles, messzire kihajtott gallért visel. Jóképű, kedves öreg úr a Grimpli bácsi. Karonfogják a legtekintélyesebb sportsmanek is. Ő fogad számukra s ezért bizonyos összeget kap. A bookmakerek szintén adnak neki a forgalomból megfelelő percentet. Aztán kap például egy táviratot Angliából. Siet valamelyik kommittens lakására s átadja a tippet. Kap háromszáz forintot (esetleg ő adja kölcsön) és szalad a bukihoz. A háromszázból ötven az övé. Grimpli bácsi szerez

jól szituált gavalléroknak ajánlókat is a Zsoké-klubba, ebbe az előkelő bécsi társaskörbe. És *összehoz nagy kártyapartikat*. Turfnyelven szólva: itt a finish célkarikája és pesti magyarsággal: erre megy ki az egész.

Grimpli bácsinál csak egy ravaszabb férfiú van: maga a kitűnő Lui báró, akit négy ország detektívjei *smirelnek* állandóan, de a vizes lepedőt sohase tudták ráteríteni.

Játékbarlangok

A különböző zugjátékbankoknál sokkal veszedelmesebbek az úgynevezett játékbarlangok, ahová az iparszerű játékosok mellett a hamisjátékosok is bevonulnak. Főképpen Páris a hazájuk, ahol az óriás idegenforgalom közepett kiirthatatlanul burjánoznak.

Csinos lakásba, vagy egészen kibérelt házba bevonul egy fiatal házaspár, pazar berendezéssel, kocsival, lóval és szolgaszemélyzettel. Téli estéken előkelő társaság gyűl össze a fényes termekben. Vajjon ki sejtené, hogy a nagyvilági allűrök mögött jól szervezett bűnszövetkezet rejtőzik, a melynek olyan széleskörű öszszeköttetései vannak kifelé, hogy garmadaszámra hozzák a megkoppasztandó áldozatokat. Ezt a feladatot a slepperek végzik. Ruházat, viselkedés, költekezés dolgában gentlemanek a fölhajtók, akik néha napokon, sőt heteken át fáradoznak, hogy a kövérnek mutatkozó falatot behálózzák.

Az áldozat csak későn veszi észre, hogy az *előkelő társaság*, ahová látszólag nagy ügygyel-bajjal bevezették, hamiskártyások és szélhámosok csapatja. Mikorra pedig a rendőrséghez fordul, — már késő. Egyébként is a megsarcoltak nagy része különböző okokból szép csöndben marad.

Érdekes, hogy a játékbarlangokban nőknek jut a legfontosabb szerep. Nők állanak az *intézmény* élén; többnyire abból a világból valók, ahol nem unatkozik az ember s a *jó időkből* elegánsan berendezett lakást, meg egy tucat

jóismerőst mentettek meg maguknak.

Rendszerint teaestére gyűlnek össze s valami szerény játékon kezdik. Lassan átmennek a hazárdjátékra. A ház jó barátai elhozzák a maguk barátait, az összejövetelek mind gyakoribbak lesznek, míg lassan-lassan kialakul a játékbarlang. Hogy kellemetlen meglepetéseknek ne tegyék ki magukat, jelszót, vagy megbeszélt csöngető-, kopogó-módot használnak a bebocsátásnál.

Megjelennek aztán a játék iparlovagjai — nem ritkán egy-egy megkoppasztott gentleman csap föl annak, — a *slepperek* működésbe jönnek s a játékbarlang teljesen *fit* (kész).

A hamisjáték különböző fajtáinak ismertetése elegendő anyag lenne egy kultúrhistóriai munkára. Kezdve a vásári bódéstól, aki hamis kockákkal csalja a parasztot, az arisztokrácia legmagasabb köréig, a hamisjátéknak számtalan fajtája van s a tehetséges sipisták váltig újabb fogások, trükkök kitalálásán buzgólkodnak.

A roulette megszállottai

A *roulette*-játékról, úgy amint a montekarlói, osztendei, spaa-i stb. nyilvános játéktermekben űzik, általános az a nézet, hogy hamisságnak és csalásnak legkevésbbé ad teret. A dolog magyarázata egyszerű számítási művelettel megadható.

A ruletten tudvalevőleg 1-36 számmal ellátott beosztások vannak. Van aztán még egy 0-val ellátott beosztás, e szerint 37 szám. Ha a nyereség igazságos elvek szerint osztódnék be, a bank tehát ugyanazt a kockázatot venné át, mint a játékosok, akkor nyereség esetén az egy-egy számra tett tét harminchatszorosának megfelelő összeget kellene fizetnie.

A bank azonban csak a tét harmincötszörösét fizeti ki a „numero au plein" téteknél, a számok hasonló módon való megrakásával tett kombinációknál pedig szintén csak ebben az arányban fizet. Miután a bank állandóan játszik és egy hosszabb időközben nemcsak minden szám kijön, hanem egyformán meg is tétetik: világos, hogy a bank 1/37-ed, illletve 2,7 százaléknyi, előre biztos nyereséggel játszik. Ez Montekarlóban, ahol szezón alatt a 12 rulettasztal forgalma óránkint egymillió frankot tesz ki, óriási összeg, s így könnyen érthető, hogy a „Société des Bains de Mer de Monaco" — a mint a monakói játékbarlang magát oly ártatlanul nevezi, — kolosszális költségei mellett tízmillió frankot is meghaladó tiszta nyereséget jegyezhet föl akárhány esztendőben.

A nagy érvágás

De a montekarlói bankot is megkoppasztották már. Nem kellett hozzá szélhámoskodás. Egy *Gibson* nevű szerény angol cérnagyáros hirtelen támadt ötletével milliókat vitt el a banktól. Gibson-nak véletlenül egy újságcikk jutott a kezébe, amely többfélét elmondott a rulett-gépek összeállításáról és berendezéséről. A cikk nagyon érdekelte és mivel maga is szeretett gépek konstruálásával foglalkozni, készített magának apró ruletteket. Mikor azokat működésbe hozta, arra a fölfedezésre jutott, hogy mindegyik gépnek menete más-más karakterisztikus jelenségeket mutat. Lelkiismeretesen regisztrált több kísérletezés után megállapította, hogy melyik gép mennyire és hogyan tér el a normális működés mértékétől.

Ebből azt következtette, hogy tökéletesen működő rulett-gép tulajdonképp nem is konstruálható. Alig észrevehetőn, de mégis mindegyik más-másképpen működik, — e szerint a montekarlói roulettek működése sem mehet végbe abszolút tökéletességgel. Ha azok egyenkint való eltéréseinek fokát és törvényeit valaki kitanulmányozhatná, nemcsak — mint a bank — két-három percentes, hanem tíz-tizenöt százalékos nyereség kilátásával dolgozhatnék.

Gibson aztán leutazott Montekarlóba.

Föltevései beigazolódtak. Észrevette, hogy az akkori nyolc rulett-asztal fele tényleg mutat eltéréseket. Három asztalnál csekélyebb, de a negyediknél olyan határozott az eltérés, hogy az asztallap egyik negyedrészét a golyó kétséget kizárólag minduntalan előnyben részesíti, ami az asztalnak csekély, alig észrevehető elhajlásával, lejtősödött fekvésével volt magyarázható.

A ravasz angol most könnyen játszhatott, amikor tudta, hogy a rulett 9-es számai gyakrabban jönnek ki, mint a többiek. Hamarosan összeszedett egy kis tőkét és három hét alatt majdnem egy millió frankot hozott össze.

Az igazgatóság gyanakodni kezdett, rossz szemmel nézték már a *croupier*-személyzetet is, a négyes számú asztal azonban következetesen vesztett, vesztett.

Az asztalt erre egyszerűen kihelyezhették volna a forgalomból, de az igazgatóság nem volt hajlandó reá, abban a reményben, hogy a *csalásnak* nyomára fog jutni.

Egy orosz is figyelmessé lett a négyes számú asztal szerencséjére és sikerült neki a nyerés igazi okára rájönni. Tőkéje nem volt, hogy tapasztalását kihasználja, elment tehát az igazgatósághoz és 100.000 frank ellenében ajánlkozott a négyes számú asztal folytonos szerencséjének beszüntetésére. Az összeget megadták neki és az orosz még aznap kicseréltette az asztalok alatt a forgató-gépeket.

Ez a legnagyobb titokban történt s Mr. Gibson a négyes számú asztalnál kezdett veszíteni. Volt azonban annyi esze, hogy abbahagyja a játékot és harmadfélmillió nyereséggel visszavonult.

Állandó fosztogatás

Az igazgatóság is okult s aztán nagyobb figyelemmel volt a rulett-asztalkák elhelyezésére, működése módjára, úgy, hogy a rulett kikezdésére irányuló *hamisjáték* most szinte elképzelhetetlen; a banknak megvan a maga 2,7% biztos nyeresége, a többi pedig Fortuna asszony szeszélyétől függ,

amely kiszámíthatatlan, akár az asszony kacérsága.

Nem kell ahhoz semmi statisztikai bizonyítgatás, hogy Montekarlóban a rulett-bankon mindig több ember veszít, mint amennyi nyer. Mert különben honnan nyerne a vállalat tíz-húsz milliót? Ezt az óriási összeget azok juttatják a banknak, akik a banktól való nyerés reményével mennek oda.

A montekarlói temetőben szaporodnak a fejfák. Más sok száz letört exisztencia pedig a banktól kapott ajándékösszeggel megy vissza régi világába, hogy újra pénzt szerezzen, hogy — ismét elvihesse áldozatul a játékszenvedelem ördögének. Nyerni ... nyerni: ez a kis játékosok óhajtása, a bankot *sprengolni*, felrobbantani: ez a nagyjátékosok törekvése.

Budapesten is volt egy színész, aki esztendőkig dolgozott egy kombináción, hogy miképpen lehetne nyerni a montekarlói ruletten. S össze is állított valamilyen rendszert, amelylyel szerinte bizonyosan nyerni kell. Szerzett néhány ezer forintot — s otthagyta az utolsó krajcárig. Azóta mások is próbálkoztak s eredményt csak egy német doktor ért el. A szerencsés halandó dr. *Munsch* müncheni fogorvos volt, akiről azt mesélték, hogy valami nyerőgéppel manipulált s óriási összegeket vágott zsebre.

A doktor levelet írt egy német lap szerkesztőségéhez, hogy megcáfolja azokat a kalandos híreszteléseket, a melyek felőle világgá futottak. Az érdekes levélben ezt mondta:

— A száraz tény az, hogy az én megcsodált játékom csak egy rendszeren alapul, a melyik képessé tesz engem, hogy a rulett-játékban levő harminchat esély közül harmicötre pozitív eredménynyel játszszam. Ezzel a szisztémával sikerült a játékbankot mindennapi martalékának egy részétől megfosztanom. Molesztáltak minden elképzelhető módon, míg végre a croupier-k egyszerűen megtagadták nyereségem kifizetését, azzal a megokolással, hogy a téttel megkéstem. Erélyesen fölléptem, aminek az lett az eredménye,

hogy az igazgatóság kitiltott a játéktermekből. Könyvet írok, de nem azért, hogy új áldozatokat szerezzek a modern Sodomának, hanem hogy kinyissam végre embertársaim szemét. Be fogom bizonyítani, hogy amíg ez a barlang akadálytalanul űzheti a szabad rablást, mindenkor melegágya lesz a mérhetetlen emberi nyomorúságnak.

Tavaly reformokat is csináltak Montekarlóban. *Blank* úrnak, a játékbank vezetőjének még sem tetszett, hogy néhány szerencsés nyerő pénzt vitt haza. Az újítások ezt akarták lehetőleg megakadályozni.

A bank vezetősége mintegy kétszáz kémet alkalmazott, akik ellepik a játéktermeket, adatokat gyűjtenek a játékosokról, elcsípik a zsebtolvajokat s kikutatják a játékosokat, akik hamis pénzzel játszanak. Kötelességük továbbá kikutatni, hogy a nagy nyerők menynyi pénzt tesznek zsebre és mit csinálnak vele.

Egy alkalommal a kémek megállapították, hogy egy játékos, miután a ruletten, vagy a trente et quarente-on ötven-hatvanezer koronát nyert, megunta a játékot, elment Nizzába, vagy Cannesbe s ott *baccarat*-n elvesztette a pénzt. Ilyesminek a megakadályozására úgy rendezkedtek be, hogy Montekarlóban is lehessen baccarat-t, vagy más hazárdjátékot játszani. Előkelő klub alakult s ha valaki a játékbarlangban nyer, a pénz a klub révén ismét visszakerül a bank pénztárába. Azonfelül most már éjjel egy óráig lehet játszani s a bank épületében ennivalót is árulnak, hogy a játékos — ha megéhezik — ne legyen kénytelen a termet elhagyni.

A kémeknek még egy fontos feladatuk van és pedig az, hogy ha egy játékos öngyilkossá lesz, az ügyet lehetőleg elsimítsák. A halottkém Montekarlóban azután úgyis minden esetben természetes halált állapít meg...

Amit Montekarlóról itt reprodukáltunk, azt kevés változtatással elmondhatjuk Osztendéről is. Ismétlések helyett térjünk haza, szóljunk újra részletesebben a mi kártyajátékainkról és bűnös matadoraikról is.

A bak

A régi nagy járványok máig se szűntek meg, csak a megnyilatkozásuk formájában változtak. Kolera, pestis nem tizedeli a kultúrnépet, de föllép helyettük egy-egy lelki epidémia. Ilyen a *bak*. Teljes nevén baccarat, de ezt igazán csak a gyöngébbek kedvéért írjuk ide, mert tíz úr közül nyolc biztosan ismeri ezt a páratlanul divatos kártyajátékot.

Két esztendővel ezelőtt csak a globetrotterek, Montekarlóból és Osztendéből hazatért urak meséltek a bakról, s ma már alig van olyan klubunk, ahol ne hallhatnók:

— Fet vozső! Rien ne vaplü![8]

Hihetetlenül gyorsan harapódzott el a bak járványa, aminek egyszerű a magyarázata: könnyen meg lehet tanulni, bármennyien játszhatják és — talán ez a fő — a leghazárdabb játék.

Egy őszi estén történt kisebb klubjaink valamelyikében, hogy fölbomlottak az alsós-pártik, s az egyik gentleman úgy akarta elűzni az unalmát, hogy bemutatta a külföldi játékot. A kis premier reggeli hétig tartott s négyezer korona differenciával végződött.

Egy hét múlva már négy klubban bakkaráztak, még pedig a legnagyobb klubokban is. Nyílt titok például, hogy egy klubot tisztára a *bak-pinka* bázisán csináltak meg. És a pinka annyit jövedelmezett, hogy a fiatal társaskör már legfényesebb berendezésű klubjaink egyike. Az élelmes alapítók pro domo[9] is dolgoztak: a pinka fejedelmi jövedelmet biztosít számukra.

Az persze mellékes nekik, hogy egész sereg exisztencia pusztul el az ellipszes zöld asztalnál. A „játék ördöge” sehol olyan obligát, de rettenetes frázisnak nem mutatkozik, mint a baknál. Erénycsősz férfiak, a kik életükben nem

8 Faites vos jeux! Rien ne va plus! Tegyék meg tétjeiket! Senki többet! (francia)

9 Saját ügyében, a maga érdekében

kártyáztak, szenvedelmes, hajnalig virrasztó kártyások lettek a bakkarat révén.

A divat áramlásához tartozik, hogy a kortörténet eleven újságja, a színpad is ravaszul tudomást vesz a bakról. Ismerik, ugy-e, a Baccarat-t, amely a Vígszínházban került színre? Nos, Párisban nem ez volt a címe Henry Bernstein művének. De a budapesti teátrum számolt a divattal s bizony tömérdek embert vonzott kasszájához a darab címe.

A budapesti életben már különb tragédiákat is fabrikált a bak, mint a francia színműben. Szenny, könny és vér máris elég tapad hozzá.

Jönnek a sipisták!

A kártyajátékoknak most annyi sok változata dívik már, hogy mindet bajos volna fölsorolni. Természetes, hogy nem mindenik alkalmas terrénum a sipista számára. A hamisjátékos nem fogja a *rúfmárjást*, vagy a *durákot* kedvelni, hanem ügyességét csaknem kizárólag a hazárdjátékok művelésében gyakorolja ott, ahol a szórakozást elöli a nyerészkedő vágy s nagy tétek szerepelnek a *va banque*[10] kockázataival.

A sipista mesterkedéseinek alapja tulajdonképpen igen egyszerű. A hamisjátékos mindenekelőtt *ismeri* a kártyákat. Mellső, de *hátsó* oldaláról is. Ismeretlen kártyákkal nem játszik. Éppen abban van főképp az ügyessége, hogy a mitsem sejtő áldozatok kezébe játszsza a már alaposan *megcinkelt* kártyákat.

Másik *force*-a a hamisjátékosnak ujjainak rendkívül ügyes, villámgyors mozgóképessége, amelylyel észrevétlenül lopja az alsó lapot a felsőre, vagy becsempész idegen kártyát a saját kártyái közé.

Hogyan tesz szert a hamisjátékos a kártyáknak arra az alapos ismeretére, mely sokszor oly végzetes a partnereire

10 Mindent vagy semmit

nézve? Erre szolgál a kártya *megcinkelése* (jelölése).

Vegyünk egy csomag új kártyát a kezünkbe. Ha egy-egy kártya lapjait ujjaink hegyével finoman végigsimítjuk, nem lesz nehéz észrevennünk, hogy a kártyának az az oldala, amely rézsútolva van, simább, mint a képes oldal, s hogy a kártya szélei, amelyek gondosan géppel vannak vágva, mindenütt egészen simák. Vegyünk ki most a csomagból egy kártyalapot és járjunk végig a szélein késsel: rögtön durva lesz az ujj simítására, anélkül, hogy a változás szabad szemmel észrevehető volna.

A játékosnak amellett nem is kell, hogy az összes kártyalapok meg legyenek jelölve. Tegyük föl: a *huszonegyesnél*. A játékos megjelöli az ászokat, tízeseket és figurákat. Az ászokat és tízeseket úgy, hogy a kártyalap függőleges szélét, a figurákat pedig úgy, hogy a lap vízszintes széleit durvítja el.

A hamisjátékos a bankadó. Csak egyszer húzza végig ujjait észrevétlenül, ideges babrálással egy-egy kártya szélén és nagyjában tudja, hogy milyen kártya van a kezében. Mennyivel több fölénynyel és biztossággal játszhatik, mint a többi játékos.

Például: Ászra vesz. Érzi, hogy az utána jövő *blatt* figura, a másik azonban ász, vagy tízes. Kis ujjgyakorlattal egy-kettőre kicseréli ezeket s a bankár pár pillanat múlva besöpri a tett összegeket.

Másik ismertető jel: ha a kártya hátsó oldallapján körmünkkel könnyedén végigmegyünk, fölületesen nézve, a köröm nem hagy hátra nyomot, csak a lap fénye van megszakítva az illető helyen; de ha a kártyát rézsútosan a világosság felé tartjuk, jól lehet látni a sötét barázdát.

Még gyakoribb, hogy egy hegyesre faragott gyújtót a vízbe dugnak és a kártyalap meghatározott részén egy-egy vonást húznak vele. Így megszakították a kártyalap fényes mázát. Amilyen különbözőképp aztán a *vízjegy* alkalmaztatott, a szerint ismerhető fel a kártya.

A kártya sötét alapú hátsó oldallapja többnyire kék,

vagy vörös mintázatú. A sipista most egy olyan festéket választ, amely a lap színével teljesen megegyező. Finom ecsettel bizonyos szisztéma szerint a rajzok kiszögellésébe s kereszteződésébe csak az ő éles szemével látható pontocskákat tesz, amelyek a laikusnak egyáltalán nem tűnnek föl, még ha a legtüzetesebben is venné szemügyre a kártyát; az *illetékesek* számára azonban csalhatatlan ismertetőjelek.

A cinkelés minde nemeinek van egy nagy hátrányuk. A sipistának az így megjelölt kártyákat ugyanis *rézsút*, a világosság felé kell tartania, ami nemcsak fárasztó, hanem néha feltűnővé is lehet.

A hamiskártyás tehát inkább *érzékére* bízza magát és kártyáit többnyire tűszúrásokkal jegyzi meg.

Ez se könnyű manipuláció. Minden kártyalapot ketté kell választani, még pedig oly óvatosan, hogy a széleken semmi se lássék. (Tudvalévőleg minden kártyalap két egymásra ragasztott lapocskából áll.) Mikor a kártyalap-részek szét vannak vonva, egy melegített vékony tűt viaszba mártanak, úgy, hogy a melegítés következtében folyékonynyá lett viaszból csöppnyi rész a tű hegyén marad. Azzal beleszúrnak a kártya hátsó, leválasztott lapjába. A támadt lyukacskát abban a pillanatban betölti a befolyó viasz.

Ha most a kártyalapokat újra összeragasztjuk, azok olyanok, mint előbb. Szúrás nyoma egyáltalában nem látszik. Csak ha óvatosan végiglejtünk ujjunkkal a kártya hátsó oldalán, érezzük itt-ott a simaság helyenkint való megszakítását. Az ujjunkban olyanforma érzés támad, mintha a kártyán homokszemecske feküdnék. Egy-egy ilyen homokszemecske a gazdájának szépen megsúgja, hogy mi van a másik oldalon.

Más módszerekhez nem igen folyamodik a hamisjátékos. Gyakran olvashatni játékosokról, akik alig észrevehető *hegyes* pecsétgyűrűvel jelölik meg játék közben a kártyákat, vagy titkos zsebekből húzogatják ki ügyesen a szükséges kártyákat. Az efféle azonban jobbára a fantázia dolga.

A leírt módszerekkel körülbelül ki van merítve a hamisjátékos arzenálja, legalább ama játszmáknál, ahol csak ő kapja kézbe a kártyákat, például a *faraó*-nál, *nasivasi*-nál (nasche-wasche), *landsknecht*-nél (lansquenet) stb.

Cinkosok és cinkelők

Ama játékosoknál pedig, ahol a partner is kap kézbe kártyát, még egy segítséghez folyamodik a hamiskártyás: egyik-másik *kibic*-cel játszik össze.

Ez a cinkos a játékos háta mögé áll, benéz a kártyáiba s előre megállapított jelekkel pontosan értesíti társát az áldozat kártyáiról. A szivarnak a szájban való jobbra-balra helyezése, az orr, az áll megérintése, az óralánccal való babrálás, a homlok összeráncolása, egy-egy szemhunyorgatás — mind olyan jelek, amelyek föltűnést nem keltenek, de sokat mondanak a hamisjátékosnak.

A leghasználatosabb jelek közül ide jegyzünk néhányat: A fejet fogni = 20, az orrot fogni = 19, a bajuszt =18, az állat vagy szakállat = 17, kezet a mellre tenni = 16, a hasra tenni = 15.

Íme néhány kifejezés a sipisták nyelvéből is (a melyről még szólunk a tolvajnyelv részletes ismertetésénél) : Also spielen sie aus = játszszék ki makkot. Heben sie ab Herr Mayer = emeld el ott, ahol a kártya beljebb van. Also heben sie ab = csak egy kártyát emeljen le!

A hamisjátékosok között is vannak persze fokozatok. Egyesek primitív eszközökkel dolgoznak primitív körnek, mások felviszik a művészetig s vannak a szó szoros értelmében virtuózok, akik *szabadon, kézből* játszanak. Ami annyit jelent, hogy a cinkelést sem alkalmazzák, mert a *legújabb kártyát is megismerik a hátuljáról.*

Ennek is van módszere. Vegyünk kezünkbe különböző, de hátsó részükön egymintázatú kártyacsomagokat. Figyeljük meg jól a lapok hátsó oldalát. Konstatálnunk kell, hogy a hátlap cifrázatai egyformáknak látszanak, de tényleg nem azok. A makk ásznál másképp végződnek a

mintázat kiszögellései, vagy fordulatai a lap szélén, mint a piros ászoknál. S így tovább.

Alig-alig, de figyelmes vizsgálódással mégis észrevehetők ezek az eltérések különböző kártyáknál — *egy* csomagban. A másik csomagban ugyanezt konstatálhatjuk. Ott is megvannak az eltérések.

Nagy feltűnést keltett néhány évvel ezelőtt az a leleplezés, amely szerint annyira jutottak a sipisták, hogy a negyedszázados Magyar Játékkártya Részvénytársaság kártyáit is kitanulták hátulról. A szenzációs fölfedezés egy előkelő kaszinóból indult ki, ahol egy D. nevű úrnál észrevették, amint nagyon alaposan nézegette a kártyák hátsó lapját. A professzionista játékosok ügyesebbek, s ma is fölismerik a legtöbb kártyát, pedig D. úr leleplezése óta furfangosabban kombinált hátlap-díszítéseket alkalmaznak.

Tudvalevő, — s erre bővebben rá is fogunk térni, — hogy a hamisjátékos szép egyetértésben, busás osztaléknyújtás mellett összejátszik a játék színteréül szolgáló kávéház, vendéglő vagy más helyiség személyzetével. A pincér adja ugyanis a játékhoz ülők kezébe a kártyát, — lényegesen megkönnyebbül tehát a sipista munkája, ha csak olyan kártya kerül játékhoz, amelyről *ő is tud.* Ez a cinkelt kártya becsempészésének alkalma.

De arra is jó, hogy a hamisjátékos, aki nem akar közönséges eszközökkel dolgozni, már előzetesen áttanulmányozza a játékra kerülő kártyák hátulsó lapjait s szinte zseniális memóriával emlékezetébe is vésse, úgy, hogy a szó teljes értelmében elöl-hátul egyszerre megismerje a kártyát, mihelyt rápillant.

Az ilyen játékost méltán megilleti a *virtuóz* név. Nem szorgalom, hanem zsenialitás-számba menő tehetség kell már ehhez.

Sok nem is akadt ilyen virtuózokból, akiket a sipista-nép hódolón tisztel.

Utazók és felhajtók

A legzseniálisabb, amit idáig a krónika szerint hamiskártyás véghez vitt, egy *Garcia* nevű andalúziai ember műve. Ez Párisban alaposan megtanulta a kártyák cinkelését. Egy időre visszavonult s ezer meg ezer kártyacsomagot preparált a saját módszere szerint.

Az elkészített kártyákat becsomagolta s Mexikóba adatta fel. Előbb azonban maga utazott oda s néhány ügynök segítségével sikerült neki, hogy a Mexikó városában készletben és forgalomban levő összes kártyákat megvegye. Általános *kártyaínség* ütött ki. Jó pénzért sem lehetett új kártyához jutni.

Akkor híre futott annak, hogy Párisból néhány láda új kártya érkezik. Nagy öröm lett s kétszerte annyit játszottak, amiben Garcia uram tőle telhetőleg szépen vett részt. Cinkelt kártyáival mesés összegeket nyert. Egy szép napon aztán eltűnt, a jól megérdemelt nyugalomba vonult vissza három millióval.

A hamis- vagy hazárd-játékosok műveleteiben egyaránt része van a *slepper*-eknek. Rendszerint olyan alakok, akik valaha jobb napokat láttak, a züllés lejtőjén azonban a kártya iparlovagjainak engedelmes eszközeivé süllyedtek le.

Többnyire vasúton lepik meg áldozataikat. Amint egyegy *vidékit* észrevesznek, aki bámészan és telt erszénynyel nézeget maga körül, hamarosan megismerkednek vele. Ez könnyen megy. A slepper maga is vidékinek tetteti magát s egyet-mást kérdez a mi jó vidékinktől. Csakhamar megbarátkozva folytatják az utat ebben a nagy, idegen városban.

Amint így mendegélnek, a nyájas idegen egyszerre csak megáll egy vendéglő előtt. Úgy emlékszik, hogy ezt ő dicsérni hallotta. Belépnek. A szomszéd asztalnál egy társaság játszik. A slepper érdeklődéssel nézi, kibicel, majd ő maga is játszik és nyer. A mi vidéki barátunk ezt látva, felbuzdul és egy-kettőre ő is ott van a díszes játékban. Né-

hány óra múlva vége a pénzének és lassankint elpárolog az egész társaság.

A balek-felhajtást azonban elvégzik sokszor maguk a *kozákok*[11] is. Külön-külön beállítanak a megszokott helyiségükbe. Mintha sohasem látták volna egymást, közömbösen ülnek a szomszéd asztaloknál.

A pincér, — aki mindkettővel összejátszik — amint odaviszi a pikkolót[12] az egyiknek, megszólítja:

— Jó napot Blau úr. Talán tetszik a feketekávé után egy kis játék?

— Ha egy jó alsós kompániát össze tud ütni, nem bánom; de jegyezze meg, hogy csak tisztességes emberekkel ülök le. Aztán hozomra nem játszom.

— Kérem Blau úr, meg lesz elégedve. Itt van mindjárt Fekete úr a szomszéd asztalnál, igen finom úr, az lesz a második. Harmadikról szintén gondoskodom.

És a buzgó Ganyméd[13] bemutatja a harmadik úrnak, a megkoppasztandó médiumnak — Blau urat és Fekete urat, a két szövetséges kozákot.

Leülnek aztán játszani. Egy sereg kibic — szintén a kozákok társai — ott sürgölődnek körülöttük. Eleinte engedik nyerni az áldozatot, de később változtatnak a szerencse forgandóságán, tudományuk és a kibicek jelbeszédei révén. Az áldozatot alaposan kifosztják, — kivált, ha végső elkeseredésében a hazárdjátékra is *rámegy.*

Egyik kutya, másik eb

Az iparszerű és hamis játékosok csaknem mindig tipikus alakok. Bizonyos rokonvonások eltagadhatatlanok a vásáros népség körében, csapszékek mélyén, piszkos kártyákat verdeső *kozák* és az előkelő világban mozgó hamisíttatlan világa, a *grek* közt. A föllépésben, a tekintetben, a magatartásban nyilvánulnak ezek a rokonvonások.

Ami valamennyit főképpen jellemzi: az elsősorban a sajátságosan kutató, éles tekintet. Rövidlátó, gyöngeszemű sipista nincs, — nem is lehet, mert hiszen a sipista exisztenciája épp attól függ, hogy mindent jól megfigyeljen. Az örökös vizsgálódáshoz hozzászokott szem aztán elsajátítja azt az ideges, nyugtalan, de egyúttal merev, átható tekintetet.

A hamisjátékos képes jobbra-balra tekinteni anélkül, hogy fejét mozdítsa. Kissé előre hajol, összehúzza gyakran *kifésült* szemöldökét és szúrós tekintete egyszerre átfutja az egész területet, anélkül, hogy észrevennék.

Feltűnő az iparszerű- és hamis-kártyásnál egyaránt a kezek kiváló gondozottsága. Az ujjak puhák, hajlékonyak, kíméltek. *Tapintó érzékük* rendkívül fejlett. Az ujjhegyek finomságának legfontosabb szerep jut a kártyamesterség fogásainál. Ezért glicerinnel vagy más szerekkel fokozzák a bőrfelület érzékenységét.

Fővárosi bűntanyák

Bár a kártyázás játék-engedelemhez van kötve, melyet a rendőrség nagy körültekintéssel ad ki, a hazárdjáték nyilvános helyeken csöppet se ritka a fővárosban.

Budapest a kávéházak városa s nyilvánvaló, hogy a teméntelen kávéház létalapja bajosan lehet az elfogyasztott *kávé.* Más tényezők azok, melyek a kávésipart az elviselhetetlen versenyben némi exisztenciához segítik, persze leginkább a kávé *obszkurus*[14] házaiban. Legkedveltebb a félvilági hölgyek attrakciója, amely a legelhagyottabb helyre is pezsdülő életet tud varázsolni; de nem kevésbbé megszokott a kártya vonzó erejének fölhasználása.

Többnyire olyan helyiségek azok, ahol bőven van félre-

11 Szerencsejátékos, hamiskártyás (régies, elavult)
12 Kis pohár sör (2 dl.)
13 Szépségéről híres trójai királyfi, az istenek pohárnoka (görög mitológia)

14 homályos, zavaros

eső szeparé vagy diszkrét félhomályban tartott fülke. Idők folyamán a kávésnak és alkalmazottjainak ügyes detektívkedése mellett *beszoknak* oda azok, akiknek a játék haszon. S folyik a hazárdjáték reggelig. Izgalomtól, éjszakázástól megviselt alakok támolyognak kifelé, mikor az első napsugár az ébredő városra tűz...

A rendőrség be-bepillant, de akkor egyszerre megváltozik a kép.

A *ferbli, makaó, faraó* egy pillanat alatt átváltozik márjássá, alsóssá, s kedélyes, szinte familiáris kép tárul a szemlélő elé. Krajcárokba megy... De újra föllendül a *bank*, ha a *zsaruk* (rendőrök) vagy *kiberer*-ek (detektívek) kivonultak.

Így képzelhető, hogy a rendőrség csakis furfanggal üthet rést a sipisták jól szervezett társaságán. Meglepetésekkel dolgozik. Egy-egy fölrobbantott kártyabarlang története néha bőséges anyagot nyújt az érdekességet kedvelő napi krónikásnak.

Néhány esetet elmondunk.

Hírlett és sok névtelen följelentés is tanúskodott mellette, hogy egy kávés lakásán éjjelente nagy *baccarat* és *makaó* játék folyik ismert sipisták részvételével. Ezt le kellett leplezni. A kávés azonban tapasztalt ember, aki a latrok levegőjében nőtt fel s holmi ajtóstól való berohanás nem árthatott neki.

Egy szép napon csinos fiatal ember szállott ki a kávéház előtt gummikerekű fogatból. Volt rá gondja, hogy előkelő allűrökkel, busás borravalóval magára terelje a figyelmet. Ez tökéletesen sikerült is. A fiatal *földbirtokos* csakhamar barátokat szerzett, akiknek dicsekedve elmondhatta, hogy most veszi föl az örökségét... a magyar-osztrák banknál van több ezer forintja.

Mutatott is egy csomagot... felül tízes, alul tízes... a többi *tízesformára vágott papír*, átkötve a magyar-osztrák banktól szerzett szalaggal. Sok pénznek látszott, úgy hogy a detektív — mert az volt a földbirtokos — általános rokonérzést

tapasztalhatott.

— Ez jó *Pali*! — suttogták a kopott frakkviselők s csakhamar megjelent a játékra való kísértés, óvatosan bizalmaskodó pincérek képében.

A mi emberünk pedig engedte magát elcsábítani. Mikor a zártkörű társaságba belépett, mindent úgy előkészített, hogy detektív-társainak az in flagrantira módot adjon. Meg is történt a leleplezés.

A kártya hatalma

Megírták néhány évvel ezelőtt a lapok, hogy egy előkelő fővárosi kávéház emeleti helyiségében hazárdjáték-barlangot fedezett föl a rendőrség, de akkor több részlet titokban maradt.

Egy jóképű detektív vállalkozott rá, hogy tetten éri a játékosokat. Elegáns világfinak öltözködött s egy ismerőse révén bejutott a társaságba, ahol lassankint megnyerte mindenkinek a bizalmát.

Aztán szólott egy rendőrtisztnek, hogy vonuljon meg az oldalszobában embereivel. Majd ő jelt ad, hogy mikor ronthat be.

Éppen ezen az estén mondta neki egy játékos:

— Adj *mutyit* és majd közösen adjuk a bankot.

A detektív belement az üzletbe, átadott száz koronát s odaült a mutyista mögé *drukkolni*...

Erősen közeledett az az idő, amikor szólni kellett volna már a rendőrtisztnek. De hát a kártya nagyszerűen járt, — igazán gyönyörűség volt kibicelni.

Végre a detektív kiosont az oldalszobába, ahol türelmetlenül támadt rá a rendőrtiszt:

— No, mi lesz?

— Várjon még egy kicsit, az Isten áldja meg. Remekül jön a kártya és mutyit adtam a bankba. Izgat nagyon és *most nem tudom abbahagyni*.

A rendőrtiszt nagyot nézett.

— De hisz abból neked úgy sincs hasznod. Lefoglalunk minden pénzt.

— Tudom, de mégis... Legalább hadd kibiceljek egy kicsit.

A detektív visszaült és kibicelt tovább. Végre negyedóra múlva kezdett megfordulni a kártya. A pénz, amit egész halomban nyertek már össze, gyorsan visszaúszott.

Akkor a detektív fölállott, rátette tenyerét a pénzre s ünnepies hangon kiáltotta:

— A törvény nevében!

A mutyista azonban keserűen ráförmedt:

— Szép és magának még kedve van viccelni?

A következő pillanatban berontottak a polgári ruhás rendőrök...

A rejtelmes bolt

Szomorúbb a következő eset. Egy belvárosi kereskedő éjfélig is nyitva szokta tartani boltját, ami feltűnt a szomszédoknak. De az nem tűnt föl, hogy elszórtan, a késő éjjeli órákban is akadtak vevők. Ezeket a kereskedő nagy hajlongással fogadta s bevezette a lakásába, mely egy nagy teremből és több kisebb szobából állt. A teremben folyt a tiltott kártyajáték: makaó, nasi-vasi és baccarat. A bank forgalma minden éjszakán több ezer forint volt.

A sok könnyelmű ember között, akik innen zuhantak a romlás örvényébe, volt egy D. G. nevű fiatalember is, aki nyolcezer forinttal jött a fővárosba, hogy itt üzletet nyisson. A vonaton megismerkedett egy barátságos külsejű úri emberrel, aki megnyerte bizalmát. Elmondta neki, hogy sok pénz van nála. Az idegen erre beinvitálta őt a kereskedőhöz azzal, hogy ott majd ajánlanak neki megfelelő üzletet. D. G. el is ment s hamar beavatták őt a hazárdjáték titkába. Három nap alatt vége volt a D. G. nyolcezer forintjának.

A boldogtalan ember kétségbeesésében kiment a kerepesi-úti temetőbe s ott édesanyja sírján főbelőtte magát. Heteken át élet-halál között lebegett a Rókusban s mikor kigyógyult, följelentette a játékbarlangot a rendőrségen. A detektívfőnök több markos embere kíséretében megjelent a bűntanyán, tettenérte a hazárdjátékosokat s a bankot lefoglalta.

A játékosok között a főváros több kereskedője szerepelt, de nagyobb számmal voltak közöttük a sipisták, akikkel a játékbarlang tulajdonosa *osztozkodott.* A vizsgálat kiderítette, hogy a kereskedőnek fizetett ügynökei voltak, akik a vonaton utaztak, ismeretséget kötöttek a pénzes vidékiekkel s a D. G. esetének mintájára, a bűnbarlangba csalták őket.

Egy különös fogás

Budapesten a leghírhedtebb hamiskártyások dísze, virága P. József volt az utóbbi években. Még egy-két esztendővel ezelőtt is — amikor elfogták — mintája volt külsejében a *comme il faut* gavallérnak. Mindig elegánsan öltözve járt, nem egyszer láthatták számozatlan gummikerekűn a Stefánia-úton egy svéd származású orfeum-énekesnővel.

Akkor még egy népes polgári klub tagja volt. Tudvalévő, hogy Budapesten egész sereg klub van, ahol többé-kevésbbé nagy összegekbe játszanak, még pedig zavartalanul, mert a rendőrség egyelőre respektálni kénytelen a klubok *zárkózott* jellegét. Csak kávéházakra, vendéglőkre s ritkábban hírhedtté váló privát lakásokra terjeszti ki ellenőrzését. A megfigyelés bizony csak néha jár leleplezéssel. De épp azért, mert a detektívek szemes csapatja nem léphet be a klubokba, bejut azokba nem egyszer az olyan hamis-játékos, aki alaposan megkoppasztja a gyanútlan tagokat.

A klubnak egyik előkelő tagja, dr. L. J. egy este épp a kör éttermében fogyasztotta el a vacsoráját, amikor egy barátja, aki a játékszobából jött kifelé, — nevetve intett

neki:

— No, a Sándor öcséd ugyancsak koppasztja odabent a szegény játékosokat.

— A Sándor öcsém? — szólt dr. L. csodálkozva. — Hiszen az nincs is Pesten. Lent hűsöl a pusztánkon, ahonnan ma jöttem meg.

— Bocsánat, az az úr, mint L. S. kérte fölvételét a klubba. Minthogy azt hittük, a te öcséd, szó nélkül beválasztottuk a tagok közé.

Bementek a játékszobába és akkor kiderült, hogy L. úr sohasem volt rokona a hüledező doktornak. Barátja örvendezve szólt:

— Nagy kő esett le a szívemről, hogy nem az öcséd. Tudod, már többen gyanúsnak találtuk a játékát, sőt én, aki alaposan megfigyeltem, határozottan sipistának tartom.

Dr. L. J. nem csinált botrányt, hanem eltávozott, gyorsan kocsiba vágta magát s a főkapitányságra hajtatott. Szerencséjére jó barátja az egyik rendőrtiszt, aki épp felügyeletes volt. Elmondta neki a történteket és segítséget kért.

A tisztviselő egy tapasztalt detektívet adott a doktor mellé. Alighogy meglátta az ál L.-et, földerült az arca s nyelvével csettintve mondta:

— Bravó, hisz ez pompás fogás! A legravaszabb hamiskártyások egyike.

Mikor a nyájas idegen már majdnem az összes pénzt elnyerte, a detektív félrehívta.

— Uram, — mondta neki — jól tudjuk, hogy ön hamisan játszott. Vissza fogja adni a pénzt és szépen eljön velem a rendőrségre. A többit majd meglátjuk az inspekciós úr előtt.

— Helyes! Be kell zárni! — kiabáltak a kifosztott játékosok, akik hamar odatódultak.

Az idegen fagyos nyugalommal nézte, hallgatta a körülötte dühöngő zivatart. Mikor a csönd kissé helyreállott, így szólt:

— Igen tisztelt uraim, egy kicsit megkorrigáltam a szerencsét és teljesen a jogukban lennének, ha most a börtönbe juttatnának. De ajánlom, hogy gondolják meg kissé. Az eféle ember, akinek olyan a prakszisa, mint nekem, sok dolgot meglát, amihez a laikus még csak nem is konyít. Én tehát olyan dolgokat beszélhetnék a rendőrség és a bíróság előtt, amelyek a klubot kellemetlenül érintenék. Itt van például a limonádé-sláger, a coup de la limonade. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy az urak egyikét-másikát én is leleplezhetném a bíróság előtt...

Halálos csend következett, mert senkisem tudta, hogy mi az a limonádé-sláger. Néhány percnyi kínos hallgatás után valaki így szólt az idegenhez, aki nyugodtan cigarettázott:

— Magyarázza meg a szavait...

Az idegen udvariasan meghajolt.

— A baccaratban, — szólt nyájasan — tudvalevőleg az a legnagyobb szerencse, ha az ember két kártyával kilenc point-t tud csinálni. (A baccarat, amelyet csak néhány év óta játszanak egyes klubjainkban, nagyjában megfelel a régi *makaó*-nak, de több helyen mindig csak egy játékos veszi a lapokat, nem dupla tablós a leosztás). *Kilenc* a nagy sláger és *nyolc* a kis sláger. Ha a bankárnak több point-je van, mint a játékosnak, úgy behúzza a pénzt, ha kevesebb, ő fizeti ki a tételt. A limonádé-sláger most már olyan fogás, amely — bár gyakran nem szabad alkalmazni, — mindig biztos nyereséggel jár. A dolognak ez a lefolyása: Én vagyok a bankár, és jobbra is, balra is két-két kártyát osztok. Vigyáznom kell, hogy mindegyik játékos nyolcat, tehát kis slágert kapjon. Az ilyesmi a magunkfajta művészeknek egyszerűen gyerekség. Mielőtt a magam két kártyáját levettem volna, félrefordulok az asztaltól és hangosan limonádét kérek. Eközben jól látom, hogy az urak közül többen, — akik a nyolc point-t már látták — gyorsan megszaporítják a téteiket. A limonádét nem hozzák, én dühösen felállok, lármát csapok, és teljesen bizo-

nyos vagyok abban, hogy a tétek ismét megszaporodnak. Végre behozzák a limonádét, lassan kiiszom, higgadtan leszedem a magam kártyáját s általános meghökkenésre kilencet, tehát nagy slágert vágok ki. Persze, érteni kell a módját. A téteket aztán szépen besöpröm. Ha az embernek a limonádé nem ízlik, feketekávét, vagy egyebet is rendelhet, ez már egészen mindegy...

A klub tagjai, rövid tanácskozás után kijelentették, hogy a botrányt elkerülendők, a hamisjátékost kövér zsákmányával együtt „futni hagyják". A detektívvel és dr. L. J.-vel is megígértették, hogy hallgatni fog.

A nyájas idegen, aki voltaképpen P. volt, aztán másutt folytatta egy ideig a manipulációit. Bármenynyit keresett, fölemésztették költséges passziói, különösen a könnyelmű hölgyekkel való liaisonjai. Végre áttért a zsebtolvajlásra is s így került a börtönbe.

Női kártyások

Az utóbbi évekig a hazárdjáték javarészt férfimulatság volt. A nők legföljebb odahaza hódoltak a márjásnak, s egyéb szerény „zső"nek. Tavaly azonban meg kellett érnünk, hogy kizárólag nők számára létesített játékbarlang nyomára is akadtak.

A Váci-körúton egy cukrászda-helyiség mögött volt a női játékbarlang. Amikor a rendőrség behatolt, harminc hölgyet lepett meg. Részben előkelő családok tagjai voltak és éppen ezért eltitkolták az esetet a szenzációra éhes nyilvánosság elől.

A vendégek közt iszonyú pánik keletkezett, amikor a detektívek berontottak. Két hölgy rögtön elájult, mások szinte sóbálványnyá meredve álltak a szoba közepén. Voltak olyanok, akik a pamlagra, székre dűltek és úgy takarták el az arcukat. Legtöbbjük így szólta el magát:

— Jaj, ha a férjem tudná!

Amikor a detektívek vezetője vallatni kezdte őket, furcsa jelenetek játszódtak le.

— Mi a neve? — kérdezte például egy csinos parázsszemű hölgytől, aki színésznő, — akkor tehetséges kezdő volt.

— Sziklássy Erna.

— Hol lakik?

— Dohány utca 2.

— Hiszen ott a zsidó templom áll!

Két hölgy se akadt, aki az igazi nevét mondta volna be. A lakásukat szintén eltitkolták, s csak a „hazaigazolás" segített.

A rendőrség nem is firtatta soká, mert csak rájuk akart ijeszteni, hogy elmenjen a kedvük a játékbarlang látogatásától. Csak azt a két nőt büntették meg szigorúan, akik a bűntanyát alapították.

Ma is játszanak a budapesti nők hazárdul. A többi közt a legtekintélyesebb kaszinók egyikében, ahol külön, luxussal berendezett helyiségük van. Oda nem megy be a detektív.

Hamisjátékos is sok van a nők sorában. Régi dolog, hogy a tisztességes hölgyek is, ártatlan társas játékban is szeretnek csalni, — hát még a kitanultak, a professzionátusok!

Talán a legklasszikusabb a következő történet, mely a nyolcvanas években esett meg Budapesten s amelynek egy immár nagyrangú rendőrtiszt a főszereplője.

Hírhedt játékbarlang szétrobbantásáról volt szó, amely azonban oly ügyesen volt szervezve, hogy a játékosok tettenérését hiába kísérelte meg a rendőrség. Amint egy rendőr-féle ember mutatkozott a szemhatáron, a játékosok már tudtak róla.

A rendőrtisztviselőnek merész ötlete támadt. Kezdett sűrűn bejárni — persze polgári ruhában — a kávéházba s életre-halálra udvarolt a csinos kasszírnőnek, mire ez szívesen reagált.

Közben megfigyelte, hogy tényleg erős s rendszeres hazárdjáték folyik az elkülönített szobákban, de amint gya-

nús szimptóma merül föl, éles, berregő csöngetés jelzi azt a játékosoknak. Pedig senkisem csöngetett. Se pincér, se más. Valahol titkos csengő volt, amelyet nem tudott fölfedezni. A falban, vagy a padlón, esetleg a pénztárosné asztala mellett kellett annak lennie.

Egy éjszaka újra beállított a rendőrtiszt. Részegnek tetette magát s elszunyókált a feketéje mellett. Mikor fizetni akart, úgy rántotta ki — a részeg ember ügyetlenségével — a pénzt, hogy a hatosok és a krajcárok szerteszét gurultak.

Gyújtóval kereste össze, támolyogva, lassankint a pénzt s rájött a titokra. A pénztárosnő lába alatt egy gomb fehérlett, azt nyomta meg észrevétlenül a tündér, ha veszedelmet sejtett.

A férfi kész volt már a tervvel. A következő éjjel megint jókedvűen állított be s erős szerelmi ostrom alá vette a kasszírnőt. Még csókot is kért. Kapott is. Egyszerre aztán dévajkodva magához ölelte a leányt. Most toppantak be a detektívek.

A szerelmes se látott, se hallott. Szenvedelmesen vonta magához az ellenkező hölgyet, fölemelte a levegőbe s nagyokat cuppantott rajta. Persze, hogy a jelzés elmaradt s a detektívek ráüthettek a javában kártyázókra. Egy hírhedt nő volt a banda feje, aki sok gazdag áldozatot csábított oda.

Zsarolók

Szakemberek, jogászok, kriminalisták, akik állandóan foglalkoznak a büntető-törvény hiányaival és aktualitások nyomán is számos reformot ajánlanak, jóformán sohase írnak vagy beszélnek a zsarolókról. A nagyközönség még kevésbbé ismeri az ő széleskörű működésüket s nem is tulajdonít nekik kellő fontosságot. Pedig a gonosztevőknek alig van ennél veszedelmesebb és szaporább fajtája.

A zsarolások legtöbbje nem kerül nyilvánosságra s elenyészően csekély százalékuk szerepel a bíróságok előtt. Az ilyen bűntettek nagyrészt titokban maradnak, nem érnek meg a tárgyalásra s rendszerint maguk az áldozatok „tussolják el" a kínos ügyeket. A bizonyítás pedig nehezen sikerül és a magyar büntetőtörvénykönyv nem is sújtja kellő szigorúsággal a zsarolók manipulációit.

Az üzelmek módjai

A zsarolók manővere többnyire abban kulminál, hogy fenyegetéssel pénzt igyekeznek szerezni. Leleplezéssel fenyegetnek olyan embereket, akiknek tekintélye, becsülete, társadalmi állása megrendülne az ügy kipattantásával.

Az egyik gonosztevő kilesi, hogy valamelyik kávéházban vagy vendéglőben nem egészen tartják be a hatóság előírta szabályzatot. A másik észreveszi, hogy bizonyos pénzintézetekben vagy más üzleti vállalatok körében akad Achilles-sarok. A harmadik ifjúkori bűnt szimatol ki. A negyedik megtudja, hogy egy úriasszony megcsalja a férjét. Az ötödik perverz érzések megnyilatkozásaira szerez dokumentumokat. És így tovább.

Ha csak némi komoly alapja van az értesüléseinek, többé-kevésbbé dús eredménynyel jár a zsaroló kísérlete. Olykor éveken át élősködik az áldozatán.

Konkrét példák világosítják meg a legjobban a zsarolók működését.

Ismerünk egy csinos fiatal urat, aki — három különböző alkalommal — behálózott egy-egy úrinőt, agyafúrt módon meghódította őket, leveleket csalt ki tőlük s aztán, bizonyos idő múlva jelentékeny összegek fejében adta vissza a kompromittáló episztolákat.

Tudunk olyan esetekről, amelyeknek főszereplője egy vénasszony, aki fiatal leányokat eladott gazdag uraknak: aztán megfenyegette őket, hogy erkölcstelenség címén följelentést tétet, ha jól meg nem fizetik.

Sokat írhatnánk arról a hölgyről, aki éveken át egész sereg gazdag ifjúval folytatott viszonyt a zsarolás előre kieszelt szándékával. Később aztán, ha valamelyik ifjú már rég elfeledte a liaisont és nősülni akart, előállt a hölgy és megzsarolta. Az egyik esetében, miután kudarcot vallott, leutazott a gyermekével Szegedre és beállított a menyasszony családjához. Elzokogta: hogyan csábította el a vőlegény. A párti — amint mondani szokás — visszament. Utóbb derült ki, hogy a gonosz leány, akinek több bűntársa volt, alaptalanul vádolt s a tragikus módon bemutatott fiúcska nem is az övé volt. *Kölcsön* kérte a zsarolás céljára.

Ezek a leggyakoribb esetek, amelyek természetesen ad personam variálódnak, az áldozat személyi, családi viszonyaihoz mérten. Vannak aztán speciális afférek s ezek közt nem egy akad, amely valósággal kihozza a sodrából a jóérzésű embert.

Egy százas története

Egy feltűnően szép fiatal asszonyka az ékszerét akarta megreparáltatni és elment egy Váci-utcai ékszerészhez. Ennek az emeleten van a műhelye és az úrinőt első pillanatra meglepte a helyiségben tapasztalt fényűzés.

Csupa puha szőnyeg, kényelmes pamlag, mint egy fogorvos várószobája, vagy mint egy budoár.

Sőt az ékszerész egy másik szobába is átvezette az asszonykát; ez a szoba még szebben volt berendezve.

Hamarosan megkötötték az alkut és az asszonyka hazafelé indult. De még az ajtóba sem ért, amikor szemtelen vigyorgással szólott hozzá az ékszerész:

— Pardon, nagyságos asszonyom, de tévedésből egy kis gyémántgyűrűt is magával tetszett vinni.

Az úrinő elpirult a csúnya gyanúsításra és méltatlankodva mondta:

— Nem vittem el semmiféle gyűrűt!

— Már pedig az csak kegyednél lehet, mert itt volt az előbb.

— Eh, hagyjon békén! Ezért a rágalomért pedig az urammal fog számolni!

Ki akart menni az ajtón, de az ékszerész elébe állott.

— Lehetetlen kieresztenem addig, amíg a gyűrűt vissza nem adja!

— De ha mondom, hogy nincs nálam!

— Hja, azt könnyű mondani, de majd mindjárt meggyőződünk róla. Tessék befáradni a másik szobába, ott van egy női alkalmazottam és az meg fogja motozni.

Az asszonykának egyszerre keresztülvillant az agyán, hogy micsoda helyre került ő.

Erélyesen mondta:

— Mennyibe kerül az a gyűrű?

— Hja az nekem száz koronába kerül; beláthatja, hogy nem hagyhatom veszendőbe.

— Helyes! Itt a száz korona.

Az ékszerészt lesújtotta ez a váratlan fordulat. Arra nem számított, hogy ennyi pénz lesz a nőnél.

Az asszonyka pedig gyorsan kisietett a helyiségből és sírva szaladt az urához.

A férj, mikor meghallotta az ékszerész címét, fölpattant,

aztán gyanakodva kérdezte a feleségétől:

— Te, aztán tényleg csak ennyi történt?

— Ah, hát te mire gondolsz?

— No, tudod, én ezt a céget ismerem némileg... persze csak legénykoromból... Terringette! Tényleg csak ennyi történt?

— Bolond! Hisz csak nem mondtam volna el másképp neked!

— Már az igaz!

A fiatal férj egyenest az ékszerészhez ment föl és bizalmasan hátbaütötte:

— Maga szamár! Hisz az az én feleségem volt! Adja csak szépen ide azt a százast. Még csak az kéne, hogy *ezért* is fizessek magának!

A csalfa nő

Egy korosabb miniszteri hivatalnok feleségül vette szép és gazdag unokanővérét, egy vidéki földbirtokos árváját. A házaspár a belvárosban vett lakást.

Két héttel az esküvő után a férj levelet kapott a minisztériumba. Egy „jóakarója" tudtára adta, hogy nejének vidéken egy katonatiszt udvarolt, akivel nagyon bizalmas viszonyban volt. A katonatiszt jelenleg szabadságon van s így bőven van alkalma az asszonynyal találkozni.

A férj, aki imádta ifjú nejét, de féltékeny természetű volt, nem szólt semmit az asszonynak, hanem elhatározta, hogy a levélíró tanácsa szerint vigyázni fog. Meg is tette, de nem észlelt semmi gyanús jelt.

Már azt hitte, hogy valaki gonosz tréfát űz vele, amikor ismét levelet kapott. Ezúttal a névtelen levélíró arról értesítette, hogy ha tetten akarja érni az asszonyt, menjen el délután négy órakor az Eszterházy utca és Kerepesi út sarkán levő kávéház elé. Ott egy feketebajuszos fiatalember várja. Hozzon magával százötven koronát, mert a fiatalember pénzt kér szívességéért. A férj csakugyan találkozott a feketebajuszos fiatalemberrel, aki egy kávéházba ment vele és míg a százötven koronát meg nem kapta, semmit sem mondott neki.

Mikor a pénz a zsebében volt elmondta, hogy nejének délután öt órakor egy *Rétlaky* György nevű hadnagygyal találkozója lesz egy előkelő józsefvárosi szállóban.

A férj azonnal kocsira ült és a szálló elé hajtatott, ahol lesbe állt.

Öt órakor megállt a szálló előtt egy bérkocsi és abból kiszállt a felesége. A férj követte az asszonyt, aki a szálló II. emeletének egyik szobája előtt megállva, bekopogtatott. Ekkor a férfi megragadta karját:

— Mindent tudok — kiáltotta, — megcsaltál!

Az asszonyt meglepte férjének a megjelenése és támadása s nem tudott szóhoz jutni.

A férj pedig berontott a szobába, ahol azonban senki sem volt. Lesietett a portáshoz s ez elmondta, hogy délelőtt nála járt egy Rétlaky nevű hadnagy, aki délután öt órára szobát kért a második emeleten. A hadnagy azonban nem jött el.

A síró asszony és izgatott férje késő estig vártak a portás szobájában a hadnagyra, de a hadnagy úr nem jött el. Mindamellett a férj meg volt győződve a felesége bűnösségéről.

Az asszony kijelentette, hogy Rétlakyt sohasem látta, nevét nem hallotta. Délben a férje távollétében táviratot kapott a következő tartalommal:

— Öt órára jöjj el a... szállóba, a II. emelet 19. számú szobába. Bizonyos okok miatt nem jöhetek lakásodra. Fontos közölni valóm van. A sürgönyt égesd el. *Anyád.*

A táviratot Rákoskeresztúron adták fel. A fiatalasszony, aki nem tudta bevárni férjét, elhajtatott a szállóba és gyanútlanul felment a második emeletre. Ám mindezt hasztalan mondta el az urának, a dühöngő férj nem hitte el.

Utóbb szerencsére eszébe jutott, hogy a telegrammot

nem égette el, hanem magával vitte s a kocsiban felejtette. Fivére, aki joghallgató Budapesten, a férjjel együtt kinyomozta még azon éjjel a kocsit, s megtalálták a táviratot.

Aztán a férj is meggyőződött róla, hogy a felesége ártatlan, s mindketten gonosz zsarolók áldozatai. Telefonált a hadtestparancsnoksághoz, ahol egy katonatiszt barátjától megtudta, hogy a hadseregben nem szolgál Rétlaky nevű hadnagy. Ekkor följelentést tett a főkapitányságon s a rendőrség kiderítette, hogy a feketebajuszú úr: *Kupfnel* Ármin rovott múltú szélhámos. Ő eszelte ki a furfangos csalást, miután alaposan informálódott a házaspár családi állapotáról.

Az elveszett levelek

Egy már idősebb, de még mindig csinos, gazdag özvegyasszony beleszeretett egy fiatalemberbe, aki magát bankhivatalnoknak mondotta. Az asszony már vagy két hónapja ismerte, amikor egy napon a következő levelet kapta:

Igen tisztelt asszonyom!

Szerencsés véletlen folytán birtokába jutottam tizenhat darab levelének, amelyeket ön egy fiatal barátjának írt. A levelek elég kompromittálók önre nézve és feltétlenül ártanának annak a jó hírnévnek, amelynek Nagyságod női tisztessége örvend. Én földhöz ragadt szegény ördög vagyok, akinek pénzre van szüksége. A következő ajánlatot teszem tehát önnek. Vásárolja szépen tőlem vissza a tizenhat levelet á ötven koronáért, összesen nyolcszáz koronáért. Ha három napon belül a pénzt nem küldi el, akkor kénytelen leszek a leveleket az ön társaságához tartozó körökben nyilvánosságra hozatni. Ha a pénzt elküldené, akkor kérem ezt velem tudatni poste-restante S. J. jelige alatt. Tisztelettel *Egy barátja.*

A jó hírnevére rendkívül féltékeny úrinő nagyon megrémült, amikor a levelet elolvasta. Elküldött hát udvarlójáért, akinek tényleg többször írt már levelet s kérte, hogy azonnal látogassa meg. Ez is szörnyen rémüldözött és bevallotta, hogy a leveleket nemrég a Városligetben egy vendéglőben elvesztette. Azt az ajánlatot tette nyomban az úriasszonynak, hogy ő felkeresi az ismeretlen zsarolót.

Az úriasszony hálásan fogadta az ajánlatot és kijelentette, hogy szívesen megfizeti a kívánt összegnek a felét, hogy ha a leveleket visszahozza.

Harmadnap a fiatalember jelentette, hogy a zsarolóval, aki Deutsch Jenő György volt bankhivatalnoknak adta ki magát, érintkezésbe lépett és hogy az hajlandó hatszáz koronáért a leveleket kiadni. Az úrinő odaadta fiatal barátjának a pénzt, mire az másnap, május 6-ikán visszahozta a leveleket, amelyeket azonnal elégettek.

Június elején azonban újabb meglepetés érte az özvegyet. Ismeretlen „jóbarátja“ újra levelet írt. Ebben követelte, hogy a lealkudott kétszáz koronát és azonfelül még kétszázat azonnal kér, ellenkező esetben kénytelen mégis csak publikálni a leveleket, amelyekről az átadás előtt hiteles másolatot készített.

Az asszony újra csak udvarlójához fordult, aki megint azt a „jó tanácsot” adta neki, hogy fizesse ki a pénzt. Majd ő elviszi annak a telhetetlen Deutsch-nak, akit egyúttal megfenyít újabb zsarolásáért.

Az asszony engedelmeskedett. Átadta udvarlójának a pénzt, de szólt egy rendőrtisztviselő ismerősének is az esetről.

Ez megbízott két detektívet, akik az úrnőt és udvarlóját nem is értesítve, nyomon követték az udvarlót.

Sejtették, hogy az egész zsarolási esetet az udvarló rendezi. Megtudták ugyanis róla, hogy léha, könnyelmű ember, aki folyton anyagi zavarokkal küzd. Június nyolcadikán délelőtt tizenegy órakor vitte az udvarló a pénzt az állítólagos Deutschnak, akinek a Kossuth Lajos utca és

Magyar utca sarkán kellett volna őt várnia. A detektívek nyomban követték egész odáig.

A nevezett helyen az udvarló megállt, körülnézett és aztán hirtelen a közelben levő kávéházba tért, ahol nyugodtan leült. A detektívek ide is követték és a szomszéd asztal mellől lesték, mitevő lesz. A fiatalember pedig nyugodtan felnyitotta azt a levélborítékot, amelyben a pénz volt, kivette a bankókat és a tárcájába rakta. Majd felváltotta az egyik százkoronást. Nem lehetett kétség, a fiatalember maga volt a zsaroló.

A detektívek föltűnés nélkül felszólították, hogy kövesse őket a rendőrségre, ahol nagyon rövid kihallgatás után kivették a valót belőle: ő maga íratta a zsaroló leveleket, mert pénzre van szüksége és mert tudta, hogy a gazdag özvegy fizetni fog. A jeles ifjú már többször büntetve volt csalás miatt.

A „fekete kéz" bandája

Az alábbi eset a boldogult Prielle Kornéliéval történt. A művésznőnek a Vas utca 8. számú házában levő lakására beállított egy tizennégy évesnek látszó fiú „sürgős" levéllel. A művésznőnek éppen vendégei voltak, akiknek egyike átvette a levelet s mivel a fiú választ kért, mindjárt föl is bontotta és átnyújtotta a művésznőnek. A levélben ez volt írva:

> *Az anarkista szövetkezet vezérétől.*
> Nagyságos asszonyom! Bocsánatot kérünk alkalmatlankodásunkért, de felhívjuk a figyelmét, hogy mi rablóbanda tagjai vagyunk. Kérjük, hogy harminc forintot ezen fiúnak kopertába átszolgáltasson, de minden feltűnés nélkül, mert ha nagyságos asszony vonakodnék átadni, ott termünk és akkor nincs, aki ott lesz és ellenszegülne. Rögtön kivégzünk mindenkit.

A levél tartalma természetesen nagy derültséget keltett. A harminc forintot nem adták át a fiúnak, de vallatóra fogták, hogy ki küldte a levelet. A fiú azt mondta, hogy egy úr, aki lenn várja a választ az utcán.

A dolog vége persze az lett, hogy mind a kettőt bekísérték a rendőrségre.

Ott kiderült, hogy az idősebb suhanc egy pincér, a fiatalabbik pedig kőfaragó inas. A pincér váltig erősítette, hogy ő nem akart zsarolni, hanem csak az inast akarta megtréfálni, aki mindig azzal dicsekedett, hogy őt még sohasem kísérte be rendőr. Meg akarta tehát mutatni, hogy ő be tudja kísértetni, ha akarja. A levelet, úgymond, a *Fekete Kéz* című amerikai regényből írta ki. E vallomás után megmotozták őket és több halálfejes papirost és zsarolásra szánt levelet találtak náluk. Kiderült, hogy több zsarolást sikerült is végrehajtaniok. Oly naiv az emberek nagyrésze!

A beteg szerelem zsarolói

A zsarolás legveszedelmesebb és legundokabb fajtája az, amelyet a paederastia egyes hívei: egyes *buzi*-k végeznek[15].

A modern tudomány eldöntötte már, hogy a buzeránsok nem gonosztevők, hanem szerencsétlen idegbetegek, akik börtön helyett szanatóriumba valók[16]. Olaszországban már törvénybe is iktatták ezt az intenciót.

De azok a csinos fiatal suhancok, akik az utcai leány módjára csalogatják a betegszervezetű urakat, egészen más megítélés alá esnek. Ezerszerte utálatosabbak a legaljasabb szoknyás teremtéseknél, akik a külvárosi zugutcákban bocsátják áruba a testüket.

Ami őket bűnre hajtja, nem a perverzitás az. Legtöbbjük

15 A *buzi* elnevezés a budapesti tolvajnyelvből származik.
16 Tudjuk, hogy ez a 100 év előtti álláspont, ami akkor nyilván haladó volt, összevetve a korábbi börtönnel fenyegetéssel.

normális nemi életet folytathatna még, sőt a paederastia mellett folytat is. Amellett, hogy férfiakkal érintkezik, viszonyt köt gyakran éjszakai pillangókkal is. Az ő paederastiájuk nem egyéb a férfi-prostitúciónál s ez hasonlíthatatlanul nagyobb veszedelmeket rejt magában, mint a női prostitúció. Nagyszabású csalások, lopások és zsarolások lepléül szolgál.

Némely buzi csak eszköze agyafúrt gazembereknek, akik a zsákmányból megfelelő részt juttatnak az ifjaknak. De rövid idő múltán ő is tudatosan zsarol, — önállósítja magát.

A férfi-prostituáltak rendszerint az élénkebb utcákon kószálnak, de megjelennek álarcosbálokon, mulatóhelyeken és — leginkább — a gőzfürdőkben is.

Föltűnő a ruházatuk és a viselkedésük. A hajuk szépen ki van sütve és hullámosan fésülve. Gyakran hosszúra növesztik. Az arcuk kifestve. A derekukon rövid, testhezálló zsaket feszül s bizonyos csábító mozdulataik könnyen észrevehetők. A kezük tele van gyűrűvel. A parfümöt messziről megérzi róluk az ember s nagyszerűen értenek a kokettáláshoz.

Ilyen a zsarolóafférek főszereplője. Borzalmas tragédiák hőse, amelyek nem pár perc alatt játszódnak le, mint az élet drámái általában, hanem sokszor hónapokon, éveken át tartják örökös izgalomban, rettentő kínban a szegény áldozatot.

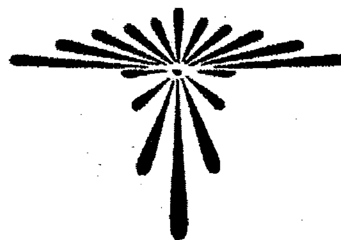
Némely buzeráns magában dolgozik, hogy mentül nagyobb legyen a haszna. Miután az Erzsébet téren, a Városligetben vagy a gőzfürdők egyikében sikerült elcsábítania valamelyik aberrációs hajlandóságú embert és a perverz aktus megtörtént: a szerelmes buzi szigorú üzletemberré vedlik. Botránynyal, letartóztatással fenyegetődzik és pénzt követel. Jól szituált embereknél ígérettel, váltóval is megelégszik.

A buzik azonban többnyire társaságban működnek s értenek hozzá, hogy egészséges szervezetű embereket is

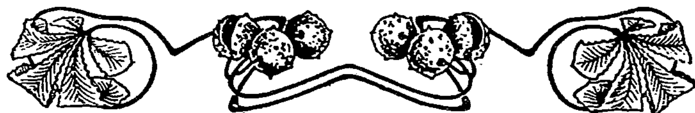
behálózzanak, akik nem ismerik a perverzitás titkait és a tapasztalatlanságuk révén kerülnek bajba.

A buzi elcsábítja az áldozatot. A banda további tagjai „in flagranti" kapják a behálózott balekot és csak jelentékeny összeg fejében hajlandók eltekinteni a világ előtti leleplezéstől. De ezzel gyakran nem ér véget a kálváriája. Zsarolják tovább, ameddig csak pénzt szimatolnak nála. Megesik, hogy jómódú emberektől ezreket csalnak ki.

Tiszta dolog: aki egyszer hálóba kerül s az első követelésnél enged, az üldözött vaddá lesz s néha csak öngyilkosság által szabadul meg a bűnszövetkezettől[17].

17 Miután ma számosan nyíltan vállalják eltérő nemi hovatartozásukat, a zsarolásnak ez a módja egyre inkább talaját veszti.

Uzsorások

Az uzsorás ősrégi típus. Minden korszak ki tudja mutatni a maga Harpagonjait. De teljesen és igazán csak a mai korban fejlődött ki ez az utálatos típus, a melynek irreálitása sok téren az uzsoragazdaságnak úgyszólván hű lenyomata. A társadalom életfolyásában minduntalan szembe találjuk magunkat olyan momentumokkal, amelyeket az uzsora szelleme és erkölcse megfertőztet. Árnyai egyre jobban feltolakodnak már a gazdasági és üzleti életben is. A börze-manőverek, amelyek egyes pénzcsoportoknak szolgáltatják ki a gazda terményeit és az iparos áruit, az óriási kartellek, amelyek a nagytőke kiváltságosainak kezébe monopolizálják a kereskedelmet és ipart, a hitel-manipulációk, amelyek az arra szorulókra és tapasztalatlanokra rákényszerítik, hogy a tál lencséért adják el örökségüket, — végső elemzésben mind, mind uzsora, vagy legalább annak a szelleme és az erkölcse érvényesül bennük.

Ami túlmegy az üzleti haszon természetes határain, az a fogyasztó kizsákmányolása: uzsora. A munkaerő teljes kihasználása, megillető ellenérték nélkül: uzsora.

Minden uzsora, ami a mások szorultságából csinál tőkét és kamatokat. És a mai kor éppenséggel nincs az ilyenek híján!

A sokat emlegetett létért való küzdelem mind nehezebb, az erők egyre lankadnak, a gazdasági tényezők egysége, arányos együtt és együvé működése mind pusztulóbb. És egyesek felülkerekedését, számosok elnyomatását megtűrve, egyre hatalmasodik a társadalmi élet minden terén

az alakoskodó, de a maga lényegében mégis egynek maradó uzsorásszellem.

S ha a társadalom gazdasági életének létbázisába úgy bele tudta vájni magát az uzsora szelleme, csak természetes, hogy kijegecesedett alakjával is sűrűn találkozunk a sürgő-forgó emberáradatban. Felszínre tolja a mi modern életünk, mely a létért való harcban sajátos keveréke az erőtlen kapkodásnak s merész szélhámosságnak, az ideges munkálkodásnak és léha semmittevésnek, mely a puritán vonások fölé a látszatot emelte s ideálja: a könnyű megélhetés és pazar élvhajhászat.

Ez a kavarodás azután szükségképp megszüli a maga polipjait, amelyek láthatatlan csápokkal ölelik magukhoz az áldozatot, hogy meleg vérét kiszíják.

Mulatóhelyek és üzletek egyaránt gombamódra teremnek. Mert nem igaz, hogy nincs vállalkozó kedv! De rövid a pünkösdi királyság. Jönnek-mennek és a csőd komor árnya borul föléjük. A hitel homokján épített várak voltak, melyeket az uzsorakamatok apró szúi korhasztottak meg időnek előtte.

Az uzsorások megjelennek ott, ahonnan már a tisztességes hitel visszavonult. Egy kis reményt nyújtanak, de csak veszedelmet jelentenek.

Aztán a jeunesse dorée[18], a mindig vígan, gondatlanul és nagylábon élő fiatalság, polgári- s egyenruhába bújtatott egyaránt. Lovak, versenyistállók, szerelmi viszonyok, országra szóló murik: — mögöttük ott vigyorog az uzsorás kapzsi képe.

Hát a hivatalnok? Csekély a fizetés, de annál nagyobb és többfélc a családapa kötelezettsége. Talán egy pár vénülő lány ostromolja. Ezeknek is ott kell lenniök a modern leányvásáron: az elit-bálok sorozatán. Mutatkozni, megjelenni. Tán egy-egy fürdőhely segít? Az uzsorás adja hozzá a pénzt.

18 Aranyifjúság (francia)

Vagy jönnek az ember életében csapások. Betegségek, nagy veszteségek, amelyek alatt meggörnyed a kis exisztencia és kétségbeesett hajszát folytat — pénzért. Kell azonnal! Biztosan belefut az uzsorás tárt karjaiba.

Sokáig lehetne folytatni a tömegestül kínálkozó példák rövidebb-hosszabb bemutatását, de azt hisszük, eleget talál az olvasó friss újságtudósításokban, az újságok törvényszéki rovataiban is.

A modern uzsorás

Sok regény és általán a köztudat az uzsorást még mindig a régi Molière-féle alakításban képzeli el. Sötét odúban — valamelyik külvárosban, — korgó gyomorral, beesett arccal olvassa szúette asztalán nagy gyönyörűségét: a pénzt. Mikor aztán megzörren az ajtó, ijedten kaparja össze az aranyat.

Ez a kép ma nem találó. A modern uzsorások közt akárhány tökéletes gavallér, aki tudja: mivel tartozik a világnak. Pénzsóvár, mint Harpagon, de nem fösvény. Legalább magával szemben nem. Okos, raffinált üzletember, akinek tőkéje a mások szorultsága, vagy könnyelműsége. Még lelkiismeretével sincs hadilábon. Ó, nagyon szépen eligazítja azt.

A mai öntudatos uzsorás egyszerűen abból indul ki, hogy ő bizonyos tekintetben hivatást teljesít a hitelélet bonyodalmas világában. Aki személyével, vagyonával, esetleg kezeseivel garanciát nyújt a kölcsönösszeg erejéig, az különben is hitelképes s bárhonnan kap pénzt törvényes kamatok mellett. De mittevő legyen, akinek e nemű garanciái kétesek? S akit a szükség tán még jobban hajt a mindenáron való pénzszerzésre?

Nos, ezeknek „jólelkű“ s „hivatásos“ segítője az uzsorás, akinek az a föltétlen előnye is megvan, hogy a formaságok mellőzésével készpénzben osztogatja segítségét.

Hiszen: bis dat, qui cito dat[19].

Az uzsorás tehát a kéteshitelűnek hitelt nyújtva, nagy rizikóval játszik. Legalább hetvenöt százalék valószínűséggel kell számolnia, hogy a pénze odavész. Megköti azonban az üzletet, de csak úgy, ha a pénz elvesztére szóló háromnegyed valószínűséggel szemben egynegyed lehetőség áll a pénz kétszeres vagy még többszörös visszatérülésével.

Az uzsorakamatok természetesen nincsenek arányban a kölcsönzött tőkével, de annál nagyobb arányban állnak a tőke elvesztésének lehetőségével szemben. Rizikó-üzletek egyáltalában azon az elven alapulnak, hogy a tizedik üzletnek, illetve a tizedik tisztességes vevőnek kell fedeznie azt a veszteséget, amelyet kilenc rossz üzlet vagy vevő okozott.

Íme a szipolyozás szélhámossága: az uzsora matematikai alapon!

Az uzsorás önokoskodása, mely az elfogadhatóság szép nevét így öltené magára, csak egy hibában szenved. Abban, hogy a kiindulási pont szofista.

Az uzsorás bizonyára rizikóval dolgozik, de — s ez adja meg a mesterség szipolyozó jellegét — óvatosságában okvetlen betartja azt a határt, ahol a tőke és kamatok megtérülésének körülbelül teljes valószínűsége végződik. Az uzsorás kilesi a mi hiteléletünk gyöngéit, amelyek alakiságokhoz s hosszadalmas eljáráshoz kényszerítik a kölcsönszerzés módjait, kilesi az áldozatra szánt szorult helyzetét, jól nyilvántartja a könnyelműség pillanatait *s visszaél mindezzel.*

Ahol nincs garancia, ott szóba sem ereszkedik.

A hadnagyocska uniformisa, még ha egy fityingje nincs is, garancia. A könnyűvérű jogász garanciája, hogy tehetős apa áll mögötte. S ahol egy kis bibi akad, ezer meg ezer fogás van, amelylyel az uzsorás a maga igényeiről előre gondoskodik.

19 Kétszer ad, ki gyorsan ad. (latin)

A hivatalnoktól átveszi az elsei fizetési nyugtát, kifogástalannak látszó üzleteket köt a kereskedővel, a serkedző bajuszú ifjúval pedig a váltóra odabigygyeszteti apja vagy nagynénje nevét. Ez már nem is rizikóra, hanem szélhámosságra dolgozó „üzlet".

Kisemberek piócái

Míg az uzsorás, vagy a vele szövetkező piócák abban a világban dolgoznak, ahol a léhaság és élvhajhászat otthonos: üzelmeik tán inkább csak természetes lejtőfokait jelentik azoknak, akik maguktól is vesztükbe rohannak... Talán nem is mindig olyan gazemberek, akik a *delendam esse*[20]-t okvetlen kiérdemlik. Mert hát olykor: Volenti non fit injuria[21].

Sokkal inkább drákói felfogás alá esik ott az uzsora, ahol megvesztegető ábrázattal a kis exisztenciák körébe furakszik s a szegény ember pénzére vadászik. Így a kölcsönös segítés és olcsó hitelnyújtás örve alatt becsempészte magát a gazdasági életbe is a gombamódra szaporodó, úgynevezett koronaszövetkezetek cégére alatt. Garázdálkodásuk annyira veszedelmessé vált, hogy a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara kétségbeesett előterjesztésben sürgette nemrég nyomban való megrendszabályozásukat.

Az alsófokú hitelszervezeteket megalakulásuk alkalmával melegen üdvözölték. Ma azonban eldöntött ténynek tekinthető, amely fölött vitatkozni nem lehet, hogy ezek a korona-hitelszövetkezetek nem egyebek uzsorások társulásainál, akik felhasználják a szövetkezés külső formáit, hogy a jóleső háttérben maradhassanak. Ezek a hitelszervek közgazdasági tekintetben egyáltalán nem az altruizmus[22] és a tisztességes szövetkezés alapján működnek.

20 (Karthágót) el kell pusztítani
21 Nem éri jogtalanság azt, aki maga is akarja, amit vele tesznek
22 önzetlenség

Nem a hitelkeresők igényeinek méltányos kielégítésére, hanem a kizsákmányolásukra törekednek és egyedül az uzsorások hasznát igyekeznek minél inkább hatványozni. Az „alkotó" tagok nevei a törvényszéki rovatok hasábjain nem ismeretlenek. Szövetkezeteiket az uzsoratörvény életbeléptetése után néhány évre alkották meg s üzleti költségek, lehetetlen díjak kiírása, hangzatos címek alatt oly rejtett s nagyrészt jogtalan kamatokat szednek ügyfeleiktől, hogy az uzsorának ennél szemérmetlenebb fajtáját soha, semmiféle téren grasszálni nem látjuk.

Rendszerüket más helyen bőven ismertetjük, egész terjedelmében bemutatva azt a kálvária-járást, amit a szegény ember végez, amíg megtudja, hogy egy csomó pénzt fizetett ugyan különböző címeken, de kölcsönt vagy egyáltalán nem kap, vagy ha igen, nincs köszönet benne.

A szövetkezetek a gazdasági és hiteléletnek legkárosabb kinövései. Égetőn szükséges, hogy visszaéléseik lehetetlenné tétessenek. Főképp a kellő módon alkalmazott preventívával akadályoztassék meg e pióca-vállalatok rombolása: ezt kérik, követelik — évek óta hasztalanul.

Egy konkrét eset

Nagy feltűnést keltettek pár évvel ezelőtt egy budapesti uzsorás-szövetkezet üzelmei. A banda letartóztatott tagjain kívül másoknak is részük volt a bűnös manipulációkban, de azoknak a nevét semmiképp sem akarták elárulni az uzsorás-ipar letartóztatott ügynökei.

Megdöbbentőn raffinált módon hálózták be áldozataikat, akiket — ha történetesen nem is volt szükségük pénzre, — olyan helyzetekbe hoztak, amelyekben kénytelenek voltak igénybe venni az uzsorások „jóakaratú" segítségét.

Valóságos regénytémákat eszeltek ki és a regényben maguk töltötték be az intrikus szerepét.

Mindenképpen jellemző az egyik ügynök manővere, amelylyel sikerült viszályt szítania egy előkelő házaspár

között, hogy ilyformán az uzsorások karjai közé kergesse a fiatal férjet. Az ügynök beállított egy ismert fiatal bárónéhoz és a következőket adta elő neki:

— Biztos tudomásom van róla, hogy a férje megcsalja méltóságodat. Uzsorások karmai közé került, s a pénzt szeretőjére költi. Azonkívül, minthogy a vagyon a báróné nevén áll, a báró úr több nagy értékű váltóra ráhamisította a méltóságos asszony nevét.

Az asszony hitt neki. Az ügynök most a férjet kereste föl és arra is ráijesztett:

— Báró úr, — mondta neki, — önt nagy veszedelem fenyegeti. Neje sorra járta a bankokat s megtiltotta, hogy önnek pénzt adjanak. Biztos tudomásom van arról, hogy nejét egy gróf rábírta: váljon el öntől.

— Miért?

— Hogy azután ő vehesse nőül.

És a férfi hitt neki. Sértett büszkeségében haza sem ment, hanem megírta a feleségének, hogy ha tetszik, indítson ellene válópert.

A fiatal báró elegáns szállóban bérelt szállást és persze, most már pénzre volt szüksége. Az ügynök egy asszonyhoz vezette, aki valamikor egy államvasúti főfelügyelő felesége volt. Az asszony négyszáz koronát adott neki — egy kétezer koronáról szóló váltóra. Ebből még az ügynök is kapott száz koronát, úgy, hogy a bárónak mindössze háromszáz koronája maradt.

Az ügynök most már tovább szőtte a regényt. Ismét elment a bárónéhoz és ezt mondta neki:

— Ha a méltóságos asszony válni akar a férjétől, olyan bizonyítékot adhatok a kezébe, amelylyel tönkreteheti.

— Mi az a bizonyíték?

— A báró úr ráhamisította a méltóságos asszony nevét egy kétezer koronás váltóra. A váltó itt van nálam s ha az értékét kifizeti a báróné, akkor a kezébe adom ezt a bizonyítékot.

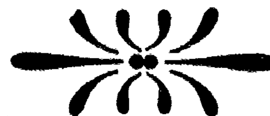
A báróné nem bírta magát rászánni erre a döntő lépésre és időt kért, hogy jobban meggondolhassa a dolgot.

Ezalatt pedig a család egyik tagja is belejátszott a regénybe és meghiúsította az ügynök ravasz cselszövéseit. Kibékítette tudniillik a házaspárt és ilyenformán tudódott ki a dolog.

A férj bevallotta, hogy az ügynök rábeszélésére írta rá a váltóra felesége nevét. Elmondta azt is, hogy az ügynök egy ékszerészhez vezette, aki drága ékszereket varrt a nyakába. Uzsoraáron természetesen. Egy háromszáz koronás ékszerdarabot az ügynök rögtön zálogba tett és kapott rá harmincöt koronát.

Mindenféle egyéb holmit is vett az ügynök támogatásával, hogy silány pénzért elzálogosítsa. A zálogcédulákat az ügynök megtartotta és azok visszakerültek a kereskedőkhöz, akik tagjai a bandának.

A báró három nap alatt tizenkétezer korona adósságot csinált és mindössze csak kilencszáz koronát kapott. Ilyen módon hat jómódú embert csaptak be a szervezett uzsorások s négyüket egészen tönkre is tették.

Pénzhamisítók

Mint mindenütt, vannak köztük is kontárok s veszedelmesen ügyesek. A zöme kezdő, apró pénzhamisító. Elkényszeredett lakatosok vagy bádogoslegények csapnak föl többnyire pénzhamisítóknak s öntik vígan a híres *újpesti-hatost*, míg rajtuk nem „üt a bú" — a rendőrség képében.

Egész fifikájuk abból áll, hogy hamis fémből gyártják a nikkelpénzeket. Néha az ezüstpénzig is fölmerészkednek. Papírpénzt nem mernek, de nem is tudnak kikezdeni. Ahhoz már külön tehetség és határozott szakismeret kell. Hamisítványaik majdnem mindig tökéletlenek. Számítanak a falusi nép együgyűségére, vigyázatlanságára s rendszerint kis községekben helyezik el a gyártmányaikat.

Az igazi, nagyszabású pénzhamisítót furfang és bámulatos hozzáértés jellemzi.

Sosem működik egyedül. Rendszerint egész banda veszi körül. A szövetkezet egyik része a gyártást végzi, a másiknak feladata: túladni a hamis pénzen. Többnyire a gyártó a banda vezére.

Máskor többen összeállnak, szerveznek egy pénzhamisító műhelyt és mintegy szolgálatukba veszik az alkalmasnak talált pénzhamisítót.

A banda legnagyobb gondját arra fordítja, hogy a pénzhamisító műhelyt tegye biztossá minden leleplezéssel szemben. Mert a berendezés s az anyag is költséges. Fotográfus atelierek, grajzleros boltok, etc. mögött, elhagyott tanyákon, tisztes magánházakban, vagy kint szőlőkertek, erdők magányában ütik fel a sátrukat. Az igazi pénzhamisító nem is lép ki a nyilvánosság elé. Csöndesen gyártja a pénzt s a hamisítványok értékesítését, forgalomba hozását

mások intézik. Sőt talán még ezek sem vesznek benne közvetlenül részt. A forgalomba hozó ügynökök alügynököket tartanak s azokkal továbbítják a pénzt, néha egész másutt, mint ahol az készül.

Az ügynökök akárhányszor maguk sem tudják a hamis pénz eredetének igazi forrását és helyét.

A nagyszabású pénzhamisító gyártmányai sokszor a megtévesztésig sikerült utánzatok, úgy hogy még gyakorlott szem is elsiklik felettük.

Ezek a „pénzkirályok" — akikről főképpen a külföld bűnkrónikái sokat beszélhetnek — többnyire fegyházviselt alakok. A börtön hozzászoktatja a romlott lelket még jobban a bűnhöz, sőt nem ritkán már előre, a fegyházban szerveződnek a hamisító szövetkezetek.

Többnyire elzüllött rajzolók, mechanikusok szánják el magukat a hamispénz gyártásra.

Hogyan ismerjük föl a hamis pénzt?

Az olvasók közt alig lesz olyan, aki nem talált egyszer-kétszer a tárcájában hamis húszfillérest, koronát vagy forintot. És sejtelme sem volt arról, hogy-mint került hozzá.

Ez tiszta veszteség, amelyet az ember kénytelen-kelletlen tudomásul vesz.

Sokkal kellemetlenebb az, ha mások veszik észre a véletlenül hozzánk jutott hamis pénzt. Például üzletben, amikor — talán udvariasan — visszatolják a hamisnak talált pénzt, de közben alig állhatják meg, hogy gyanús oldalpillantással ne mérjék az embert végig.

Sőt van akárhány kereskedő, aki néha rendőr tehetséget szimatol magában, s a hamis pénzzel fizetőt rögtön a hatóság pártfogásába ajánlja.

A rendőr természetesen nem érzi magát hivatottnak az ily súlyos gyanús esetek elbírálására, aminek néha igen kategorikus hangon ad kifejezést.

— Előre! — hallatszik a harsány vezényszó.

S hiába minden tiltakozás, bevisznek a hivatalos fórum elé, ahol a legkomolyabb képpel kezdik tárgyalni esetleg bűnös voltunkat.

Végre kiderül ártatlanságunk, s előzékenyen hazatessékelnek.

Más elégtétel a sok herce-hurca után nincs. A rendőrségen gyakran játszódnak le efféle fatális esetek. Bankok, vasúti pénztárak, postahivatalok egyáltalán nem ismernek kíméletet és könyörtelenül a rendőrnek adják át azt a szerencsétlent, aki véletlenül hamis pénzdarabbal talál fizetni.

Erősen érdekünk tehát, hogy a hamis pénz sajátságait legalább általánosságban ismerjük. Nem kell egyrészt okvetlenül károsodnunk, másrészt nem tesszük ki magunkat a meghurcoltatásnak és zaklatásnak.

A következőkben egy kis szakszerű útbaigazítást adunk.

I. A hamis fémpénz

A valódi *pénzérmék* kemény fémanyagból előre elkészített pénzlapkákból sajtolás (veretés) útján készülnek. A hamisítványokat ellenben többnyire késsel könnyen vágható, lágy fémanyagból, a megolvasztott fémanyagnak öntőformákba való öntése útján állítják elő.

A valódi fémpénzek felülete sima, fényes, rajzaik és betűik élesek, az öntés útján készült hamis fémpénzek felülete ellenben érdes, homályos, rajzaik és betűik elmosódottak, élnélküliek.

A hamisítványokhoz használt anyag ón, antimon, horgany és kivételes esetekben ón és rézötvözetből áll.

Az előbbi ötvözet lágy, késsel vágható, színe sötétszürke, az utóbbi keményebb, színe pedig vöröses-fehér.

A valódi tíz- és húszfilléreseket a mágnes vonzza, míg a hamis tíz- és húszfilléresek oly anyagból készülnek, amelyre mágnes nem hat.

A hamisítványokhoz használt fémek fajsúlya kisebb lévén, mint a valódi fémpénzeké, a hamis fémpénzek súlya észrevehetőleg csekélyebb.

A csengés csak az arany és ezüst fémpénzeknél jöhet figyelembe, de ezeknél is csak annyiban, hogy az éles csengés a pénz valódiságára vall ugyan, de azért hiánya nem feltétlen jele annak, hogy a pénz hamis, mert a forgalomban a valódi pénz fém anyagában repedés állhat be, ami a csengést befolyásolja, esetleg meg is szüntetheti.

Lényeges ismertető jele a hamis fémpénzeknek a széliratnál („Bizalmam az ősi erényben", „Viribus-unitis") mutatkozó és könnyen felismerhető fogyatkozás. A szélirat utánzata ugyanis különös nehézséggel jár. Ezért a hamis fémpénzek széléről a jelmondat vagy teljesen hiányzik, vagy a hamis pénzbe beleöntve, elmosódott, alig kivehető, vagy pedig utólag egyes betűkkel s egyéb jelekkel beleütve, szabálytalanul és rendetlenül van elhelyezve.

Igen jó és ajánlatos ismertető jel továbbá az, ha kezünkhöz dörzsöljük a gyanús pénzt. A hamisításokhoz rendszerint használt cin, cink, réz a dörzsölésnél erősen érezhető szagot hagy hátra, míg ellenben a valódi fém: arany, ezüst szagtalan marad.

Sőt a puszta tapintással is meggyőződhetünk a pénz valódiságáról. Minden öntött pénz felülete durva, mert lyukacsos. Sima az a pénz, mely ezüstölve vagy fényesítve van, zsíros felületű a cinből vagy annak keverékéből készült pénz, amely higanynyal fehérítve van.

A most forgalomban lévő hamis fémpénzek között legelterjedtebbek az 1897. évben Sopron és Szombathely vidékén feltűnt és innen „sopron-szombathelyi typusnak" elnevezett hamisítványok.

A hamisítás kezdetben csak ezüst egyforintosokra szorítkozott, az 1902. év vége óta azonban ez az egykoronás és 1903. évi július óta az ötkoronás ezüstpénzekre is kiterjedt.

Igen jól vannak meghamisítva s úgy hasonlítanak a va-

lódiakhoz, hogy könnyen megtévesztik az embert.

Ismertető jeleik: szürke szín, zsíros tapintás, csekélyebb súly, érdes felület, kevésbbé éles rajzok, kicsi és a betűk alakjában eltérő szélirat.

II. A hamis papírpénz

A hamis papírpénzt a papírban, a rajzban és a színben megnyilvánuló eltérésekről lehet megismerni.

A valódi bankjegyek papírja rendszerint lenpapír s erősebb fogású, a hamisítottak fogása ellenben süppedékesen puhább. A bankjegyek nagysága, mely valódi papírpénzeknél még egy fél milliméterre is egyezik, a hamis papírpénzeknél mindig kisebb, mert a papír a különböző vegyszerek hatása alatt összezsugorodik. Hiányzik aztán mindig a valódi vízjegy, mely a papír készítésével egyidőben nyomódik.

A hamisító azt nagyon gyakran mesterségesen, olajnyomással igyekszik rárögzíteni, de akkor az feltűnően látható is, míg a valódi papírpénznél a vízjegy csak a világosság felé tartva vehető észre.

A nyomásban és rajzban a következő eltérések szoktak lenni. A valódi papírpénznél az egyes betűk és számjegyek formája, nagysága és vastagsága teljesen egyenletes. A litográfiával vagy esetleg szabad kézzel mintált betűk és számok formájában, nagyságában és vastagságukban nemcsak az eredetitől, hanem egymás között is eltérnek, azonkívül a betűk és számok közötti köz sem egyenlő.

A betűk és a rajz színe a valódi papírpénzeknél erős és telt, az utánzatoknál többnyire elmosódó. Különösen a fényképészeti úton előállított utánzatok kékes-vörös vagy ibolyaszín játszódásaik után könnyen felismerhetők. Az úgynevezett guillochirozás (a szabályosan egymásba fonódó vonalak által alkotott alap) szintén tökéletlen.

Hogyan gyártják?

Ne gondoljanak semmi ördöngős mesterségre! A nagyszabású pénzhamisítókat kivéve, a pénzgyártók többé-kevésbbé ügyetlen dilettánsok, s a mód, ahogyan dolgoznak, minden hamissága mellett is nagyon egyszerű.

Nézzük csak meg műhelyükben azokat a kiskaliberű gazembereket, akik megelégszenek filléresek és koronák csinálásával.

A hamisító egy valódi pénznem mindkét oldalát gipszbe lenyomja, a két gipszlenyomatot aztán úgy köti össze, hogy a lenyomatok szemben legyenek. A gipszforma tetején egy, a lenyomatokhoz vezető lyuk van. Ezen önti be az olvadt fémanyagot, mely a nyomat helyébe befolyik, s lehűlésében egészen a valódi pénz lenyomatának alakját veszi fel. Rendesen cinket, cint, ólmot s más efféléт használ, miután ezek könnyen olvasztható anyagok.

Ez a legkényelmesebb mód. Tudás, alapos ismeret alig kell hozzá s szakszerű útmutatás nélkül bármelyik bűnre s börtönre megért jómadár megtanulhatja.

Az öntött fémpénz, mint utánzat, többé-kevésbbé tökéletlen, s egy kis figyelmességgel könnyen észre is veheti mindenki.

Jó pénzt csakis veréssel lehet előállítani. Ez azonban, komplikált munka, igen drága s alig kapható gépek kellenek hozzá.

Amerikában, ahol a pénzhamisítást is en gros alapokra vetik, az ezüst pénzt kezdik „verni". Még pedig az ezüst mostani olcsósága mellett valódi ezüstből.

Hisz a mi koronásunkban, forintunkban s ötkoronásunkban is kevesebb az ezüstérték, mint amennyit képvisel a pénzdarab. A hamisító tehát a differencián még mindig nyer.

De máskép is kísérleteznek a fémpénz gyártásával. A hamisító a valódi pénz elő-, hát- és körlapját finoman lemetszi, esetleg galvano-plasztikus úton előállítja e lapokat

és réz- vagy más anyagból való megfelelő pénzformára felforrasztja.

Ez a pénzhamisítás.

Más a pénzmeghamisítás. Ez abból áll, hogy valódi pénzt különböző machinációkkal, nagyobb értékű pénzhez hasonlóvá, azzal megegyezővé alakítanak át, — vagy a valódi pénz nemes fémtartalmának egy részét elvonják.

Például kevesebb értékű ércpénzeket, nagyobb értékű pénznem külső stampigliájával látnak el. Így csinálnak magyar koronából német tízmárkást.

Vagy a hamisító elővesz egy aranypénzt, s annak széléről lereszel egy kis aranyat. A különbség alig látszik s mégis sok aranynál szépen összegyűl a leriszált arany. Savakkal való machinációval is el lehet vonni a valódi fém tartalmából. Ennél viszont egyszerűbb, mikor kifúrják az aranypénzt és más fémmel kitöltik.

A papírpénz készítéséhez már rátermettség, tehetség s hozzáértés kell. A papírpénzzel manipulálók majdnem kizárólag az intelligencia köréből kerülnek ki. Egyetemet végzett, diplomás ember akadt már nemegy a magyarországi bankógyárosok soraiban.

Szabad kézzel, nevezetesen rézmetszéssel, többnyire lithográfia vagy fényképezés segítségével állítják elő a hamis papírpénzt. Legnehezebb hamisítani a német, az osztrák-magyar, az angol bankót meg az Egyesült Államok pénzét, legkönnyebb az olasz bankót. Az amerikai bankót egy egészen sajátos összetételű festékkel nyomják. A festék összetétele olyan titok, hogy csak egyetlen egy ember tud róla s a feltalálója, aki titkáért évi 230.000 koronát kap.

Hogyan adják ki?

Érdekes, gyakran nagy talentumra is valló az a mód is, ahogy a mesterek a hamis pénz forgalombahozataláról gondoskodnak.

Mindig kettesével, esetleg hármasával mennek. Akinek zsebében a hamis pénz raktározva van, soha nem ad ki egy darabot sem. Azt a kolléga végzi, aki egyesével kapja a hamis pénzt.

Ezt a furfangos pénzváltó elkeveri a jó pénz közé.

Bemegy aztán egy boltba. Addig a másik figyelőállásba helyezkedik, s várja a történendőket.

A *pénzváltó* a boltban vesz valami csekélységet, bugyellárisából nagy hanyagul kezébe önti a pénzt, s mintha találomra kikapta volna — odaadja a hamis pénzt.

Kinek jut eszébe gyanakodni?

De tegyük föl, hogy a kereskedő óvatos ember, jó szeme van, s hamarosan észre találja venni a hamis forintost vagy húszkoronás papírt.

— No ne mondja? Elég baj! Már megint becsapott vele valaki. Ejnye, ejnye! Mindjárt utána nézek a többinek is, csak nem akasztottak a nyakamba még több hamis pénzt is.

Ezzel kiteríti jó pénzét.

— A többi jó. Hát adja ide a hamis pénzt, majd beviszem a rendőrségre. Sejtelmem nincs, hol s miféle gazember adott nekem ilyen pénzt vissza.

A vevő oly becsületes arcot ölt, hogy a kereskedő dehogy bántja. S ha bántja, s rendőrt is talál híni, nyugodtan megmotozhatják a delikvenst. Ő nála ugyan semmiféle hamis pénzt sem találnak azon az egyen kívül.

A *raktárnok* úr is észrevette a veszedelmet ott kívül a boltajtó előtt és szó nélkül odább állott.

A pénzhamisítást megszüntetni nem lehet. A rendőrségek és csendőrségek ugyan vaserővel nyomják és irtják a pénzgyártókat, de azért itt-ott mindig feltűnedeznek álpénzek.

Amíg pénz lesz, addig mindig fognak akadni magáncégek, akik felcsapnak — pénzügyminiszternek s jól-rosszul bár, de következetesen gyártják az obulusokat. Aztán jöhet akár a börtön s fegyház is. Mit bánja azt egy igazi *finánctehetség*?!

Harc a bűnösök ellen

A gonosztevők közül a bankóhamisítókra illik rá leginkább az az obligát mondás, hogy mindig együtt haladnak a modern vívmányokkal. Az első értékpapírokkal együtt megszületett a hamisításuk gondolata és minél jobban fejlődött a bankjegy gyártás technikája, annál ügyesebbnek mutatkoznak a hamisítók is. Utánozták a vízjegyeket éppúgy, mint a miniature-írásokat. Végül olyanná lett a helyzet, mint az ágyúk és páncéllemezek viszonya. Az ágyúgolyót úgy kellett megcsinálni, hogy minden páncélt átfúrjon s a páncélnak minden golyóbissal szemben sikeres ellentállást kellett mutatnia. Így van ez a bankónál is. Az értékjegyeket igyekeztek utánozhatatlanokká tenni, de a hamisítások egy része olyan kitűnő volt, hogy nem ismerték föl, legalább a nagyközönség nem ismerte föl azokat.

A bankóra kivált akkor következett veszedelmes korszak, amikor a fotografálás mestersége roppantul fejlődni kezdett. Mert hát az ördöngős kis masina mindent tud, lát, utánoz és sose téved.

Az új bankjegyek készítésénél az lett a főcél, hogy ne lehessen fényképezni azokat. Azelőtt a fekete nyomásnál kénsavval meg alkohollal próbálkoztak, de most ezt teljesen abbahagyták, mert a színeket úgyszólván összeroncsolja s összefolyatja. Rájöttek aztán, hogy a zöld és szürke szín, amely a mi bankóinkat tarkítja, nem fotografálható. Utóbb azonban ez ellen is megtalálták a hamisítók a kellő eljárást s a kombináltan készült bankót is utánozták.

Az Osztrák-Magyar Banknak nagy érdeke, hogy a hamisításokat feszült figyelemmel vizsgálja, számon tartsa s a fejlődésük nyomán megfelelő óvóintézkedéseket, változtatásokat alkalmazzon. Jól elzárt nagyszekrényekben őrzi a száz meg száz hamisítványt, a melyet sok esztendő alatt megszerzett. A bíróságok is nagyon szaporítják a furcsa múzeumot. Viszont a bank egy-egy csomó bankjegyet átad a budapesti és bécsi rendőrségnek.

A mi főkapitányságunk bűnügyi múzeumában remek példányok láthatók s aki ezeket a hamis bankjegyeket alaposan végignézi, az egyben megismeri az utolsó ötven év hamisításainak érdekes történetét.

A legügyesebb hamisítók

A legérdekesebb hamisító, aki valaha bankógyártással foglalkozott, a hírhedt báró *Bohr* volt. Pozsonyban született gazdag kereskedőcsaládból s igazi néven Borhy-nak hívták. Vagyonát eltékozolta, s inas, majd komornyik lett egy magyar mágnáscsaládnál. Úri modort, előkelő fellépést sajátított el, sokat tanult a könyvekből is, ami könynyen ment, mert ritkamód éleseszű ember volt.

Báró Bohr egy időben nagyon ismert személyiség volt Bécsben. Nagyon tisztelték mindenfelé s különösen az alsó néposztály kedvelte, amelylyel tényleg sok jót tett. A küszöbét senki át nem lépte, hogy ajándékot ne kapott volna. Egyre dúsabb adományok kerültek ki a házából, ami föl sem tűnt, mert gavallérnak és tőkepénzesnek ismerték.

Megnyerő volt a külseje is. Hetven esztendősnek látszott, meghajolva járt, reszkető kézzel simogatta galambősz szakálát s az egyik szemével rosszul látott. De azért mégis olyan kitűnően hamisította a bankót, hogy senki se jöhetett rá.

Cinkostársai nem voltak s amikor véletlenül leleplezték, kiderült, hogy még a feleségének sem volt sejtése az üzelmeiről. Óvatossága annyira terjedt, hogy a bankjegyekhez szükséges papírt is ő maga készítette.

A báró társadalmi pozíciója egyre emelkedett. Óriási összegeket adott emberbaráti intézeteknek, különösen a vakok és siketnémák számára és legalább százezer koronát költött egy-egy esztendőben. Ezt pedig mind a hamisításból szerezte.

Egyszerre észrevették, hogy kétféle nagy bankók van-

nak forgalomban. Az egyik fajtán a „büntettetik“ szó "i"-jén a pont magasabban volt, mint a másik fajta "i"-jén. Ez sok fejtörést okozott, amíg végre kiderült, hogy azok a bankók, amelyeken az "i" pontja a kelleténél magasabban volt, *jók*, igaziak s a többi hamis. (A mostani nagy bankjegyeknél, például a százkoronásnál, egyáltalán nem tesznek pontot az "i" betűkre.)

A jó „pontos“ bankókat, mint nagynehezen kinyomozták, báró Bohr gyártotta. Beismerte a bűnt s így okolta meg:

— Nem volt elég anyagi eszközöm a jótékonyság gyakorlására. Azért hamisítottam, hogy a pénzt a szegényeknek adjam.

A báró fegyházban halt meg, rövid idővel az elítélése után.

Ha nem is okozott milliókat kitevő kárt, Bohrnál mégsem volt tehetségtelenebb férfiú K. Antal, aki inkább a hitelpapírok gyártásában tüntette ki magát. Éveken át hamisított zálogleveleket s több százezer koronával károsította meg a Budapesti Országos Föld-hitelintézetet. Hitelleveleket hamisított a hírhedt *Krauthaut* is, aki 1896-ban halt meg börtönében. De a bankót is pompásan csinálta. Valósággal büszke volt a műveire s azt hitte, hogy azokat lehetetlen az igaziaktól megkülönböztetni. Az volt a specialitása, hogy karácsony előtt, mikor minden bolt zsúfolásig megtelik vásárlókkal, váltotta fel az öreg bankókat. Egyszer beállított egy kerepesi úti banküzletbe s fizetés közben merészen odaszólt:

— Jobban meg kéne nézni, hamis lehet közte.

— Dehogy — felelt mosolyogva a tulajdonos — nagy gyakorlatunk van nekünk az ilyesmiben. Megérezzük ezt már a fogásán.

Holta napjáig büszke volt erre Krauthaut s a törvényszéki tárgyaláson is eldicsekedett vele.

Az Osztrák-Magyar Bankban őrzik dr. *Takács* Zoltán hamis bankjegyeit is, amelyeket *Orovetz* János mezőtúri

gazdával s még egész sereg cinkosával csinált. Ezek kevésbbé jók.

Nagy szenzációt keltett Európaszerte annak idején a *Manquette*, *Schwalbe* és női bűntársuk letartóztatása Budapesten. A külföldi gonosztevők sokáig laktak itt s főképpen angol bankót gyártottak. Elárasztották az egész kontinenst. A hozzáértők ma is bámulják műveiket. Csináltak magyar tízforintost is, amelyeknek két példányát láttuk a budapesti főkapitányságon. Bámulatosan kitűnőek.

Komikusan kezdetleges bankjegyek is sokáig cirkuláltak országszerte. Főképp a parasztnép könnyen elfogadja a könnyen felismerhető hamisítványokat is. Ilyenekből szintén annyit elkoboztak, vagy letéteményeztek az Osztrák-Magyar Bank részére, hogy húszezer holdas birtokot lehetne vásárolni a megfelelő pénzösszegből.

A bankba mindennap küldenek hamis bankjegyeket. A statisztika szerint azonban a hamisítások percentje évről-évre kisebb. Az 1881-es tízforintosok 34 millió példányban cirkuláltak s ezekből csak 2760 darabot kapott a bank, ami aránylag csekély szám.

A hamisítók módszerei, mint említettük, gyakran nagyon primitívek s láttunk olyan régi egyforintos bankót, amelyen a fejek kék ceruzával vannak rajzolva. Mégis ezernégyszáz darabot tudtak belőle forgalomba hozni, amint az egyik tettes megvallotta.

Hamisítás a bankban

Érdekes, hogy maguk a bankok is hamisítanak. Ezek persze törvényes hamisítások. Kísérletet tesznek a többi külföldi bankok jegyeinek utánzására, hogy az ilyeneket aztán megvizsgálják. A technikai kvalitásaikat illetőleg. Az eredmények valósággal megdöbbentők. Így például láttunk százrubeleseket szivárványos nyomással, amelyeket a legalaposabb nagyító-üveges vizsgálattal se lehetett a valódiaktól megkülönböztetni. Az utánzatok, amelyeket a bank természetesen sokszo-

ros zár alatt őriz, olyan tökéletesek, hogy még a bank-kémikus se tudja később a maga művét megkülönböztetni az eredetitől. Persze, egészen mások is az ő eszközei, mint a primitív „igazi" hamisítóké.

Jókai Mórnak van egy jóízű mondása, amely ezekre a dolgokra vonatkozik. Abból az időből való, amikor a magyar delegáció tagjai az Osztrák-Magyar Bank nyomdáját megtekintették. Jókai megnézte a kitűnő hamisítványokat, megmagyaráztatta magának, hogyan csinálják s aztán az ő kedves mosolyával odaszólt a vezető miniszternek, — azt hiszszük — Wekerlének:

— Ha a mások pénzét ilyen jól utánozzuk, minek adunk ki annyit a magunkéból, a saját terhünkre? Mennyit megtakarítanánk, ha ezeket az olcsó külföldi papírokat értékesítenők.

— De ha nem szabad!

— Tudod, Sándor, legalább a hadügyi kiadásokat így kéne födözni. Akkor könnyen megszavaznók örökkétig...

A bankban minden pénzt nyomban megvizsgálnak s a legsikerültebb hamisítványt is agnoszkálják. Persze, van eset, amikor a bank a gyanús tulajdonos javára nyilatkozik.

Megtörtént például, hogy E. K. budapesti kereskedő bajba került egy egészen fehér húszkoronás miatt. Kiderült, hogy a bankó olyan sokáig feküdt egy váltóüzlet kirakatában, hogy a nap kiszítta s elvette természetes színét. Nyomban beváltották a pénzt.

A veszedelmes reklám

Érdekes a reklám-bankók gyűjteménye. Némelyik csodálatosan hű és ezekkel a reklámjegyekkel tömérdek visszaélést követnek el furfangos csalók. Csaknem mindennap érkezik panasz a bankhoz, hogy itt meg ott parasztoknál reklám-bankót találtak.

Zomborban történt tavaly, hogy egy paraszt az odavaló adóhivatalban százkoronással akart fizetni. Amikor a hivatalnok megnézte, dühös lett.

— Bolondítsa kend az öregapját — kiáltotta rá a parasztra. — Itt nem lehet tréfálni.

— Mi baj instálom?

— Ez rossz bankó. Nem is bankó.

A szegény paraszt megijedt:

— Könyörgöm, eladtam a tehénkét, csakhogy az adót kifizessem. Ezt adta a kupec. Rajta van a korona, meg az asszony.

Nagynehezen sikerült fölvilágosítani az írástudatlan parasztot, hogy az a bankó egy kalapgyáros reklámcédulája.

Számtalan hasonló eset történik, bár szigorúan tiltva van a bankjegyek utánzása. Az egyszerű nép, kivált az oláh meg a galíciai, vakon hisz a nyomtatott papirosnak, mihelyt rajta van a kétfejű sas, a magyar címer és megvan a megfelelő formája.

Sok reklámbankónak ártatlan, tréfás szövege van. Ilyenféle a többi közt:

— Egyszáz korona — szamár, aki elhiszi.

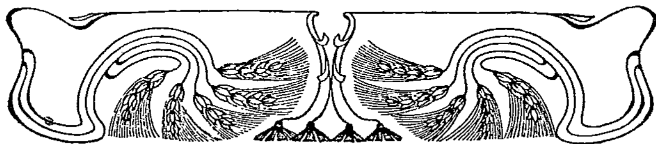
Vagy:

— Egyezer — ökör fogja ezt pénz gyanánt elfogadni.

Nem képzelik, milyen veszedelmes viccek ezek, hány szegény embert sírásra fakasztottak már.

Legújabban képes levelezőlapok láthatók a budapesti kirakatokban, amelyek tíz- és húszkoronások fénykép-másolatait ábrázolják. Triesztből kerültek ide. Több följelentés alapján megállapította a rendőrség, hogy a képeslap-bankókat kinyírták, összeállították, preparálták s vidéken egész sereg tapasztalatlan embert becsaptak velük. Galíciából még több hasonló fajtájú csalás híre érkezett. A vizsgálat során egész sereg csalót fogtak el.

Az Osztrák-Magyar Bank erélyes eljárást követ a reklámbankókkal szemben s átírt a bécsi és budapesti rendőrségekhez, hogy az új reklámbankók gyártóit és terjesztőit kíméletlenül büntesse meg.

Anarkisták

Sikeres anarkista-merénylet nem történt eddig Magyarországon, de kétségtelen, hogy a „tett propagandá"-jának hívei közt magyar ember is akadt s anarkisták élnek ma is Budapesten. Öt esztendeje gyűjtjük a rájuk vonatkozó adatokat és be kell vallanunk, hogy sehol annyi akadály nem állotta el az utunkat, mint ebben a munkánkban.

Azt jól tudjuk, hogy már régebben voltak nálunk anarkista csoportok és szervezetek. Negyven éve lesz, hogy összeköttetésbe léptek a külföldi központokkal, a legnagyobbal is, amely az északamerikai New-Yersey államban, Patterson gyárvárosban fészkel. *Most* Jánosnak, aki a tett propagandáját megállapította, Freiheit című lapja valamikor sok olvasót talált Magyarországon.

A magyar anarkisták

Külföldi Viktor, a magyar munkások egykori vezére, 1870-ben ilyen tartalmú levelet kapott a párisi anarkista szervezettől:

— Vannak tettre kész embereik? Azt hiszem, hogy a budai vár és citadella megtámadásával Pest munkásai szép tréfát csinálhatnának a kormánynak és az egész reakciónak. Egyébként csak figyelmeztetni akartuk, hogy hamar készülődjék.

Külföldi nem méltatta figyelemre a tanácsot, a mely később határozott alakban megismétlődött: a budai várpalota ellen akartak merényletet elkövetni.

A legtöbb munkásvezér itt ellensége volt az anarkizmusnak, s 1881-ben tizenegy anarkistát ki is zártak a budapesti szociáldemokrata pártból, ahová azért férkőztek be, hogy a munkásokat megnyerjék gonosz tanaiknak. A népgyűléseken olyan botrányokat provokáltak, hogy a munkások ellenük fordultak s nem egyszer véresre verték őket. Ilyen incidensek többször lejátszódtak a régi Beleznai-kertben, a Petőfi utcai Schaffhausen-vendéglőben s egy Nagymező utcai kerthelyiségben, ahol most a Fővárosi Orfeum van.

Amikor *Frankel* Leó, a későbbi komünard-miniszter, akciót indított ellenük, külön anarkista pártot alakítottak. Most János hatása alatt, akivel állandóan érintkeztek, több lapot is alapítottak; így a Communist-et, a Radical-t, a Volkswille-t stb. Vezérük egy gyújtószavú, dacoslelkű húszéves ifjú lett, aki később európaszerte apostoloskodott. *Práger* Ármin volt a neve s ez a név talán kissé ismerősen cseng, mert az újságok emlegették egy-két évvel ezelőtt, amikor rettenetes nyomorban elhunyt.

A rablógyilkosok

Az ifjú Prágert nyugtalan vére egész Európán végighajtotta. A svájci anarkisták titkos megbízással Bajorországba küldték, ahonnan azonban kitoloncolták. Aztán Bécsbe került, a híres *Kautsky* és *Scheu* környezetébe, de túlságosan radikális elvei miatt szakították vele. Práger izgató röpiratai és beszédei miatt húsz társával együtt a vádlottak padjára került. Nyolcesztendei börtönre ítélték s a büntetésének kitöltése után örökre kitiltották Ausztriából. Akkor Budapestre került. A szocialisták itt gyorsan megkedvelték a képzett embert, de lassanként ők is faképnél hagyták, mert ismét áttért az anarkizmus terére.

Az öreg *Táncsics* Mihály, aki akkortájt már gyönge, vak aggastyán volt, de mégis telisteli tűzzel, lelkesedéssel, szintén megsokalta a Práger burzsoá-ellenes fenekedését és indítványozta a kiközösítését. *Szini* Károly — a nemrég feltűnt, nagytehetségű *Szini* Gyula novellista és esztétikus

édesapja — továbbá Külföldi Viktor s a ma is élő *Csorba* Géza ügyvéd tovább haladtak a maguk békésebb útján, amíg Práger lapja, a Radical, szinte izzott a társadalmi rend ellen való gyűlölettől.

Egyszerre rémes eset vágta ketté a Práger agitációs útját. 1884. január 8-án történt, hogy Bécsben megölték és kifosztották *Eiserdt* Rudolf bankárt. A holttestet kegyetlenül darabokra vagdalták. Meggyilkolták az egyik fiát is, a másikat pedig a nevelőnőjével együtt súlyosan megsebesítették. A tettest hosszú nyomozás után Londonban fogták el *Stellmacher* Ármin katonaszökevény személyében. Az ő vallomása alapján börtönbe került *Kammer* Antal könyvkötősegéd és Budapesten — Práger Ármin is.

Különösen a Práger elfogása keltett nagy feltűnést. Őt már akkor egész Európában ismerték, mint a magyar és osztrák szocialisták, illetőleg anarkisták vezérét. A lakásán nyolcezer korona értékű ékszert és értékpapírt találtak, amelyről konstatálták, hogy a meggyilkolt bankáré volt. A vizsgálatnak az lett a vége, hogy Stellmachert felakasztották, Kammert életfogytiglan való fegyházra ítélték, Práger pedig — mint orgazda — hatévi fegyházat kapott.

Világszerte folyt akkor a nyomozás, amelynek eredményeképen azt jelentették, hogy nagyszabású anarkista bűnszövetkezetről van szó, amely azért vetemedett rablógyilkosságra, hogy az így szerzett pénzen utazhassék, eljusson két uralkodó közelébe s ellenük merényletet kövessen el.

A tárgyalás után, amelyen Prágert elítélték, még fokozódott az izgalom. A szocialisták hangoztatták, hogy Prágernek semmi köze se volt a bankár megöléséhez s gyanútlanul fogadta el a zárt csomagot, amelyben a zsákmány volt. De nem sikerült a rehabilitáló mozgalom, noha az egyik vizsgálóbíró is Práger mellett volt. Öt esztendeig ült a börtönben s akkor, minthogy példásan viselte magát, szabadon bocsátották.

A börtönben tüdővészt kapott s a megtört ember az-

tán teljesen visszavonult minden munkásmozgalomtól. Később, időnkint fölújult az érdekében megindított mozgalom, de jelentős eredmény nélkül. Ő maga mindhalálig hangoztatta:

— Ártatlan vagyok! Justizmord áldozata.

A felesége tartotta el ritka önfeláldozással, amíg meg nem váltotta a halál iszonyú testi és lelki szenvedésétől.

Szerelem és anarkizmus

Sokkal kevesebben ismerték az egyetlen magyar anarkista-nőt.

1902. őszén Olaszországban kóboroltunk. Élveztük azt a különös magányt, amely az idegenek nyüzsgő embertömegében szerzi meg a legigazibb gyönyörűséget. A praktikus utazó ilyenkor megfogadja, hogy nem köt új ösmeretséget és messzire elkerüli azokat a kellemetlen honfitársakat, akik készek nyomban a nyakába borulni, ha otthonuktól néhány száz mértföldnyire az anyanyelvük hangja üti meg a fülüket. Magyarul nem szóltunk egymáshoz, csak olyankor, ha kiszimatoltuk, hogy nincsen földink a közelben. De ez a módszer se bizonyult csalhatatlannak. Velencében jártunk épen s egy fürge vaporetto vígan siklott velünk tova a nagy kanálison. Mellettünk — persze — nászutasok ültek. Nyilvánvalóan angolok; a férjnek orrahegyét is eltakarta a Times lepedője, a kékszemű, szőke menyecske Tauchnitz-ot[23] tartott a kezében. Útitársam hamar olvadozni kezdett.

— Nézd csak — mondotta — milyen bájos angol típus. Ilyet se látunk Pesten.

— De igen, egy hét múlva! — felelt a mistress mosolyogva.

A barátom fülig elpirult. No, ezt nem vártuk. A hölgy pedig így folytatta:

23 Lipcsei könyvkiadó, olcsó könyvsorozatairól ismert

— Bocsássanak meg, kérem, hogy közbeszóltam, de úgy örültem, amikor az édes magyar szó megütötte a fülemet. Évek óta nem hallottam.

Ezúttal szívesen sutba vágtuk a fogadalmunkat és siettünk bemutatkozni. Az asszonyka nevetve biccentette meg a fejét s az ura angolul mondta:

— Allright! Colleran, detective.

Aztán egy szavát is alig vettük, de annál folyékonyabb diskurzust folytattunk a feleségével, akinél érdekesebb teremtést sose láttunk. Különösen az volt figyelemre méltó, amit az anarkizmus lelkéről beszélt.

Az anarkizmus lelke — így nevezték el Amerikában — polgári néven: *Goldmann* Emma, valamikor legjobb barátnője volt neki. Colleranné maga is rajongó hívévé szegődött a tett propagandájának.

Goldmann Emma régente hosszabb időt töltött Bécsben s néhány hetet Budapesten is a rokonainál. Itt ismerkedett meg Colleranné-val, aki akkor még *Róth* Anna volt.

A Champagne-gőzösön utaztak többedmagukkal Amerikába, — Goldmann Emma már másodízben, mint egy nagy newyorki újság levelezője. A nagyműveltségű s nagyon excentrikus hölgy megszerette Róth Annát s beavatta titkos terveibe, miután sikerült őt teljesen megnyerni az anarkizmus eszméinek. Elmondta a lánynak élete történetét is. E szerint Goldmann Emma harmincöt évvel ezelőtt született mint szegény zsidó szabó leánya. A szülei nemigen taníttatták és fogalma se volt jövendő sorsáról, amikor mintegy tizenhét évvel ezelőtt Amerikába vándorolt.

Rochesterben férjhez ment egy *Grünebaum* nevű emberhez, de rövid idő múlva faképnél hagyta őt, hogy *Bernstein* Lajos anarkistával lépjen közös háztartásba. Ez adta meg neki az első oktatást az anarkizmusban és a — szabad szerelemben. Bernsteinnel együtt bukkant föl a nyolcvanas évek végén Newyorkban, ahol „A szabadság ligájának" egyetlen női tagja lett. Goldmann Emma még a férfiakat is túlszárnyalta. A chikágói bomba-affér miatt nagyon szigorú volt akkor

velük szemben a bánásmód, óvatosaknak kellett lenniük s épen ezért szakították meg az összeköttetést Goldmann Emmával, aki nagyon véres-szájú módon beszélt egy gyűlésen. Akkor mondta ezt:

— Közeleg az idő, testvérek, amikor asszonyaitok cserélnek s kávé helyett — dinamitot fognak főzni!

Maga az anarkista hölgy kávé helyett csak férjet cserélt. Azontúl *Berkmann* Sándort részesítette a kegyeiben, aki később nagy szerepet vitt a híres homesteadi sztrájkban s merényletet is követett el *Frick* trösztigazgató ellen.

Berkmann után, aki fegyházba került, a világhíres Most János következett sorra. Többet is ért mind a három elődjénél. Ő képezte ki Goldmann Emmát kitűnő szónokká, ő vezette be egészen az anarkista tudomány misztériumába s alapos műveltséget adott neki.

A tanítvány nem sokáig maradt hálás. 1902. decemberében nyílt szakítás történt köztük. Emma asszony még a tett propagandájának megalapítóját is gyávának találta: egyszer „nyílt színen" fölpofozta s helyette sokkal erősebb hangú beszédet mondott az elvtársak viharos tetszése közepett. A szívét is másnak adta, egy *Bródy* nevű anarkistának, akivel két évig élt együtt, tehát csaknem annyi ideig, ameddig a többivel együttvéve.

Az anarkisták lelke 1893-tól 1894. végéig börtönben ült egy heveshangú beszéd miatt, amelyet NewYorkban az utcán mondott. Azalatt jól érvényesítette — a börtön kórházában — előbb szerzett tapasztalatait, mint — bába. (Budapesten és Bécsben végezte a bábakurzust.) A börtönben kezdte az orvosi tudomány elsajátítását s el is végezte, bármily izgalmas volt az élete módja. Diplomás nőorvos lett. A tekintélye akkorára nőtt, hogy 1899-ben őt küldték a párisi anarkista kongresszusra. Onnan hazamenet ismerkedett meg a hajón Róth Annával.

Amerikába visszatérve szakított Bródyval, s egyik tanítványa, *Hável* Lipót lett a férje. Folyton utazott, agitált. Bebizonyult, hogy ő gondolta ki s készítette elő azt a ter-

vet, amely a Mac *Kinley* elnök megölésére irányult. Goldmann Emma vette rá *Colgosz* Leót, hogy Kinleyt 1901. szeptember 6-ikán Buffalóban megölje.

A bűntársakat Luke P. Colleran detektív nyomozta ki. Amikor Colleran a Goldmann Emma lakására beállított, szép fiatal nő állotta útját s félre akarta őt vezetni, hogy „az anarkizmus lelké"-t a börtöntől megmentse. A detektív azonban nem tágított, megtalálta a rejtekhelyen Goldmann Emmát, nagynehezen megállapította a személyazonosságát s bármennyire is hangoztatta a veszedelmes asszony, hogy ő Larsen Lene svéd tanítónő, — letartóztatta. Vele együtt bajba került a szép fiatal nő is, de utóbb sikerült igazolnia, hogy ő csak rajongó híve volt Goldmann Emmának, a cselekedeteiben, azonban nem volt semmiféle aktív része.

Ez a szép fiatal nő most a Colleran neje. A detektív — akiből detektívfőnök lett — beleszeretett a magyar származású leányba s ez viszonozta a férfi szerelmét.

A Colleran-házaspár azóta volt itt, Budapesten is, ahol a nőnek több rokona él. A boldog menyecske nem törődik már holmi államfelforgató eszmékkel, csak Goldmann Emma jut néha az eszébe s olyankor bizonyára ejt egy könnycseppet a tragikus sorsú nőért, „az anarkizmus lelké"-ért.

Az ideális anarkisták

A magyar anarkisták közt a dr. *Schmitt* Jenő nevét ismerik leginkább. Szárnyára vette a botránykrónika, mert egy időben veszedelmes bűnöst láttak benne. Holott csak abban vétett, hogy anarkiáról prédikált, mert azt hitte, hogy ez a szó eszméit népszerűsítheti s inkább terjeszthetőkké teszi.

A különös embert nálunk bolondnak deklarálták, míg a külföldön jeles tudósok közt szerepel. Már évtizedekkel ezelőtt kitüntette a berlini tudóstársaság azért a munkájáért, amelyet Hegelről írt. Trefort miniszterkorában ösztöndíjat adott neki. 1890-ben könyvtárőr lett az igazságügyi minisztériumban. A csöndes hivatalban óriási irodalmi munkásságot fejtett ki. Egy év alatt öt könyvet alkotott. Közülük kettő sok vitára adott alkalmat: „A szellem vallása" és „Krisztus istensége a modern ember szellemében". Már ekkor nagyban munkálkodott azon, hogy vallásbölcsészeti iskolát alapíthasson. De nem értették meg és üldözni kezdték. A tudomány nagy német metropolisaiban gyorsan tekintélyre tett szert, miután a hivataláról lemondott s hazáját elhagyta. Lipcsében folyóiratot is szerkesztett. Később visszatérve, megalapíthatta végre iskoláját, amelynek kimondott célja a szellemi vallás szövetsége. Két lapot is indított, amelyek 1899. végén szűntek meg.

Az ideális anarkia apostola — így nevezték gúnyosan — sokszor bajba került sajtóbeli működése miatt. Ahányszor a vádlottak padjára vitték, mindig meglepte a hallgatóit a borotvaéles dialektikájával és széleskörű tudásával. Az esküdtek valamennyi pörében felmentő verdiktet hoztak.

Egy évvel ezelőtt Berlinbe utazott. Családját itt hagyta a Krisztinaváros egyik csöndes zugában, ahol a jövő eszméinek sok harcosa találkozni szokott. A megélhetés gondjai szólították el; itt egyetlen művére sem akadt kiadó, Berlinben egyetemi katedrával is megkínálták.

Az anarkista, helyesebben tolsztojánus tudós családi életében is igazi tolsztojánus. Mikor az orosz bölcs leánya, Tatjána, Budapesten járt és Schmitt-éket fölkereste a Borz-utcai tuszkulánumban[24], mosolyogva mondta:

— Hisz ön Tolsztojnál is tolsztojabban él!

Hogy a jasznaja-polyánai gróf miképpen él, arról eleget olvashatott már a közönség...

Schmittnél többre vitte *Malasicz* Mátyás, aki pompás külső tulajdonságokkal, különösen impozáns orgánummal rendelkezett. Valaha Budapesten is nagyon emle-

24 Magányos, békés hely

gették a Malasicz nevet, — egyfelől gyűlölettel, másfelől fanatikus rajongással. Tanítványa, majd szerkesztő-társa lett Schmittnek, de 1898-ban el kellett hagynia Magyarországot, mert egy gyűlésen arról beszélt, hogy szabadság csak állam és törvény nélkül lehetséges. Örökre kitiltották. Bejárta a fél világot. Svájcban, ahol szabadabban mozoghatott, óriási agitáló képességével az összes genfi szakszervezeteket sikerült az eszméinek meghódítani úgy, hogy az 1903-as általános sztrájkot már a genfi anarkisták kezdték és vitték győzelemre.

Malasicz az egész anarkista mozgalmat új alapokra fektette. A tett véres propagandája helyébe a Schmitt-féle filozófiai rendszert állította föl, mint tudományos álláspontját az anarkiának. Most János és társai helyett Tolsztoj lett az apostol. Ezen az alapon szervezte a svájci munkásságot, amely hálából szobrot emelt emlékének, miután — néhány hónappal ezelőtt — szülőhelyén, a sopronmegyei Ruszton, tüdővészben elhunyt.

Az egykori műszerész-segéd budapesti tartózkodása idején sorozatos előadásokat tartott a Continental szálló különtermében, a Schmitt-féle anarkisták gyülekező helyén. Több kiváló író és egyetemi tanár megjelent ott s Malasicz képzettségét, mélyreható gondolkozását mindnyájan elismerték.

Az elméleti anarkizmusnak egyik legérdekesebb képviselője nálunk gróf *Batthyány* Ervin, akinek nevét főképpen a bögötei iskola botránya révén emlegették mindenütt. A fiatal mágnás már néhány évvel ezelőtt túl akart tenni magán Tolsztojon is. Rettenetes igazságtalanságnak mondotta, hogy egyesek lefoglalják a földet maguknak és elvonják azoktól, akik azt véres verejtékkel művelik. A saját, több ezer holdas birtokát föl akarta osztani a parasztjai között s közéjük akart állni. Ebből nagy családi affér keletkezett s nem a grófon múlt, hogy a terv eddig megvalósítatlan maradt. Ennek az ügynek a kényes részleteit elhallgatjuk.

A rendkívül képzett fiatal gróf most Budapesten lakik. Több angol, francia és német revünek[25] munkatársa, dísze s itt a Társadalomtudományi Társaságban fejtett ki figyelemre méltó munkásságot. Nálunk még mindig sokan excentrikus figurának tartják, sőt veszedelmes anarkistának is; mint ahogyan a tudományos anarkizmust is még mindig a királygyilkossággal, bombamerényletekkel azonosítják. Ez ellen maga a gróf tiltakozott legerélyesebben, mihelyt alkalmat talált rá: azon a nagyszabású, hónapokig tartó vitán, a melyet az említett társaság rendezett „a társadalmi fejlődés irányáról”.

— Anarkizmus (uralomnélküliség) alatt — mondta gróf Batthyány — azt a társadalmi rendet kell értenünk, amely minden külső hatalom nélkül, tisztán az emberek szabad, testvéri együttélésén alapul.

Azt mondják Batthyányék, hogy a tulajdon legerősebb korlátja az emberek szabadságának, egyenlőségének és testvériségének; — fenntartása a legnagyobb erőszak és kényszer alkalmazását teszi szükségessé. Az ő, jövendő társadalmukban meg fog szűnni ez a kényszer. Mindenki saját erejéhez mérten és a saját hajlamait követve fog dolgozni. Mindenki saját szükségletei szerint fog a közös munka eredményében és a társadalmi vagyonban részesedni.

A mi anarkizmusunk voltaképpen tolsztojanizmus, a mi anarkistáink tolsztojánusok. S a számuk egyre szaporodik. A lelkeknek ez a pártja nem nyilvános, tagjai alig ismerik egymást. De olykor csudálatos dolgokat hallunk felőlük, nyilvánosságra kerül lelkesedésüknek egy-egy hatalmas dokumentuma, egy-egy rejtelmes eset. Rejtelmes, minthogy belső lelki válságok eredményeképen mutatkozik. Ilyen volt azé az ifjú arisztokratáé, aki — főképen a „Feltámadás“ című Tolsztoj-regény hatása alatt — meg akarta csinálni birtokán az önzetlen földfelosztást. Ilyen

25 Itt: folyóirat, szemle

volt azé az előkelő úriemberé, aki szerelmével szerencsétlenné tette a nép egy lányát s a Tolsztoj hatása alatt hitvesévé emelte ifjúkori szerelme tárgyát. Mind a két férfi arra törekedett, amit az orosz bölcs Nehlyndor hercege nem tudott elérni. Így lett az államvasutak egyik tisztviselőjéből cipészlegény, egy császári és királyi kamarásból szatócs, egy regényíróból kórházi ápoló. És így tovább.

A nagy tömeg mosolyog ezen s nem veszi észre, hogy a lelkükben miféle új társadalmi állapot ideálja él.

A királynő gyilkosa

A véreskezű anarkizmusnak mindig ellene volt a szervezett munkásnép és ezt az álláspontját nem egyszer érvényesítenie kellett Budapesten is. A többi közt 1898-ban, amikor Erzsébet királynénkat a gaz *Luccheni* Luigi Genfben megölte, több ezer munkás gyűlt össze a Kerepesi út 68. száma alatt, ahol a szociáldemokrata párt az ellen a téves hit ellen foglalt állást, hogy a szocializmus segíti az anarkizmust. *Bokányi* Dezső szónokolt és kijelentette, hogy a munkásság tiltakozni, tüntetni akar a genfi gyilkos merénylet ellen. Rámutatott arra, hogy már *Marx* Károly, a tudományos szocializmus megalapítója is erős küzdelmet folytatott az anarkistákkal, akik Bakunin elveit vallották. Ahol a munkásság öntudatossá lesz és fölismeri, hogyan kell a helyzetén javítani, ott megszűnik az anarkizmus és helyét a szociáldemokrácia foglalja el, úgy, mint Németországban, Ausztriában és Magyarországon történt. Ne gátolják meg — így végezte beszédét — hogy a szocializmus politikailag nevelje a munkásokat, mert akkor ilyen gyilkosság nem esik meg.

Éppen ezen a gyűlésen fordult a rendőrség figyelme a budapesti anarkistákra, felszólalt ugyanis ott a már említett Malasicz s itt mondta, hogy a szociáldemokrácia sohasem fogja kivívni a szabadságot, mert szabadság csak az állam és törvény nélkül lehetséges, a szocialisták pedig ezt a két gátat nem akarják ledönteni. Malasiczot, aki akkor hevesvérű ifjú volt, a rendőrség örökre kitiltotta innen két társával, *Hrubik* Gézával és *Oprendek* Ferenccel együtt. Rajtuk kívül mintegy harminc anarkista tartózkodott abban az időben Budapesten.

Maga Luccheni is volt itt. Mikor a genfi rendőrségtől megérkezett a személyleírás, megtalálták annak mását a főkapitányság nyilvántartó osztályában.

Évekkel előbb öttagú bandát tartóztattak le egy pestmegyei faluban, amely egy magyar emberből s négy olaszból alakult. Gyilkosságra szövetkeztek s egy vagyonos mérnököt szemeltek ki áldozatul. Az elfogottak egyike Succiatti Aloisio-nak mondta magát, de a személyleírása tökéletesen egyezett a Lucchenié-vel. A bandát tizennégy napig tartották a pestvidéki törvényszék fogházában, aztán bizonyítékok híján szabadlábra helyezték. Néhány héttel utóbb olyan gyanúokok merültek fel ellenük, hogy az ügyészség ismét elrendelte letartóztatásukat. De már késő volt. Mind az öten elhagyták az országot. Luccheni vezette őket.

Hogy a királyné gyilkosa itt járt és agitált, azt maga az olasz kormány is igazolta. 1894. július 10-ikén történt, hogy egy kihívó arcú fiatal olasz munkás jelent meg az olasz főkonzulátus helyiségében, a Felső-erdősor 11. számú házában. Kora reggel volt, a hivatalt még nem nyitották ki, mire az olasz szitkozódva döngetni kezdte az ajtót. A nagy zajra kijött a konzulátus egyik tisztviselője, aki véletlenül a házban lakott és megkérdezte a munkástól, hogy mit akar.

— Pénz kell! — kiáltott ez durván. — Fiuméba akarok utazni!

— Hogy hívnak?

— Luigi Luccheni.

A hivatalnok délutánra rendelte oda. Luccheni megjelent, berontott *Beccaria-Jucisa* Emanuele márkihoz, az akkori főkonzulhoz s előtte is oly botrányosan viselke-

dett, — még inzultálni is akarta — hogy rendőrt hívtak. Az anarkistát bekísérték a toloncházba s kényszerútlevéllel küldték Fiuméba. Négy év múlva követte el gaztettét.

1898. szeptemberében is elfogtak egy veszedelmes anarkistát *Schnerrer* Ágost személyében. Revolverrel és tőrrel védekezett. 190 töltényt, egy olasz nyelvtant, továbbá kabátjába varrva egy arcképet találtak nála, amely megdicsőült királynénkat ábrázolta. Schnerrer sokáig a Luccheni társaságában élt.

A mi anarkistáink

Óriási feltűnést keltett annak a három magyar embernek az esete, akik királyunkat akarták megölni. Ezek: *Muzsik* Lajos, *Hartmann* Lajos és *Kovács* Gyula. Bűnpörüket 1898-ban tárgyalta a Budapesti Törvényszék. A három együgyű és elzüllött ember megbeszélte, hogy fel fogják robbantani ő felségét, amikor majd keresztül hajtat a Margit hídon. Egyiküket megbízták, hogy *Várkonyi* Istvántól, a vagyonos szocialista agitátortól, szerezzen ötszáz forintot dinamitra. Szerencsére azonban leleplezte őket a Muzsik kedvese, *Pál* Józsefné. Az uralkodó ellen azóta kétszer terveztek merényletet, — csakis külföldiek, — de mindig a legcsekélyebb eredmény nélkül.

Ránk nézve ez a merénylet-terv az első nagy mementó volt, hogy ne bízzuk el magunkat; a felforgató ideák nincsenek elzárva az amerikai, olasz és svájci határok közé. Nem a levegő, de néhány csavargó áthozza a miazmákat[26] s a destruktív „elvek" bacillusait, a talaj meg mindenütt elég alkalmas arra hogy ezek a baktériumok rettentő hirtelenséggel elszaporodjanak. Miután az eset nyilvánosságra került, az újjászervezett szocialista párt egyik vezetője, *Mezőfi* Vilmos, az előzőknél erélyesebb akciót indított a munkások közt az anarkisták ellen. Azóta az egész magyar munkásság megvetéssel fordul el az anarkistáktól.

26 Betegséget, ragályt okozó párák, gőzök (görög)

Kiirtani még se tudták Budapestről a beste fajzatot. Visszavonultak a szocialistáktól, de azért folytatták a titkos agitálást szűkebb körben. Az olasz származásúak jártak elől. Egy időben a Krisztinaváros egyik alacsony házikójába jártak, amely a déli vasút végállomásánál van. A vendéglőhelyiségnek vörösre festett béka a címere, amely fölött ez a négy olasz szó olvasható:

ALBERGO ALLA RANA ROSSA

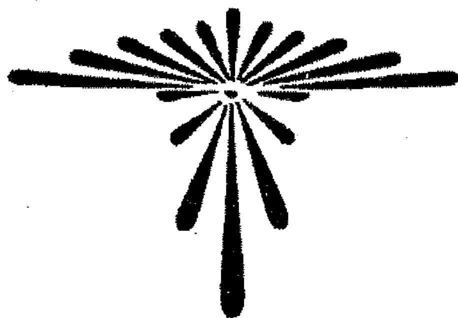
Innen maga az olasz tulajdonos kergette ki őket, mire egy Szondy-utcai vendéglőbe vonultak, a honnan aztán ugyancsak távozniok kellett.

A budapesti anarkistáknak legtovább volt veszedelmes fészke egy Vörösmarty-utcai korcsmában. Altomare-nak hívták a tulajdonost, akit helyiségével együtt állandóan figyelt a rendőrség.

Azt bátran mondhatjuk, hogy ma nincsen Budapesten s egész Magyarországon olyan anarkista párt, vagy szövetkezet, amely komolyan veszélyeztetné a közbiztonságot. Várkonyi István anarkista eszméit, amelyeket egy időben nagy buzgósággal igyekezett a földmíves népbe plántálni, el is feledték már. Sokáig folytatta agitációját dr. *Schmitt* Jenő, akinek eszméi azonban nagyon ártatlanok. Nem vonhatjuk kétségbe, hogy az „ideális anarkia" apostola képzett tudós, de sok vizet nem zavar s ő maga is hangsúlyozza, hogy távol áll a tett propagandájától. Nemrég külföldre utazott s ott más irányú, értékes munkálkodást fejt ki.

Azt azonban nem állíthatjuk, hogy egyáltalán nincsenek nálunk „igazi" anarkisták, akik a bombavetéstől, a revolver és tőr használásától sem riadnak vissza. Ide-odautazgatásuk már magában nagyon megnehezíti az ellenőrzést és a merényletek megakadályozását. Szerveződésüket megsemmisíteni nem lehet s a főkérdés, amelyre

a rendőrségek, az államok és nemzetek figyelme irányul, az anarkista veszedelem lehető csökkentése. Minden nagyobb államban történnek bizonyos törvényhozási és rendőrségi intézkedések, minden nagyobb anarkista merénylet nyomában. Az anarkizmus tökéletes kiirtása nem sikerül, ha csak az erkölcsöknek általános nemesbülése, a művelődés és emberiség haladása lassankint el nem enyészteti ezt a borzasztó társadalmi kórságot.

Gyilkosok

Kutassuk először is, minő jellemű emberek a véres, halálos természetű bűnkrónikák szereplői. Többnyire olyanok, akiknek legegyénibb vonása az *érzéketlenség.* Jellemzőjük valami speciális tompaság és közömbösség minden iránt, ami a normális ember idegvilágát rögtön mozgásba hozza, a fájdalom, a félelem, a részvét érzésével. A valódi gyilkos-lelkület nagyobbára érzéketlen saját testi fájdalmaival szemben, s így nem érezhet együtt a más fájdalmával sem. A halál is közömbös fogalom előtte, egy idegen élet elpusztítása tehát ritkán és alig hozza emócióba. Harmincnyolc gyilkossal beszéltünk lehető alapossággal s huszonhétnél konstatálhattuk az elmondottakat.

A büntetés nem riasztja vissza a gyilkosok legtöbbjét. Ez a megdöbbentő érzéketlenség néha veleszületett abnormitás. Több gyilkos lényéhez pedig a teljes eltompulás és elfajulás az idők folyamán szegődik oda, amint egyre mélyebben süllyednek a romlás posványába.

Aki megbecsüli más bőrét, mert félti a magáét, bizonyos mértékben okoskodó, érzékenykedő lélek. Ha a moral insanity[27] salakja is tapadt hozzája, tolvaj vagy szélhámos lesz belőle, de érzékenykedése távol tartja a vérontó erőszaktól.

Persze azért nem egy szentimentális alak is akadt a többszörös gyilkosok között, aki még romantikával is fölcifrázta pályafutását, mint például a pusztai betyár vagy az Abruzzók brigantija. De ezek beteges, anarkisztikus idők méhében fogantak, vagy éppen perverzus lények.

Más elbírálás alá esnek azok, akiket a szenvedelem,

27 Erkölcsi gátlások teljes hiánya

bosszúérzés, féltékenység, vagy gyűlölet hajszol gyilkosságra. Ezeket a pillanat viszi előre és távol áll tőlük a megfontolás szándéka. Feltűnő köztük a fiatal kor, amelynek erkölcsi és lelki világa az erjedés korát éli s amely gyakran ellenállhatatlanul vonzódik a szélsőségek felé. Ide sorozzák a társadalom úgynevezett „vadjai"-t: a duhaj korcsmahősöket, virtuskodókat, a súlyos testi sértések állandó szereplőit, akiknek markában a bicska vagy pisztoly egyszer nagyon is jól találhat.

De a premeditált esetekben nyugodtan állíthatjuk, hogy a véreskezű figurák majd mindig abnormis, sőt terhelt emberek.

A mai ember nevelésében a vérontás iszonyatnak van odaállítva. Természetes módon rögződik ez bele a modern ember lelkébe. A más életének elpusztításától félénken riadnak vissza idegeink. Egyáltalán: nem szeretünk a halállal szembe nézni. Aki megfontolva pusztít életet, abnormis tehát legtöbbször a törvényszéki orvosszakértő szemében is. Mániákus erő hajtja, amely áhítja a vért, s nem ismeri borzalmát, habár tény az is, hogy mentül kegyetlenebb s nagyobb a bűn, annál kevésbbé szabad és tanácsos azt szívós kritika nélkül betegséggé devalválni. A modern kriminalisták egy része sajátságos logikával hirdeti, hogy tulajdonképp minden bűnös — beteg.

Betegségük azonban a legnagyobb bűn, amely ember és társadalom ellen elkövethető. A lopás, sikkasztás, csalás okozta kár visszatérülhet, de élni csak egyszer él az ember. És élni: a legsarkalatosabb jog. A gyilkos, aki ezt késsel vagy revolverrel veszi el, oly súlyos módon vétett, hogy nem orvosi recipe, hanem a büntetőtörvény rideg paragrafusai alá vonandó. Egyetlen mentsége lehet csupán, — a motívum. A modern igazságszolgáltatás ma már eldobja a mereven, kíméletlen sablonnal döntő paragrafust, ha a gyilkosság motívuma emberileg érthető, elfogadható, ha az — bár önbíráskodás volt, de mégis az igazságosztás jellegével bírt, egy erkölcsi vagy pszihikai kényszer folyományaképp.

Az esküdtek ma már nagy számmal mentik föl a gyilkosokat: szerencsétlen összetört lényeket, akiket az „áldozat" vitt le a kétségbeesés lejtőjére, s akiket az „áldozat" bűnei kényszerítettek megtorlásra.

A házasságtörő drámák, a szerelmi csalódások gyilkos hősei, vagy a kifosztott, tönkretett exisztenciák számíthatnak irgalomra, ha még úgy vér is tapad a kezükhöz. Itt csak az kívánatos, hogy nagyon alapos mérlegelés, s ne csupán impresszió dirigálja az igazságosztókat, amikor gyilkosok fölött ítélkeznek; ahol alacsony motívumok, mint haszonlesés vagy közönséges bosszú vezették a gyilkos kezét, ott a törvény teljes szigorúsága nyomuljon előtérbe.

Kiválóan érdekes tapasztalás akkor kínálkozik, ha bepillanthatunk a gyilkosok lelki világába, mikor a törvény kezére jutnak. S legkivált épp a megrögzöttekébe. Akiknek szokása ugyanaz, ami a közönséges csirketolvajé: a *tagadás*. A nyomozónak ugyancsak meg kell mutatnia, hogy furfangos legény a talpán, amikor egy-egy „nehéz rablógyilkost" *megtör*. Mert az olyan valamennyi kemény legény, megkérgesítette szívét a múltja. Az ember gyarlóságaihoz kell közel férkőzni, hogy szólásra bírhassuk.

Így még a legzüllöttebbel is boldogultak, ha az önérzetére, becsvágyára vagy hiúságára tudtak hatni.

Egy levélhordó gyilkosát Berlinben, a hírhedt *Sobbet*-et így bírták vallomásra:

— Maga jó katona volt. Egy katona, aki a császár kabátját hordta, nem lehet gyáva!

Sobbet mélyen fellélegzett, majd hirtelen fölpattant s feszes katonatartásban odaállt a rendőrtisztviselő elé:

— Én voltam! — mondta szilárd hangon.

Hiúság vette ki a szenzációs *Majláth*-féle gyilkosság egyik tetteséből, a hetyke *Spanga* Pálból is a beismerő vallomást. A vizsgálóbíró kitapasztalta, hogy szörnyen „ád magára".

Megíratott tehát egy ponyvafüzetet, amelynek rigmu-

sai a gyilkosságot énekelték meg s azt kinyomatta. De a románcokban csak a két bűntárs volt a hős. Spanga ellenben gyáva, alattomos, „kupciher“ betyár, aki mindent társaira ken és árulkodik.

— No Pali! — mondja neki egyszer a bíró, — nótát írtak az esetedről, olvasd el csak.

Spanga olvassa a balladát és elfehéredik:

— Én vagyok a gyáva, én vagyok az alattomos, hazudozó betyár? No, azért is megmutatom, hogy nem én vagyok az. Írja a tekintetes úr, mindent bevallok.

És elmondta híven a borzalmas tett részleteit.

A kedélyre való hatásban nyilvánult meg gyakran a szegedi kormánybiztosnak: a betyárpusztító *Rádaynak* és hű segédjének, *Laucsiknak* vallatórendszere is. Kegyetlenül agyafúrt volt mindakettő, bár igaz, hogy kemény legényekkel is volt dolguk. A betyárvilág rettegett nagyerejű hőseivel. Egy *Rózsa* Sándoron, egy *Fazekas* Dávidon kifogni nem kis munka volt.

Laucsik kitudta, hogy az egyik betyár — aki makacsul tagadott, noha temérdek bűn nyomta a lelkét, — vallásos és babonás ember.

Nosza, megvolt a terve. Éjjelenkint fehér lepedőt vett magára s lánc-csörgés, nehéz sóhajok és nyögések között sétált végig a folyosón, amelyre a betyár cellája nyílott. A babonás bűnös mindig erre a kísérteties lármára ébredt föl. Ez hajszolta el a szeméről éjjelenkint az álmot. Kezdett lassankint rémlátóvá lenni. Áldozatainak reszkető alakjai jelentek meg előtte, azoknak sírását, nyögését hallotta folyton. Végre is egy kísértetjárta éjszakán odavitte megtört testét-lelkét a bíró elé s reszketve vallott be mindent. Tanútlanul elkövetett szörnyű bűnök napvilágra kerültek.

Hát Rózsa Sándort, a nagy parasztot, hogyan vallatta ki Ráday? Fölvitette magához, asztalához ültette s poharazott vele. Ismeretes, hogy kocintgatás közben apránkint rátért a rabló tetteire. Az agyafúrt „nagy paraszt“ rémségesen hazudozott.

— Nem szégyelled magadat, Sándor? — mondja neki végre Ráday, — vitéz hős voltál, s most úgy hazudozol, mint a legutolsó kapcabetyár.

Ezzel az utolsó egy szóval megütötte a lélek húrját. A mámoros rablóban fölébredt a büszkeség s vallott.

Az öreg legénynek ezt a puhulását mesterileg kihasználta azután Laucsik uram.

Volt a betyárok között egy fiatal délceg fiú, *Renkó* Kálmán. Elegáns, nagyúri hajlandóságú gavallér. Szerette magát rablófejedelemnek nevezni s ugyancsak féltékeny volt Rózsa Sándorra, aki szintén ezt a címet vindikálta magának. Sok kegyetlen gyilkosság és rablás nyomta a lelkét. Ebben a két érdekes fenevadban ébresztette föl Laucsik a hetvenkedés ördögét, s odáig vitte őket, hogy legrejtettebb bűnüket is bevallották.

— No, Kálmán fiam! — szólítja meg egyszer Renkó Kálmánt, — az öreg ugyancsak derekasan viseli magát. Bevallott vagy hét rablógyilkosságot. Azt mondta, hogy különb legény ő nálatok. Mégis csak ő a betyárfejedelem.

— Az-e? — pattant föl a fiatal haramia, — no hát, megmutatom én, hogy ki a fejedelem, én-e vagy ő? Ha ő hetet bevallott, bevallok én tizennégyet.

És csakugyan előrántott tizennégy rémes esetet, amelynek mind ő volt a hőse.

Másnap az öreget fogta el a ravasz Laucsik.

— Hej, Sándor, mégis látom, hogy nem te vagy a betyárfejedelem. Ez a Renkó Kálmán fránya egy gyerek. Nagyon lenézi az öreg legényt. Azt mondja, hogy már az semmire sem jó. Csak tegnap is rólad beszéltünk. Bevallott vagy tizennégy nehéz ügyet. Aztán elhencegett, hogy ezt csinálja meg az öreg.

— No, majd meglátjuk, tekintetes uram! — mondja dühösen a nagy paraszt. — Tessék csak fölírni, amit mondok, aztán ítélje meg, hogy ki a betyárok fejedelme.

Ráduplázott Renkó Kálmánra. Meg sem állott huszonnyolcig. Laucsik pedig csak fogyasztotta a papirost és a mar-

kába nevetett. Másnap megint a Renkó-gyereket fogta elő. Így tartott ez a versengés mindaddig, amíg a két hős emlékezete bírta. Egész légiója került napfényre az elrejtett bűnöknek: iszonyú gyilkosságok, kegyetlen rablások.

Hogy a furfangos vallató eldöntötte-e végre: ki is hát az igazi betyárfejedelem, arról már nem szól a krónika.

Néha erélyes föllépés, komolyság és rövidség szintén beismerő vallomásra bírhat, kivált a letartóztatás pillanatában, mikor még az ijedelem első hatása alatt van a delikvens s nem talált időt hazugságok kieszelésére.

1896 nyarán Budapesten, a Ferencvárosban rablógyilkosság történt. *Czibra* Antal tizenhétéves suhanc ráéhezett társa ünneplő ruhájára s három forintjára. A Mátyás utca 10. száma alatt egy paplanüzletben együtt dolgozott *Szabó* Jánossal s egy napon ráakadtak a kamrában Szabónak tengerifűvel letakart holttestére.

Mikor a rendőri bizottság kivonult, Czibra is ott állt közömbösen. Hirtelen feléje fordult a nyomozást vezető rendőrtanácsos s valósággal üvöltötte:

— Hol vetted azt a kabátot? Nem a tied?

— Nem.

— Hát kié?

Czibra zavartan körülnézett, majd vállat vont.

— Hát ezé... aki ott fekszik.

Lélekrázó jelenetek is megindíthatják a bűnös lelkiismeretét. A gyilkos áldozata holttestén többnyire nyugodt, de elveszti lelki egyensúlyát, ha közvetlen tanújává válik annak, ami fájdalmat és szenvedést okozott.

Egy vizsgálóbíró két makacsul tagadó bűnösnek megmutatta áldozatuk holttestét. A halott látása hidegen hagyta a két banditát, de egyszerre belépett a meggyilkolt édesanyja, egy derék parasztasszony, aki görcsösen zokogott. A holttestnél térdre vetette magát:

— Fiam, édes fiam! — kiáltott fájdalmasan, összetette kezét és imádkozott, mialatt könnyei végigperegtek arcán.

Az egyik gyilkos elsápadt, mikor az öregasszonyt imádkozni látta, s két nagy könny csordult ki a szeméből. A vizsgálóbíró megértette a pillanat jelentőségét és fölszólította, vallja meg az igazat.

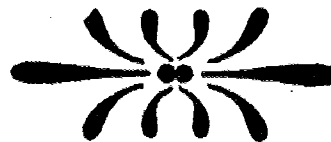
S a gyilkos megszólalt. Hangjának őszinte csengése volt.

— Itt áll a főtettes! — mondotta, s ezzel társára mutatott.

— Nekem is elég volt már! — szólt a másik, — igen, két döfést adtam neki; de a harmadikat a pajtás adta bele... a szívébe.

Vallott aztán mindakettő, karikacsapás módjára.

A leghíresebb bűnösökről s a véreskezű női gonosztevőkről más helyen emlékezünk meg kimerítőn.

Szezonbűnösök

A gonosztevők világának is van szezonja, akár a tisztes társadalomnak, a tolvajnépség csak úgy az évszakok változása szerint él és dolgozik, mint az általa veszélyeztetett milliónyi becsületes, vagy becsületesnek látszó embersereg.

Akiket a rendőrségi krónika a *tavaszi* és *nyári* bűnösök közé sorozhat, azok jóval többen vannak, mint a *téli* gonosztevők. A nehezen várt kikelet meghozza a bűnösöknek is a maguk apró-cseprő örömeit. Ha pangás is következik némely speciális resszortban — például a kabátlopás terén — fölvirágzik viszont sok más bűnfaj, elsősorban a zsebmetszők metierje[28]. Hideg időjárásban, amikor begombolt télikabát rejti el a pénzestárcát és egyéb értéktárgyakat, nehéz az ő munkájuk. Ha megenyhül az idő és a felöltő is kezd már lekívánkozni a pesti ember hátáról, egyszerre megnyílik az ilyen szezonbűnösök mennyországa.

A gyászruhás nő

Néhány hónappal ezelőtt történt, amikor utolsó útjára kísérték *Forster* Gézát, az O. M. G. E. elhunyt igazgatóját. Legelső osztályú, nagy temetés volt, sok olyan ember jelent meg, akit a családtagok nem ismertek s akik viszont nem ismerték az úri família valamennyi tagját.

Ott volt a többi közt egy karcsú fiatal asszony, akin úgy látszott, hogy roppantul megviselte a gyászos fájdalom. Kétszer is majd elájult s félig karjába dőlt a közelében levő s udvariasan hozzája siető uraknak.

28 mesterség (francia)

Nagy feltűnést keltett, amikor hirtelen odalépett egy ismeretlen úr s csaknem durván karonfogta:

— Jöjjön azonnal! — mondta a hölgynek s már vonszolta is magával.

Kevesen hallották, hogy mit mondott az idegen úr s azt is később tudták meg, hogy az elegáns gyászruhás nő ügyes tolvaj, aki meg szokott jelenni a népesebb szertartásokon s kilesi a kedvező alkalmat, amikor a kegyelet s a fájdalom lekötve tartja a gyanútlan emberek figyelmét.

Két pénzestárcát sikerült aznap kicsennie a zsebekből. A temető-tolvajnő gyorsan a rendőrség börtönébe került...

Házbérfertálykor

Igazi szezontolvajok azok, akik a hurcolkodást használják ki. Jelentkeznek, mint napszámosok a szállító cégeknél s jól tudják, hogy ilyenkor szívesen fogadnak minden munkáskezet. A nagy rendetlenségben, amely vele jár a költözködéssel, nem is nehéz manipulálniok.

A károsult csaknem mindig későn veszi észre, hogy nemcsak egy-egy bútor lába tört el, hanem lába kelt értékes holmiknak. Ajánlatos azért, hogy fehérneműt, ékszert s egyáltalán minden kisebb, könnyen eldugható tárgyat külön gondosan zárt bőröndben, ládában szállítsunk az új lakásba.

A költözködés hiénái még egyéb módon is dolgoznak. Beállít például egyikük az új lakásba.

— A háziúr küldött, hogy javítsam ki a fürdőkádat.

Vagy a szobafestésről, a gázóráról, a parkettről s tucatnyi hasonló dologról fundál ki valamit. Addig kívül a lépcsőházban ügyel a cinkosa, hogy nem jön-e véletlenül a házmester.

Az új lakó pedig még örül az előzékenységnek s ha máskor gyanút is fogna az ilyen ember láttára, most eszeágában sincs az óvatosság. Beengedi az ügyes munkást, aki az alkalmas percekben zsebrevágja, ami a kezeügyébe esik.

Megtörtént már az is, hogy a házbérnegyed idején egész szobabútorzatot elvittek, mert a lakó vakon bízott az idegenekben s hosszabb időre távozott, hogy az ügyes-bajos dolgait elvégezhesse...

Álhordárok

Speciális tavaszi és őszi gonosztevő-fogás az álhordároké. Kilesik, hogy a férj például nincs otthon, aztán bemennek a lakásba. Számozott hordársapkát tartanak a kezükben és tisztességtudón jelentik:

— A nagyságos úr hazaküldött a téli kabátjáért, mert nagyon hűvös lett és később jön haza.

A menyecske nem sejti, hogy szélhámossal van dolga és átadja a bundát vagy az átmeneti kabátot s ezt a legjobb esetben valamelyik zálogházban találják meg később a detektívek.

A ligetben

A városligeti mutatványos bódék tájékát is ellepik tavasz végén a szezonbűnösök. A május végre is — least but not last — a szerelem hónapja s a vurstlividék megnépesül a szakácsnék, szobalányok vajszívű csapatával. Az ismerkedés gyorsan megy, arrafelé hírből sem ismerik az etikettet, meg az — óvatosságot.

A legöregebb szakácsnék is egyszerre beadják a derekukat, amikor házasságot ígérnek nekik. A szerelem szélhámosa hamar megtudja, hogy a nőnek van-e vagyonkája s a konyhapénzből lefölözött hozomány rövid idő alatt átvándorol a gonosztevőhöz. Aztán ill' a berek, nádak erek!

A házasságszédelgők nyolcvan percentjének karriérje a vurstliban kezdődik.

Vasúti tolvajok

Nyáridőben, amikor a polgárok tehetősebbje mind pihen, üdül, akkor dolgozik az enyveskezű legbuzgóbban és legsikeresebben is. A nagystílusú félelmes professzionátusok ilyenkor kelnek útra. Ellepik az elsőosztályú vasúti kocsikat, a „Sleeping-Cars" fülkéit, a hajók luxus-osztályait. Aztán a fürdők, kúrszalonok, panziók elegáns közönségét tarkítják feltűnés nélkül.

Nagy ritkaság, hogy az említett helyekről rablótámadás hírét kapjuk. *Manolescu*, más néven *Lahováry* herceg, a tolvajok fejedelme, aki álarcos rablókról is sokat beszél nemrég megjelent emlékirataiban, henceg és hazudik lépten-nyomon. Az igazi, nagy tolvaj sohasem használ erőszakot, sőt egyenesen irtózik tőle. Az olyan eset, aminő két hónappal ezelőtt történt a kolozsvári gyorsvonaton — bokszerrel és revolverrel dolgozott a tettes — fehér holló-számba megy. Beleütközik a zsiványbecsület pontosan megállapított kódexébe. A tolvaj-világ elite-je tisztában van vele, hogy az efféle gazság csöppet sem növeli az utazókedvet s határozottan rontja az ő „üzletüket".

Az úri tolvaj sokszor bejáratos a legelőkelőbb társaságokba is és stílszerűen kerül minden manővert, amely botránynyal, durvasággal járhat.

Magyarországon a tolvajtársadalom „felső tízezrei" százakra, sőt tízekre redukálhatók. Kiváló tolvajhonfitársaink, mihelyt a fejük lágya benőtt, valóra váltják az ismeretes jelszót:

— Ki kell innen vándorolni.

Helyettük aztán külföldi, leginkább német és lengyel zsebmetszők szerencséltetnek bennünket.

A magyarok a Rivierát szeretik mindenekfölött. Nem csoda: csak úgy özönlik oda a pompás préda, a sok gazdag ember. Nizza és Montekarló, amely különben is lerakodó helye az impozáns külsejű, ősi nevű kétes existenciáknak, roppantul kedvező vadászterület. A zöld asztalok körül izguló tömeg, amelynek egész figyelme a rouge et noir körül összpontosul, a gyanútlan támadásra épp oly alkalmas, akár a szerelmi lázban hevülő siketfajd. De a

crupiertől távol is bőven akad zsákmány. Elég egy első osztályú jegy (via Nizza—Marseille, vagy Nizza—Montekarló). Az ilyen apró kirándulás csak néha marad sikertelen.

Nálunk legjövedelmezőbb kiruccanás a következő helyekre eshetik: Balatonfüred, Siófok, Bártfa, Tátrafüred, Herkulesfürdő, Fiume, illetve Abbázia és a bécsi vonal, amely a Semmeringen kívül tömérdek más üdülőhelyre vezet.

A tolvajok nesztora

A hazai tolvajutakról érdekes részleteket tud mesélni az öreg *Offenthürl*, — van-e detektív, ki e nevet nem ismeri? — a magyar vasúti tolvajok nesztora. A vén gonosztevő élvezetes causeur[29] s a maga szakmájában nemcsak gyönyörű dolgokat produkált, hanem kitűnően tud elbeszélni is. Az „üzlettől" visszavonult már s művészetének titkait rábízta a gyerekeire. De ezek nem bizonyultak hozzája méltóknak. Mind a hat ült már Vácott, Illaván, Márianosztrán, de csupa „közönséges" ügy miatt: bolti betörés, lakásfosztás, zálogjegycsalás nyomja a lelküket.

— Oktalan erőpazarlás, — mondta erre az öreg, — hiába intettem őket.

A csodálatos tolvajdinasztia feje sokáig réme volt a magyarországi vasutaknak.

Offenthürl szakított a gyermekeivel és a szolid polgári élet útjára térve, a rendőrségnek egyik leghasznosabb hadácsa, besúgója.

Nem haragszik, ha múltját hánytorgatják, — ami igaz, az igaz, — sőt büszke is egy-egy bravúros tettére. Titokban sem kell tartania, hiszen tizennégy évig hűsölt, vezekelt valamennyiért.

— A régi jó időkben — mesélte egyszer az öreg — ambícióval dolgoztunk. És regard-dal[30]. Nem bántottunk senkit, csak pénzt akartunk. Sohase szegényeket. A gazdagok meg elviselhették a kis érvágásokat duzzadt tárcájukon. Őket se zavartam a lakásukon. Az úritolvaj tanyája a bársonypamlagos kupé. Ott az ember kénytelen vele, hogy órákon át is együtt legyen idegenekkel. És mindenki örül, ha elegáns, jó modorú, jólszituált gavallérnak látszó útitársa akad, aminő az úritolvaj. A gyanú mélyen lappangó szikráját is el lehet nyomni megfelelő magaviselettel s akkor nem marad egyéb hátra, minthogy a kellő alkalmat kilessük. A lopás végrehajtása már gyerekjáték a tapasztalt marchetzernek, a finomujjú zsebmetszőnek.

Egyszerre elborult, mérges lett az öreg arca, amint visszafelé totyogott az emlékezés útján.

— Üzletemberekkel, ékszerészekkel is volt dolgom s az egyik manipulációmról, amely most jut az eszembe, fölháborító valótlanságot olvastam a Manolescu memoárjaiban. Egyszerűen elplagizálta. Nizzába utaztam s megszorultam. Benéztem egy ékszerészhez, turkáltam egy kicsit a holmija közt, s aztán így szóltam:

— Küldje haza ezt a pár ékszert. Az „Anglais" első emeletén lakom. Ott megkapja a pénzt. Mennyi is az áruk?

— Tizennyolcezer frank.

— Jó, félóra múlva ott legyen.

Elküldték báró Pirétnek, — ez tudniillik én voltam. A pazar berendezésű szalonban ezt mondtam az ékszerész-segédnek:

— Megmutatom az ékszert a feleségemnek.

Bevittem a dobozt a másik szobába, ahonnan dühösen tértem vissza:

— A nyakék nem jó. Én másikat választottam ki. Vigye vissza, én is odamegyek majd.

Az ékszerész pedig rájött, hogy kicserélték a legszebb két ékszert — hamissal. De én már akkor útban voltam

29 Elmés társalgó férfi

30 Valamire való figyelem

Marseille felé. Ez volt a legegyszerűbb manipulációm, amelyet azonban húszféleképpen is lehet variálni. És oly buták az emberek! Bártfán dobozcserével csináltam meg ugyanezt, Abbáziában a főorvossal és két alkalmazottal fogattam le az ékszerész-segédet, akiről előre jeleztem, hogy őrült. És így tovább.

A két gavallér

Ma is mindennaposak az ilyen esetek. Mikor a fürdőhelyekre való népvándorlás megkezdődik, huszonnégy óránkint átlag félszáz vasúti lopás történik Magyarország területén. Ezekben a duplán forró napokban játszódott le a következő tragikomédia.

A. I. budapesti nagykereskedő a feleségével Pöstyénbe utazott, hogy a köszvényét kikúrálja. Érsekújvárott előkelő urak szállottak föl a kocsira. A kalauztól külön kupét kértek, de minthogy a válasz kedvezőtlen volt, a gazdag pesti kereskedő elsőosztályú szakaszában helyezkedtek el.

Az idősebb férfi — akinek pocakján vastag aranylánc csillogott — engedelmet kért, hogy szivarra gyújtson. Amikor azt megkapta, bemutatkozott — *Keresztessy* József földbirtokos — és udvariasan megkínálta a kereskedőt is. Pompás illatú havanna volt. És... és most ne tessék a jó öreg tolvaj-históriákra gondolni. A havannában nem volt kábító, altatószer s abban a cukorkában sem, amit az ifjabb, porcellánnadrágos útitárs őnagyságának fölajánlott. Ők korrekt gentlemanek voltak, kellemesen csevegtek, amíg a vonat Galántára nem ért.

— Őszintén sajnáljuk, — szólt a földbirtokos, — hogy itt le kell szállnunk.

Udvarias búcsúvétel után eltűntek. Félóra múlva vette észre őnagysága, hogy ezüstdíszes, krokodilbőrös kézitáskája eltűnt.

Nem is gyanúsították a két elegáns urat. Érsekújvárig egy fiatalember utazott velük, azt szidták. Az utóbbiról kiderült, hogy egy népszerű fiatal képviselő. A másik két gavallér személye azonosságát is megállapították egy fényképalbumból, amelyet a főkapitányságon tettek a bámuló kereskedő elé. Notórius utazó tolvajok. Megvolt az „azonosság", de a személyük ma sincs meg. Odább állva, valahol Osztendében hűsölhetnek. Telt az ékszerek árából: harmincnégyezer korona volt a lipótvárosi asszonyság kára.

A szegény beteg

Nem beszélünk az egyes fürdőkön elkövetett lopásokról: a konkrét esetek és színhelyeik fölsorolásával akaratlanul sem óhajtunk ártani a magyar fürdőknek.

Csak két jellemző históriát mondunk el, anélkül, hogy a fürdőt megneveznők. Mind a kettő igazolja, hogy a tolvajvilágban nőknek is juthat jelentős szerep.

Egy felvidéki fürdőben, amely előnyéül hirdeti, hogy a vasúti állomás közvetlen közelében van, a többi közt J. A. budapesti nagykereskedő gyógyíttatta a csúzos karját. Nyitott ajtó mellett újságot olvasgatott éppen, amikor a szállószoba előtt a folyosón vérfagyasztó sikoltás hallatszott.

Az öreg úr ijedten sietett az ajtóhoz. Elegáns fiatal hölgy fetrengett előtte. Tagolatlan szavakat kiáltozott; epileptikus roham lephette meg. A kereskedő előzékenyen segíteni akart rajta. Fújva-izzadva, nagynehezen bevitte a néhány lépésnyire lévő pamlagra. Az ékszerrel dúsan megrakott asszonyka lassankint eszméletre tért, miután a férfi kikapcsolta a ruhája derekát.

Halkan, pihegve szólalt meg az úrinő:

— Köszönöm, uram, hogy megmentette az életemet, és engedje meg, hogy kipihenjem magamat.

— A legnagyobb készséggel...

— És szépen kérem, küldjön el a férjemért. Közel lakunk, a „Szép kilátás"-villában. De csak olyasvalakit szí-

veskedjék küldeni, aki kellő kíméletességgel értesíti. Mert ő is beteg, még pedig veszedelmesen.

— Akkor magam megyek.

El is sietett a hölgy hálálkodása közepett. De a férjet nem találta otthon, se a környéken.

Nyugtalanul loholt vissza. Az ajtót, csudálkozására, zárva találta. Kopogott, dörömbölt, — hiába. Tehát a nő már távozott.

Végre is lakatossal kellett az ajtót kinyittatni. A pamlagon cédula hevert, amelyre ez volt írva:

— *Nyugta*: háromezernyolcszáz korona készpénzről, egy aranyóráról lánccal, egy gyémántköves tubákosdobozról és négy darab gyűrűről. A zálogcédulákat hálából visszaküldjük. *Az epileptikus nő.*

Mire a rendőrséget értesítették és a pályaudvarra siettek, a délutáni gyorsvonattal is régen elroboghatott Pest felé, egy elegáns ifjú kíséretében.

A tettesek kocsin illantak el és csak másnap szálltak vonatra, valahol a negyedik határban.

A rossz vicc

Ez szimpla eset volt, de éppen azért regisztráltuk, mert kevés változattal gyakran fenyegeti a fürdőzők vagyonbiztosságát.

Speciálisabb a következő:

W. műépítész felesége, aki májbeteg, a Balaton partján nyaralt. Egyszer csak táviratot kapott Budapestről:

— Kérem, rögtön jönni, férjét szélütés érte. Dr. *Kelemen.*

Az öreg háziorvosnak megdöbbentő értesítésére az úrinő a legközelebbi vonatra ült. Amikor ideérkezett, a kétségbeesés még fokozódott. Az Andrássy-úti lakás zárva volt.

Sírva kérdezte a házmestert:

— Mi történt az urammal? Kórházba vitték? Talán már meg is halt? Mondjon el mindent.

— Kérem, kérem, naccsága! Hogy mondhat olyat? A naccságos úrnak kutya baja! Hisz éppen a naccságához utazott. Ő maga mondta, hogy táviratot kapott.

Megindult erre a kérdezősködés, táviratozás minden irányban.

Aztán lakatost hívattak, hogy a feleség odabent tölthesse az éjszakát.

A többit, ugy-e, ki tetszik találni? A lakásból minden értéktárgy eltűnt. A táviratot a betörők adták föl.

A második felvonás pedig a fürdőn játszódott le. A műépítészt két gyermeke szepegve, magára hagyatva fogadta.

Nevelőnőjük eltűnt az úriasszony összes ékszereivel együtt. Ő hívta oda a férjet hamis telegrammal.

Az agyafúrt gonosztevőkben volt még annyi impertinens humor, hogy másnap újra táviratoztak a férjnek:

— Uraságod leutazott, őnagysága felutazott: keresztezték egymást. Ez nem szép egy hithű izraelitától!

Az ismeretlen tettes rossz humoristának, de jó betörőnek bizonyult.

Vasúti rablók

A szezonbűnösök közé sorozzák a budapesti vonatrablókat is. A párisi apache-ok s az elvetemült marseille-i nervik működésére emlékeztet az ilyen budapesti gonosztévők némely manipulációja; sőt egy-egy gazságuk vetekedik a hírhedt yeggman-ek, a tengerentúl dolgozó vasútfosztogatók merényleteivel is.

A budapesti vonatrablók előkelő pozíciót foglalnak el a bűn világában. Csupa elszánt, jól megtermett és jól felfegyverkezett alak, akik gondosan szervezett társaságot alkotnak. Működésük tere főképp az Angyalföld, a fővárosnak ez a kietlen, nagyterjedelmű határszéli része. Apró-cseprő útonállásokra és betörésekre nem vesztegetik ott az időt, hanem a megrakott vasúti kocsikra ügyelnek.

A vakmerő tolvajok megtámadják a robogó vonatokat

is, amelyeknek értékes rakományát alaposan megdézsmálják. Ha szüksége mutatkozik, ártalmatlanná teszik az egész kisérő személyzetet, sőt a fölbukkanó rendőröket is. Megtörtént, hogy formális csatát is vívtak késsel, revolverrel és vadászfegyverrel.

A közbiztosság őrei félelmes vidéknek tartják az angyalföldi vasúti rayont és örökösen aggódva teljesítik a parancsot, amikor arrafelé rendelik ki őket. Régi panasz, hogy kevés a rendőr s az a pár ember, akinek óriási területen kell őrködnie, gyakran tehetetlennek bizonyul. Olykor, nagyobb támadás után vállatvonva mondták:

— Harminc-negyven rablóval, kérem alásan, nem lehet szembeszállni. Akinek esze van, ha nem is szállt inába a bátorsága, bújjék inkább el. Okosabban teszi, mintha céltalanul lelöveti magát.

Néha elfogtak két-három tolvajt, de ezekről kiderült, hogy nem a szervezett bandából valók, hanem csak alkalmi tolvajok, szegény kültelki ördögök, akiket a téli nyomorúság kényszerített szénlopásra.

Az idén tavaszszal ismét tömérdek följelentést tettek a rendőrségen. Nagy apparátussal nyomoztak, de hasztalanul. A tettesek annyira elbizakodtak, hogy már az angyalföldi pályaudvar területére is behatoltak s az állomás belső épületeiből is kihordták, ami csak kezükügyébe esett.

Az államvasutaknak tudvalevőleg szavatolt kártérítő-kötelezettsége van, s jellemző, hogy az igazgatóság egy hónap alatt harmincötezer koronát fizetett ki magánosoknak az eltűnt áruk fejében. Pedig a nagyobbszabású lopások még azután következtek.

Reménytelenül folytatták a vizsgálatot, amikor újabb, megdöbbentő eset történt. Az angyalföldi töltés mentén egy embert *meggyilkoltak.* Állítólag azért, mivel látta, hogy a rablók zsákmányukat elrejtették. A tettes mostohafia észrevette, amikor az áldozatot félrevitték a nádasba s kifecsegte tapasztalását. Lázasan nyomoztak. A holttestet nem találták meg, de ráakadtak a sűrűben óriási mennyi-

ségű szénre, amelyet földdel és sással takartak be a rablók. A bűnösök ketteje hurokra került, a többit azonban most sem lehetett kikutatni.

Ezek után történt július havában, hogy az angyalföldi állomáson kiürítettek egy bőröndöt, amely tele volt ékszerrel, ruhával s egyéb értékes holmival; — leólmozott kocsiból vették ki és miután a tartalmát kiszedték, magát a bőröndöt otthagyták, — valószínűleg azért, hogy árulójuk ne legyen.

De éppen ez az eset könnyítette meg a nyomozást s vezette a rendőrséget helyes útra. Az újpesti zálogházak egyikében megtalálták egy aranygyűrűt, amely a bőröndben küldött ékszerekhez tartozott. A detektívek kinyomozták, hogy a gyűrűt *Szengel* Emília és *Fülöp* János újpesti lakosok zálogosították el. A nő kofa, a férfi motorvezető s vadházasságban éltek Újpesten. Hosszabb ideje gyanúsították már őket, de rájuk bizonyítani nem tudtak semmit. Két detektív nyomban a lakásukra sietett, de Fülöp és az asszony elillantak a földszintes épület hátsó részén. A detektívek azonban mégis kinyomozták vidéken s Budapestre hozták őket.

A rendőrségen tudták, hogy Fülöpék fontos titkokat árulhatnak el és egy rendőrfogalmazó furfangos módon ki tudta venni belőlük az összes adatokat, amelyekre szüksége volt. Fáradságos kutatás árán, lassankint megnyílt a monstre-ügy perspektívája. Fülöpék ugyan nem ismerték a banda egész szervezetét, de eléggé pontos személyleírást adhattak s neveket is bediktáltak a jegyzőkönyvbe.

Furcsa nevek voltak ezek. Íme: Csitri, Szőzi, Jozsinov, Jampec, Taki, Öreg és Sörös. Csupa tolvajnév.

Kipróbált detektívek, akik a budapesti tolvajvilágot már jól ismerik, az álnevek nyomán elindulva is számos jelentős adat birtokába jutottak. Először *Jozsinovot* csípték el az angyalföldi lakásán. Veszedelmes, fegyházviselt alak. Könnyen ártalmatlanná tehették, mert váratlanul ütöttek rajta.

Kiderítették, hogy a szövetkezet tagjai között nemcsak notórius bűnösök vannak, hanem kereskedők, munkátalan munkások és vasúti alkalmazottak is, akik többször összejátszottak a rablókkal. Fülöp János szintén vasutas volt.

Másnap megtudták, hogy a vasutasok egyike, *Fekete* János, — akit a társai Jampecnek hívtak, — Jozsinovot kereste a lakásán. Nyomban kiküldtek oda, de Jampec elmenekült. Az esztergomi vasúti hídnál nyomozták ki. Hozzáférhetetlen helyen, a vasgerendák alatt rejtőzött el. Két bátor rendőr utána ment.

— Élve nem fogtok el! — kiáltotta a rabló és rájuk lőtt. A rendőrök nem ijedtek meg, hanem feléje kúsztak a veszedelmes helyre.

— Nahát, gyertek utánam! — szólt a rabló dühösen és kezdett lefelé kúszni a vasgerendán.

Csudálatos dolog történt akkor; görcs állott a gonosztevő karjába és félig a levegőben lógva, nem tudott megmoccanni. A legválságosabb pillanatban, amikor másik karja is fölmondta a szolgálatot az erőfeszítéstől, odaértek a rendőrök és megragadták. Nagynehezen kivitték a partra s nemsokára a főkapitányság egyik cellájában pihente ki a fáradalmakat.

A negyventagú bűnszövetkezet vezére *Kovács* Pál volt. Ez a nagyerejű és ravasz gonosztevő megszökött Magyarországból.

A rablók zsákmányát száztizenöt orgazda vette át s értékesítette. Ők húzták legtöbb hasznot a bűnszövetkezet garázdálkodásából. Az óriási mennyiségű szenet, bőrt, cukrot s egyéb árut, amelyet a tolvajok garmadában hánytak le a robogó vasúti kocsikról, kocsiszámra hordták el az orgazdák. A ruhafélét Újpesten és Rákospalotán adták el a piacon, a többi árun pedig ügynökök közvetítésével potom áron adtak túl. Egy napon húszezer korona értékű holmit kótyavetyéltek el.

A nagy hajsza után javult a helyzet, de még mindig

számos vasúti rabló ad munkát a rendőrségnek.

Kabáttolvajok

Amikor a napsugár elveszti ragyogását, hevét s az emberek kiszedik felöltőjüket, télikabátjukat a szekrényből vagy zálogházból: megjön a kabáttolvajok szezonja. A zord idő beálltával nyugalomba vonulnak a zsebmetszők, viszont akcióba lépnek a betörők, akik a hosszú, sötét éjszakákat szeretik, meg a sok kabáttolvaj, aki főképp a kávéházban *ül hosszú, méla lesben.*

Tavaly már a szezon elején sikerült elcsípni a fővadászt, *Mardertónit,* — bár ezzel nem nagyon csökkent a posztók és prémek veszedelme. A vén gazember szomorúan mondta:

— Ez a mesterség is egyre nehezebb lesz, annyi már a konkurrens. Tisztességes ember nem maradhat ezen a pályán.

Sajnos, igaza van bizonyos tekintetben az öregnek. A kabáttolvajok roppantul megszaporodtak. Mindig több úr kiáltja el magát a kávéházban:

— Ki lopta el a kabátomat?

Ilyen stereotip fölkiáltással kezdi mindegyik. És rendszerint nagyon fájdalmas a panasz. Mert a kabáttolvaj — meg kell adni — alapos szakértő. Villámgyorsan ki tudja válogatni az igazán értékes ruhadarabot s menten észreveszi, hogy melyik a drága posztó, a hamisítatlan sealskin.

A tolvajmanipuláció általában így megy végbe:
Krámer úr — nevezzük így — ebéd után beállít a kávéházba, hogy a szokott pikkolóját felhörpintse. Beletemetkezik a lapokba. Amikor megelégelte s a pincér föl akarja segíteni a kabátját, ezt hiába keresik.

Ismerős már a hangulatos jelenet: izgalom a pincérseregben, az összes fogasok megforgatása, a ringlispil után a vendégek faggatása, a pikkoló-fiú megpofozása, axió-

mák az óvatosságról, meg a romlott nagyvárosról, s végül a dühös távozás, ezzel a mondással:

— Ide se jövök többet. Rablóbarlang!

A pincér időközben visszaemlékezik rá, hogy egy szőke, vagy barna ifjú forgolódott a télikabátok közt, aztán gyanús sietséggel elloholt. A pincérek mindig pontosan „visszaemlékeznek", mintha bizony ez vigasztalás volna a károsultra.

Ősztől tavaszig naponkint tízszer-húszszor következik a kávéházi jelenetek sablonos folytatása bent a rendőrségen. Egész sereg detektívnek adnak dolgot a kabáttolvajok. Olcsó télikabátban vagy felöltőben térnek be a kávéházba, feketét rendelnek s újságlepedőbe temetkeznek. Olvasás helyett azonban fürgén szalad a szemük ide-oda. Megfigyeli a tolvaj, hogy ki hová akasztja a kabátját, és várja, hogy a kiszemelt ruhadarab gazdája olvasásba, billiárdozásba merüljön, vagy kimenjen egy pillanatra. Akkor gyorsan fizet, biztos kézzel a szép kabát után nyúl, a pincért tízfilléres borravalóval elkábítja és ruganyos léptekkel távozik. Kint aztán nyakába kapja a lábát és sebesen üget a legközelebbi zálogházig, vagy orgazdáig.

Ez az obligát módszer.

De az ambiciózus tolvaj már sokkal különb trükkökkel operál. Belejt például egy elegáns, látogatott kávéházba. Ha lerakja a kabátját, fifikusan már olyan kiszemelt helyre teszi, hogy ahhoz hasonló, de valódi prémes kabát mellé kerüljön. Mikor aztán elmegy, a drága kabátot viszi el, s a maga „okkáziós" kamgárn kabátját hagyja ott. Az ilyen csereüzletnél két-háromszáz, sőt hatszáz koronát is kitehet az árkülönbség. A tulajdonos, aki a hasonló ruhadarabot látja, eleinte azt hiheti, hogy nem is történt lopás, csak jóhiszemű tévedés és reménykedve várja, hogy az idegen jelentkezik.

Ennek a csalafintaságnak külön előnye is van. Ha a tulajdonos észreveszi a tévedést, a tolvaj nyugodtan mondhatja:

— Pardon elcseréltem. Nem csoda, annyira hasonlít a kabátunk.

A legtöbb tolvaj társaságban dolgozik; először óvatosságból, másrészt, hogy a „tartalék-kabátot", a csereüzletecske eszközét is megmentse — további működésre.

A jómadarak igyekeznek olyan kávéházat keresni, amelynek egyik bejárója az udvar felől van. A tolvajok egyike az utcai ajtón lép be, a másik az udvarról surran be észrevétlenül. Az első elemeli az idegen kabátot, a másik fölveszi az ócskát, amit a kompanista hátrahagy.

Más: a tolvaj roppant elegánsan, valódi szőrmével bélelt nagykabátban jelenik meg, amelyet hasonló — ha nem is olyan értékű — kabát mellé akaszt föl. Ugyanakkor belép a bűntársa kabát nélkül az udvarról. Az elegáns ember fölveszi az idegen kabátot. Nem baj, ha rájönnek.

— Ezer bocsánat, — mondja finom mosolylyal, — köszönöm, hogy figyelmeztet. Rosszul jártam volna a cseréjével. Az én kabátom kissé mégis értékesebb.

Aztán [31]nolens-volens, magára veszi a saját kabátját, s mert ez csakugyan szép és értékes ruhadarab, senkise tesz föl róla rosszat. Ha pedig a tulajdonos nem veszi észre a cserét, szépen elmegy s az otthagyott saját kabátját a kompanista veszi föl.

Szemfüles pincérnél, aki ismeri a törzsvendégeit, nehezebben sikerül az efféle. De a tolvajfurfang itt is érvényesülni tud, nem hiába tesznek a gonosztevők valóságos pszihológiai stúdiumokat éveken át.

Kirukkolnak ezzel a metódussal: amikor az egyik tolvaj észreveszi, hogy a pincér gyanút fogott, feláll a helyéről s rászól a társára:

— Ohó, ez az én kabátom!

A pincér már diadallal mosolyog. Végre elcsíptek egy kabáttolvajt. A megszólított idegen zavartan fordul hátra, majd így kiált föl:

31 Kénytelen, kelletlen

— Á, kedves Lackenbacher úr, alászolgája! No lássa, majdnem elvittem a kabátját. Hja, ilyen szórakozott az ember, ha két karambol-pártit elvesztett.

— Nem tesz semmit, Bettelheim úr. Azt hittem hátulról, hogy valami idegen.

Barátságosan kezelnek, a pincér elsomfordál, s a derék tolvaj egy másik — idegen kabát után nyúl.

Nagyban is dolgoznak a kabáttolvajok. Négy évvel ezelőtt például a Népszínházban hajtottak végre kitűnő manővert. A ruhatári cédulák mintájára ugyanolyan blokkokat készítettek s egyetlen este huszonnyolc kabátot váltottak ki.

*

A kabátlopás a tolvajlás speciális fajtája. Sok más módja is van a lopásnak: zsebtolvajlás, vasúti tolvajlás, betörés, kasszafúrás, stb. Mindezekről könyvsorozatunk „A tolvajnép titkai" című második kötetében szólunk majd.

VÉGE

TARTALOM

MEGJELENT

A tolvajnép ifjúsága: csibész, jassz, selyemfiú – Albérlők – Enyveskezű csalók – A zsebtolvajok – Betörők, kasszafúrók – Az orgazda – Mulató hiénák – Babona a bűnben – A tolvajok maguk közt – A tolvajnyelv

Melléklet: tolvaj szótár

ELŐKÉSZÜLETBEN:

Tábori – Székely: Az erkölcstelen Budapest

Budapest, e hirtelen-nőtt nagyváros a XIX. század második felében fejlődött világvárossá, többek között lakossága lélekszámának gyors növekedése által kísérve. E nyilvánvalóan üdvös fejlődés velejárója volt, hogy a betelepülők hozták magukkal hagyományaikat, szokásaikat — sajnos a bűnözést illető szokásaikat is.

Milyen volt Budapest 100 évvel ezelőtt? Milyen volt a szegénység, a nyomor, az alvilág, a bűnözés, a szex egy sztár-riporter és egy rendőrtiszt, Tábori Kornél és Székely Vladimir szemével? Mindezekre választ kapunk a Budapest Százéves Titkai könyvsorozat köteteiből.

Tábori és Székely az 1900-as évek első évtizedében egy sor, a főváros bűnügyi helyzetével, problémáival foglalkozó könyvet írt. Ezeknek biztosítunk új nyilvánosságot jelen sorozatunkkal. E könyvek autentikus források alapján, első kézből származó információkat felhasználva készültek. Tábori Kornél csavargónak öltözve, napokat, éjszakákat töltött a budapesti alvilágban. Székely Vladimir húsz éven át vezette a rendőri sajtóirodát, bűnesetek ezreit ismerte, vizsgálta, maga is rendszeresen írt ilyen témájú újságcikkeket.

Tábori és Székely több mint 100 éve írott könyvei ma is megérdemlik a figyelmet. Érzékeny egyensúlyt tartanak a szociográfiai hűség és a közönség érdeklődését lekötő olvasmányosság között. Szórakoztató, izgalmas és ugyanakkor tanulságos tartalmuk folytán e köteteket nehéz letenni. Mondanivalójuk ma is érvényes, hiszen a tolvajok, csalók, betörők módszerei sokszor nagyon hasonlítanak a 100 év előttiekhez...

ISBN 978-9-6308967-9-5

2590.-

Tudáspolc Kiadó

Tábori

1.

Tábori - Székely

A bűnös Budapest

